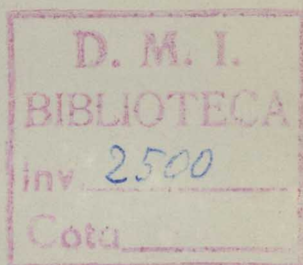

INSTITUTUL
DE
GEOGRAFIE

JUDEȚELE PATRIEI

NICULINA BARANOVSKY ○ GH. NEAMU

Județul
GORJ

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Lucrarea prezintă, la un nivel de largă informare geografică, principalele caracteristici fizico- și economico-geografice ale județului Gorj, aflat în plină dezvoltare economică.

Prima parte a lucrării analizează așezarea, relieful, clima, apele, solurile, fauna, vegetația și resursele solului și subsolului acestui județ.

Cea mai mare parte a lucrării este consacrată problemelor geografiei populației și așezărilor, dezvoltării economice a orașelor, industriei și agriculturii, transporturilor, precum și perspectivelor dezvoltării economice în lumina documentelor de partid și de stat.

Un capitol separat este consacrat obiectivelor turistice existente, precum și potențialului de care dispune județul în acest sens.

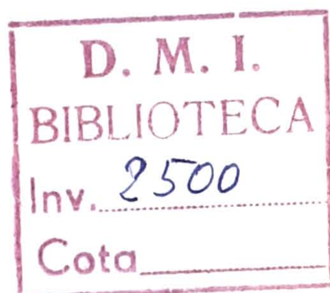
Hărțile-anexă vin în sprijinul tuturor acelora care sînt dornici să cunoască geografia, servind în același timp ca ghid amatorilor de drumeție pe meleagurile Gorjului.

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INSTITUTUL DE GEOGRAFIE

NICULINA BARANOVSKY, GH. NEAMU

Județul
GORJ

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 1971

COMITETUL DE COORDONARE AL COLECŢIEI

dr. doc. V. TUFESCU

dr. L. BADEA

dr. doc. P. GÂŞTESCU

dr. I. VELCEA

Coperta de: RĂDUŞ JUGĂURS

PREFAȚĂ

Județul Gorj face parte din teritoriile de veche locuire umană ale țării, prezența omului fiind dovedită aici încă din epoca comunei primitive. Condițiile mediului geografic, prielnice omului și activității sale, au favorizat existența și continuitatea populației în așezări omenești bine dezvoltate și cu o viață socială și economică închegată din cele mai vechi timpuri și pînă în zilele noastre.

Deși dispunea de însemnate bogății naturale, județul Gorj a fost în trecut slab dezvoltat economic, populația de aci ducînd o viață împovărată.

Politica științifică a Partidului Comunist Român de repartizare rațională a forțelor de producție, de ridicare a județelor și localităților rămase în urmă s-a reflectat corespunzător în dezvoltarea economică și social-culturală a județului Gorj.

Gorjul socialist se prezintă astăzi în plină ascensiune industrială pe baza valorificării resurselor sale materiale (cărbune, petrol, lemn etc.) și umane, cu o agricultură socialistă și cu un nivel de viață material și cultural ridicat.

Lucrarea de față este o încercare reușită de a prezenta — geografic — în ce are, general, dar și specific, județul Gorj. Autorii s-au străduit, prin analizele efectuate la fața locului, precum și pe baza unui important fond documentar cercetat, să surprindă principalele caracteristici ale condițiilor naturale, istorice și sociale, să prezinte efervescența generată de procesul construirii socialismului, principalele coordonate ale dezvoltării economice și social-culturale.

Reușită prezentare geografică, alături de un șir de alte cercetări cu caracter monografic, lucrarea respectivă aduce o contribuţie importantă la cunoașterea, de către un cerc larg de cititori, a acestui încîntător colț de pămînt românesc. Editura Academiei Republicii Socialiste România, publicînd lucrarea semnată de tovarășii B a r a n o v s k y N i c u l i n a și N e a m u G h e o r g h e, realizează un lucru deosebit de util.

ION NICOLA

Prim-vicepreședinte
al Comitetului executiv al Consiliului
popular județean Gorj

CADRUL GEOGRAFIC

Județul Gorj apare ca unitate administrativă sub această denumire la sfîrşitul secolului al XV-lea [*Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247—1500)*, 1953]. Pînă la această dată el făcuse parte din județul Jaleş, denumit astfel după pîrîul Jaleş, care îl străbătea pe direcția nord — sud. Primul document istoric care pomeneşte de existența județului Jaleş datează din 3 octombrie 1385, din timpul domniei lui Dan I şi din care reiese că domnul dăruia mănăstirii Tismana 400 de găleți de grîu din județul Jaleş. Existența acestui județ este atestată şi mai tîrziu, în documentul lui Mircea Voevod, din 27 iunie 1387, prin care acesta întăreşte dania părintelui său, de 400 de găleți de grîu din județul Jaleş, pe fiecare an, făcută mănăstirii Tismana, precum şi în cel din 28 octombrie 1429, din care rezultă că regele Sigismund acorda o diplomă de proprietate aceleiaşi mănăstiri. Ultima mențiune documentară privind județul Jaleş datează din 20 octombrie 1444, din timpul domniei lui Ioan de Hunedoara [*Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247—1500)*, 1953]. Județul Jaleş a avut o vreme reşedința la Dăbăceşti pe Jaleş (probabil satul Runcu de astăzi), pentru ca să treacă apoi la Tg.-Jiu.

Denumirea de Gorj, sub care apare acest ținut începînd din secolul al XV-lea, derivă din slavonă şi înseamnă Jiul de Sus, sau Jiul de Munte (Gornîi-Jiu), după cum Dolj înseamnă Jiul de Jos. Județul Gorj s-a definit ca unitate administrativă pînă la începutul secolului al XX-lea, formă sub care s-a menținut pînă în anul 1948.

Reformele administrative de după 1948, care au împărţit ţara în regiuni şi raioane, au făcut ca fostul judeţ Gorj să fie divizat în mai multe raioane (Tîrgu-Jiu, Gilort, Novaci, parţial Baia de Aramă, Filiaşi). Împărţirea administrativă din 1968, care reînfiinţează actualele judeţe, a dus la configuraţia de astăzi a Gorjului, configuraţie care în general se suprapune celei a fostului judeţ Gorj.

Judeţul Gorj, situat în nordul Olteniei, se învecinează în est cu judeţul Vîlcea, în vest cu judeţele Caraş-Severin şi Mehedinţi, în nord cu judeţul Hunedoara, iar în sud cu judeţele Dolj şi Mehedinţi.

În anul 1970 judeţul Gorj avea o suprafaţă de 5 641 km² şi o populaţie de 312 801 locuitori.

Teritoriul judeţului Gorj îmbracă armonios poalele Carpaţilor Meridionali din dreptul Parîngului şi Vîlcanului, ale căror plaiuri (în accepţiunea populaţiei locale „picioare de munte") coboară pe nesimţite în cunoscuta Depresiune subcarpatică olteană.

Înspre sud de acest culoar, culmi domoale, între care se intercalează depresiuni intracolinare, coboară în altitudine spre cîmpie sub forma gruiurilor şi a capetelor de deal.

Adăpostit spre nord de culmile viguroase ale Parîngului, înălţate la peste 2 500 m, teritoriul Gorjului beneficiază de un climat blînd, de adăpost, cu ploi suficiente şi la timp, cu temperaturi moderate (iarna călduroasă şi vara lipsită de arşiţă).

Nicăieri în ţară nu se întîlnesc atîtea plante de influenţă mediteraneană cîte cresc pe sub munţii Gorjului. Castanul bun de la Pocruia şi Tismana, căruia i se alătură iasomia şi mojdreanul, liliacul sălbatic şi scumpia, înfrumuseţează peisajul calcaros de la poalele Vîlcanului.

Nucetele sub formă de păduri, plantaţiile de măr, păr şi prun, însoţite de podgorii ce şi-au căpătat de acum un nume în ţară, dau bogăţia de veacuri a acestor meleaguri.

Apa, atît de necesară omului, este abundentă. Pîraele ce coboară din Vîlcan (Orlea, Tismana, Jaleşul, Suşiţa) şi Parîng (Blahniţa, Lometea, Gilortul, Galbenul) devin în zona de deal rîuri permanente cu apă cristalină.

„Bolboroasele'' de la Izvarna şi Costeni, limpezite şi răcite în adîncurile calcarului, dau apă nu numai localnicilor, ci, captate, pleacă prin conductă la peste 100 km — la Craiova, contribuind la alimentarea cu apă potabilă a aproape 50 000 de locuitori din populaţia acestui oraş.

Această abundenţă oferită cu generozitate de mediul geografic a atras din vremuri preistorice omul pe acest teritoriu. Înfrăţirea omului cu natura a durat, s-a adîncit peste veacuri şi niciodată, în milenara sa istorie, omul Gorjului n-a părăsit pămîntul său natal.

Frumuseţea peisajului geografic a picurat în sufletul gorjanului calităţi artistice native concretizate în case cu porţi sculptate, în sumane cu găitane şi cu florile cîmpului şi rîurii cerului.

Nedeile, izvorîte din vremea dacilor, au durat peste veacuri, fiind şi azi pe meleagurile gorjene prilej de întîlnire, distracţie, voie bună şi cumetrii.

Nu este de mirare că tocmai de aici, din Hobiţa Gorjului, s-a ridicat titanul sculpturii moderne, intrat pentru totdeauna în galeria universală a marilor sculptori din toate timpurile — Constantin Brîncuşi.

Orînduirea nouă, instaurată acum un sfert de veac, a adăugat peisajului Gorjului o latură nouă, necunoscută în istorie. Combinatul de materiale de construcţii de la Bîrseşti, sondele petrolifere de la Bîlteni şi Ţicleni, carierele de cărbune de la Rovinari, abatajele Motrului şi Combinatul de industrializare a lemnului Tg.-Jiu au atras ţăranii gorjeni spre o nouă îndeletnicire — aceea de muncitori.

Societatea socialistă are nevoie de oameni cultivaţi, care să cunoască să aplice în agricultură şi industrie cele mai noi cuceriri ale ştiinţei, motiv pentru care statul nostru a investit miliarde de lei în vederea generalizării învăţămîntului de 10 ani, generalizare aflată în plin proces de desfăşurare şi în judeţul Gorj. Aceasta a făcut ca pe teritoriul Gorjului să apară un mare număr de intelectuali ce activează la sate şi oraşe, contribuind activ la ridicarea economică şi culturală a judeţului.

RELIEFUL. TREPTELE ŞI ALCĂTUIREA LUI GEOLOGICĂ

Călătorului ce vine la Tg.-Jiu, într-o senină zi de sfîrşit de ianuarie, cu trenul dinspre Filiaşi, i se deschide la Tg.-Cărbuneşti, spre nord, prin Cîmpu Mare, panorama cununii muntoase a Parîngului, iar spre stînga culmile pleşuve, în parte calcaroase, ale Munţilor Vîlcan. Am ales intenţionat imaginea de iarnă, cînd albul zăpezii din golul alpin contrastează puternic cu verdele închis al coniferelor, deschizînd înălţimilor cale liberă spre văile şi dealurile de la poale.

Poate nicăieri în ţară nu-i este românului mai aproape şi mai prieten muntele ca aici în munţii Gorjului.

Natura, în îndelungata sa existenţă, a născut din zbuciumul orogenezelor şi dăltuirea persistentă a mărilor geologice nu creste zimţate ca în Retezat sau Făgăraş, ci spinări domoale, cu covor de iarbă fragedă în timpul verii pe Parîng şi Vîlcan.

Iată de ce din cele mai vechi timpuri omul a cunoscut muntele, l-a populat şi muntele a fost darnic.

Pe picioarele de munte, pe „plaiuri" în limbaj gorjan, se cultivau, în vremuri de restrişte, cartoful şi meiul la peste 1 200 m altitudine, clima fiind mai blîndă pe pantele sudice ale Pietrii Boroştenilor sau pe platforma Gornoviţa de deasupra Runcului.

Pe plaiuri, cînd vremurile erau bune, omul cobora la „ţară", adică jos în depresiune, unde se semănau şi se coceau holde aurii de grîu. Depresiunile Gorjului, numeroase, cu soluri fertile şi climă favorabilă, dintre care detaşăm „ulucul subcarpatic" şi lanţul depresiunilor intracolinare, în care a apărut

mai tîrziu tîrgul de convergenţă al produselor din cele patru zări, Tg.-Jiul de astăzi, au fost leagănul activităţii economice şi politice după formarea statului şi poporului român.

În strînsă interdependenţă economică cu depresiunile au stat văile largi, cu lunci dezvoltate — Jiul, Gilortul, Motrul, Galbenul, Tismana etc., nu numai ca artere lesnicioase de circulaţie, dar şi ca terenuri agricole, într-o perioadă în care se diversifică activitatea economică, trecîndu-se la o agricultură stabilă pe văi.

Între văi, pornesc uşor convergent spre sud culmi de dealuri alungite în Piemontul Getic, dealuri folosite iniţial pentru păduri, apoi pentru pomicultură, astăzi fiind cuprinse aproape în întregime în circuitul agricol.

Prin această succintă descriere am căutat să redăm aspectul de amfiteatru în relieful Gorjului, amfiteatru în care ,,accidentele'', prezente aici sub formă de depresiuni, nu numai că nu strică armonia reliefului ci, dimpotrivă, îi măresc frumuseţea şi totodată valoarea economică.

Energia reliefului este o mare şi sigură dovadă că apele de aici au cărat spre cîmpie sau mai departe, în multimilionara lor existenţă, miliarde de metri cubi de rocă. Le-a fost mai greu la munte, din care cauză văile sînt mai înguste, cu defilee de un pitoresc irezistibil (Gilort, Şuşiţa Verde, Runcu, Tismana, Pocruia etc.), şi mai uşor la deal, unde roca, uşor erodabilă, a permis formarea unor cîmpuri între dealuri (Cîmpu Mare).

Punctul altitudinal cel mai coborît se găseşte în sudul judeţului, pe valea Jiului, fiind de circa 100 m, iar cel mai înalt, în Munţii Parîngului, depăşeşte 2 000 m. Diferenţa aceasta de aproape 2 000 m, între zona înaltă şi fundul văilor, ne determină să facem o detaliere a unităţilor de relief pe trepte altitudinale.

Morfologia, privind teritoriul judeţului Gorj, este reprezentată de trei trepte mari de relief : munţii, dealurile subcarpatice şi piemontane şi depresiunile şi luncile rîurilor (fig. 1).

Fig. 1. — Harta unităţilor de relief.

1, Luncile rîurilor; *2*, Depresiunea subcarpatică olteană; *3*, dealurile subcarpatice piemontane; *4*, dealurile subcarpatice externe; *5*, dealurile piemontane getice; *6*, dealurile subcarpatice; *7*, zona montană; 8, depresiunea intracolinară.

Munţii

Două mari masive ocupă aproape în întregime nordul judeţului Gorj — Parîngul şi Vîlcanul.

Masivul Parîng ocupă, în limitele sale maxime, cu toţi munţii aferenţi lui, peste 1 000 km², iar prin altitudinea maximă

de 2 518 m se situează, altitudinal, pe locul al doilea în Carpaţii româneşti.

Constituţia sa geologică este evidenţiată de roci cristaline. Cristalinul Parîngului este un cristalin de grupul II, care cuprinde atît roci eruptive, cît şi roci cristaline — şisturi. Dintre rocile eruptive două sînt predominante aici — granitul şi dioritul.

Granitul se întîlneşte pe întreaga bordură meridională a munţilor, dar aici în Parîng prezintă treceri spre gnaisuri amfibolitice, gabbrouri, amfibolite plagioclazice etc.

Şisturile cristaline, amintite mai sus, sînt reprezentate prin şisturi gnaisice, cuarţite, şisturi cloritoase, şisturi filitoase, grafitoase şi chiar calcare cristaline. Este de remarcat prezenţa în această zonă a unor şisturi filitoase şi grafitoase, cu apariţii lenticulare de grafit curat, care se dezvoltă în partea de nord-est a judeţului Gorj, la poalele Parîngului, în sectorul cuprins între izvoarele Oltului şi Galbenului.

Pe spinările înalte ale Parîngului, după cutările hercinice, a intervenit o puternică eroziune, care a subţiat placa de şisturi, în unele locuri depozitele mării mezozoice fiind depuse direct pe eruptiv. Pe aceste spinări se pot distinge două tipuri de granite, unele grăunţoase şi masive şi altele gnaisice. Vîrsta acestor granite este, după N. Oncescu, postpermiană sau chiar mai veche.

Rocile dure, amintite mai sus, au permis păstrarea treptelor de netezire, etajate la diferite altitudini, în medie la 700—900 m — corespunzînd platformei Gornoviţa, 1 400—1 600 m — corespunzînd platformei Rîu Şes şi 1 800—2 200 m — corespunzînd platformei Borescu.

Aceste platforme, adevărate şesuri montane, descrise pentru prima dată de geograful francez Emm. de Martonne (1907), sînt folosite, cele joase, ca fîneaţă, iar cele mai înalte pentru păşunat, viaţa pastorală în aceşti munţi fiind la fel de intensă ca şi în munţii Sibiului sau Sebeşului, cu care se mărginesc.

Datele hipsometrice evidenţiază etajarea regiunii ocupată de acest masiv între 300 m (în Depresiunea Bumbeşti pe Jiu) şi 2 518 m (în vf. Parîngul Mare). Altitudinile maxime (fig. 2) sînt situate pe un ax orografic constituit dintr-o culme

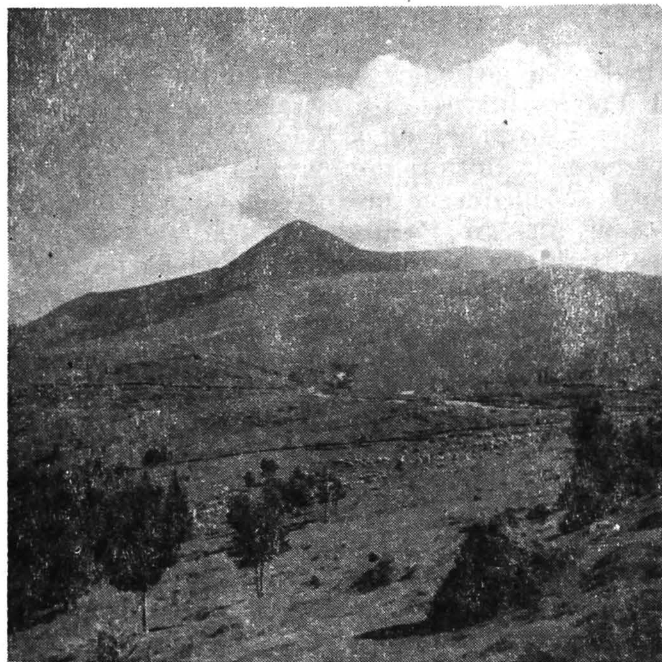

Fig. 2. — Munţii Parîng — vîrful Păpuşa (foto V. S e n c u).

orientată est — vest. De o parte şi de alta a acestei culmi şi-a întins natura hlamida albă a zăpezilor persistente, la începutul şi mijlocul cuaternarului, aci fiind mai evidente ultimele două faze glaciare, Riss şi Würm, ale căror urme sînt azi prezente prin circuri şi lacuri glaciare, custuri şi morene, fenomene care introduc varietatea peisagistică în uniformitatea şesurilor de tip Borescu, de care s-a amintit.

Cele mai dezvoltate reliefuri glaciare relicte, pe care le recomandăm spre vizitare, s-au păstrat în bazinele superioare ale Jieţului, Lotrului, Latoriţei şi Gilortului.

Masivul Vîlcan (Munţii Vîlcanului), situat în nord-vestul judeţului, delimitat la est de Jiu şi la vest de Motru, are o altitudine care variază între 600 şi peste 1 900 m (Oslea — 1945 m, Straja — 1870 m) (fig. 3). Munţii Vîlcanului au un

Fig. 3. — Munții Vîlcan — vîrful Straja (foto V. Sencu).

aspect disimetric, creasta principală terminîndu-se abrupt spre Depresiunea Petroșani și în trepte spre Depresiunea subcarpatică olteană. În marea lor majoritate, aceștia sînt alcătuiți din șisturi cristaline, din care apar intruziuni de granit (granitul de Șușița, granitul de Tismana etc.) (fig. 4). În afara intruziunilor granitice lenticulare mai apar amfibolite, îndeosebi amfibolite rubanate (în defileul Jiului), epigabbrouri, serpentine, toate acestea fiind cunoscute de specialiști sub numele de seria clastică.

Bordura sudică a acestor munți, pe aliniamentul Dobrița (Suseni) — Runcu — Tismana — Sohodol (Celei), este constituită din calcare jurasice (după toate argumentele geologilor în facies de Stramberg). Aceste calcare se continuă și la est de Jiu, pe bordura sudică a Parîngului, și alcătuiesc în între-

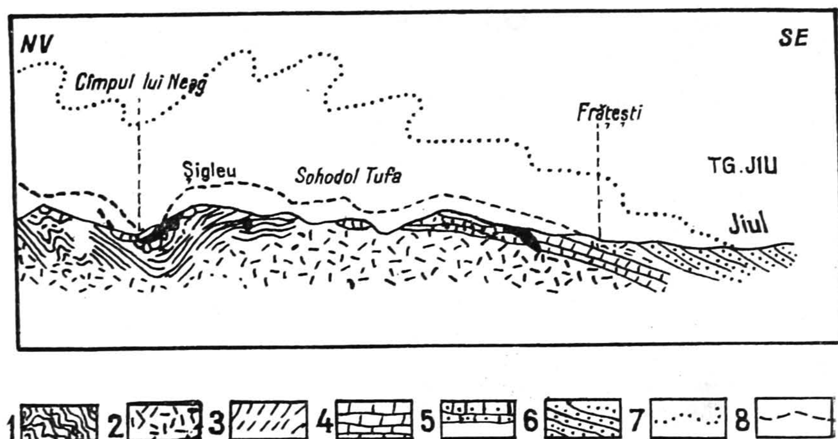

Fig. 4. — Secţiune din Poiana Ruscăi, prin Retezat şi Vîlcan pînă la Tg.-Jiu (după G. Murgoci, 1907).

1, Şisturi cristaline; I, primul grup, în pînză de supracutare, şi rădăcină; II, al doilea grup în autohton; *2*, granit (batolit autohton); *3*, gnais şi gnais de Cozia (mai ales în rădăcină şi în pînză de supracutare); *4*, formaţiuni paleozoice şi mezozoice în regiunea de rădăcină şi frontală; *6*, formaţiuni cretacice superioare şi terţiare; *7*, profilul pînzei de supracutare (ipotetic); *8*, suprafaţa de şariaj a pînzei getice.

gime cunoscuta „Piatra Cloşanilor”. „Legile” după care se conduce relieful în dezvoltarea sa în calcar sînt deosebite de ale reliefului format pe alte roci. Pe calcare, relieful de lapiezuri (fig. 5), chei şi versanţi abrupţi, ponoare cu pierderi de ape în avene de zeci sau chiar sute de metri şi îndeosebi aşa-numitul „endocarst”, cu feeria de basm a peşterilor, au determinat pe specialişti ca numai în cuprinsul judeţului nostru să declare patru peşteri ca monumente ale naturii, dintre care Peştera Muierii a şi intrat în circuitul turistic naţional. O mai bună cunoaştere a peşterilor Cioaca cu Brebenei, Cloşani, Fuşteica, Izvarna, Gura Plaiului va permite turiştilor dezvăluirea unor comori de frumuseţi create de apa subterană şi microcurenţii de aer într-o multitudine de forme (fig. 6,7 şi 8). Dintre formele exocarstice demne de luat în seamă pentru circuitul turistic al Gorjului sînt cheile, păstrate încă într-o „natură primitivă”,

Fig. 5. — Cîmp de lapiezuri la Runcu (foto V. S e n c u).

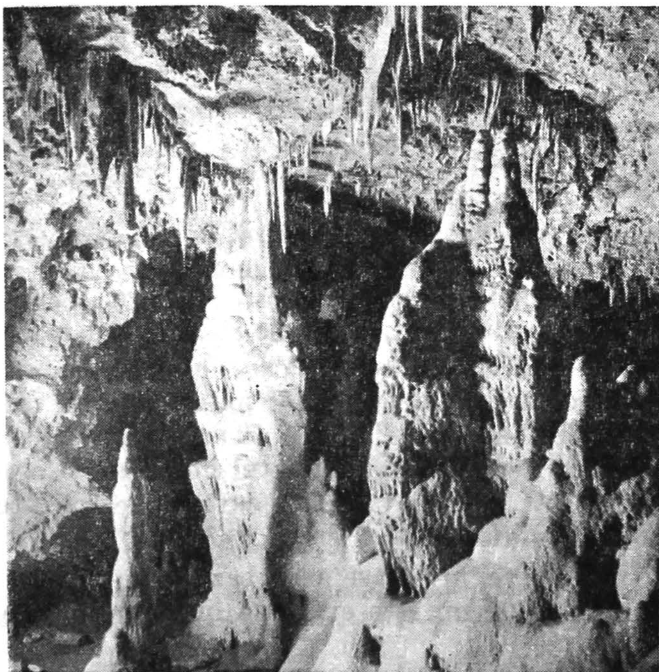

Fig. 6.—Peștera de la Gura Plaiului — coloane (foto V. S e n c u).

Fig. 7. — Peștera Cioaca cu Brebenei — helictite (foto V. S e n c u).

dar cu atît mai frumoase. Prin abundența formelor carstice și frumusețea peisajului, recomandăm cheile Runcului, la vest de Jiu, cheile Oltețului, la est, cheile Galbenului (fig. 9). Acestea din urmă au intrat și ele în circuitul turistic național.

Revenind la Munții Vîlcanului, deasupra acestor muncei joși, calcaroși, de 500—600 m, se întinde un platou a cărui netezime l-a determinat pe E m m. d e M a r t o n n e (1907) să-i dea denumirea după satul gorjenesc Gornovița, denumire ce s-a dat ulterior pe toată extensiunea acestei trepte în Carpații Meridionali.

Celelalte nivele se păstrează bine și ele. Platforma Rîu Șes, de 1 600 m, este evidentă în Șiglăul Mare (1682 m) și în

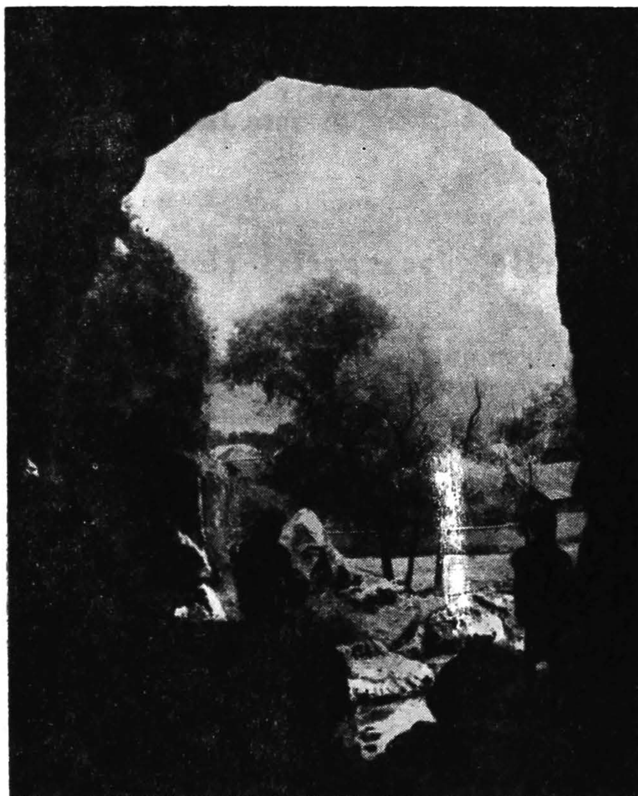

Fig. 8. — Peştera de la Izvarna (foto V. S e n c u).

Piatra Boroştenilor (1629 m) [1]. Platforma cea mai înaltă, destul de bine păstrată datorită rocilor mai dure, se află la altitudinea de 1 800 m, în apropierea pasului Vîlcan, pe Muntele Arcanu (vf. Arcanu, 1 815 m) şi pe Muntele Oslea (1 945 m).

Acest nivel corespunde cu nivelul Borescu din Masivul Parîng. Energia de relief, deşi altitudinea absolută nu depăşeşte 2 000 m, este mare, rîurile fierăstruind culmile pe mai

[1] G. N i m i g e a n u, *Munţii Vîlcanului*, comunicare la Simpozionul naţional de geografie fizică a Carpaţilor, septembrie, 1970.

bine de 1 600 m. În schimb, fragmentarea reliefului este mică, din cauza rocilor dure, văile laterale fiind mai puţin adîncite şi mai puţin numeroase, interfluviile dezvoltîndu-se sub formă de spinări ce coboară în trepte spre Depresiunea subcarpatică olteană.

Dealurile subcarpatice şi piemontane

Imediat sub munte, pe poala acestuia, începînd de la Olteţ şi pînă la Motru, coboară în ulucul depresionar, cunoscut sub denumirea de Depresiunea subcarpatică olteană, dealuri piemontane bine analizate de L. Badea (1967) şi Al. Roşu (1967). În z[illegible]a Tismana, deci în nord-vestul judeţului Gorj, aceste d[illegible]luri piemontane sînt puţin extinse şi apar sub forma uno[illegible] culmi scurte care înaintează asemenea unor tentacule, cum [illegible] fi Dealul Costenilor, Dealul Carpenului (la Pocruia), dealuril[illegible] Gruiu şi Perilor.

Cercetările recente au pus în evidenţă, pe baza analizelor geomorfologice de detaliu, că spinările acestor dealuri, care înaintează departe în sud, în depresiune, reprezentau odinioară fundul Depresiunii subcarpatice oltene, în care apoi s-au adîncit apele coborîte din Carpaţi, peisajul geografic evoluînd treptat spre cel actual.

La est de Tismana, dealurile Ponoare, Gornoviţa şi Vîlcele continuă seria dealurilor piemontane, făcînd trecerea spre un piemont continuu, fragmentat doar din loc în loc de rîurile Bistriţa, Rasova, Jaleşul şi Şuşiţa. La Dobriţa, lungimea piemontului pe aliniamentul nord — sud depăşeşte 4 km, iar altitudinea se apropie de 400 m.

Maximum de extensiune ating aceste gruiuri piemontane între valea Şuşiţei şi valea Stănceştilor, unde şi grosimea depozitelor este impresionantă — peste 150 m în nord. Grosimea depozitelor piemontane se reduce treptat spre sud, afundîndu-se în ulucul depresionar.

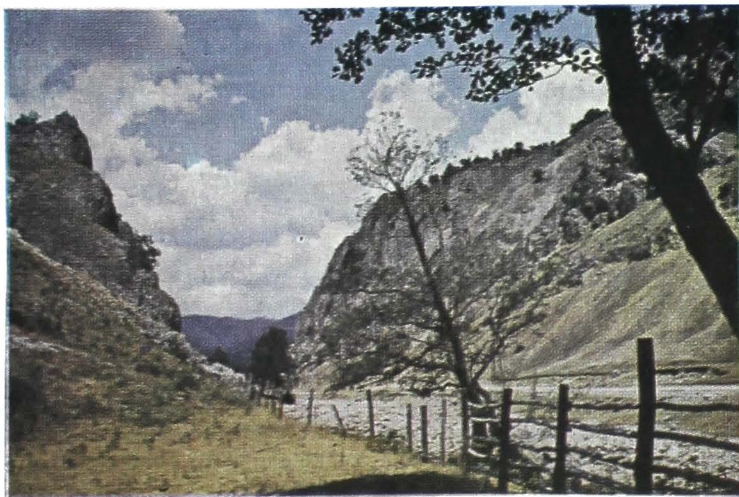

Fig. 9. — Munții Parîng — Cheile Galbenul (foto V. S e n c u).

La est de Jiu, prezenţa gruiurilor piemontane se menţine, dar lungimea lor rar mai depăşeşte 500—600 m, în schimb altitudinea creşte, ajungînd la 450—500 m.

Dealurile subcarpatice, continuare spre vest a Măgurei Slătioara de deasupra Hurezului, fiind formate aproape în întregime din depozite nisipo-marnoase, sînt atacate de procesele actuale de modelare a reliefului, aflate într-un stadiu mai avansat decît în zona dealurilor piemontane sau pe fundul depresiunilor.

Pentru a ne da seama de raportul formă-structură, sau mai exact de gradul de rezistenţă la eroziune şi alterare al rocilor sedimentare din care este constituită cea mai mare parte a reliefului Gorjului, vom face o scurtă trecere în revistă a acestora.

Depozitele terţiare. Le analizăm pe acestea, deoarece atît depozitele sedimentare jurasice, cît şi cele cretacice, ce constituie bordura Vîlcanului şi a Parîngului, au fost amintite cînd s-au descris munţii. Dintre depozitele cele mai vechi, aparţinînd sedimentarului terţiar, din care sînt constituite o parte din dealurile piemontane, o atenţie deosebită se acordă paleogenului şi îndeosebi eocenului, constituit din conglomerate şi gresii cu nummuliţi, din care izvorăsc la Săcelu-Gorj ape minerale sulfuroase cu degajări abundente de gaze (fig. 10).

Depozitele mai noi ale tortonianului sînt constituite din marne şi gresii cenuşii cu intercalaţii de tufuri şi se întîlnesc pe marginea munţilor de la Baia de Fier — Cernădia, peste Novaci — Radoşi, pînă dincolo de Crasna — Drăgoeşti.

I. P. Voiteşti (1936) semnalează la Ciocadia marnele tortoniene în alternanţă cu gresii. Sarmaţianul se întinde pe marginea munţilor. Apare la Săcelu sub forma faciesului mîlos-nisipos, iar spre bază conglomeratic. Spre Baia de Fier faciesul conglomeratic devine calcaros.

Pliocenul a urmat unei faze continentale în care depozitele mai vechi au rămas doar în petice. Primul dintre etajele pliocenului, meoţianul, este mai bine vizibil la est de Jiu (Săcelu-Gorj), fiind constituit din nisipuri în care apar resturi de cetacee. Ponţianul are o mai mare uniformitate topografică, fiind constituit din marne vinete compacte şi marne nisipoase.

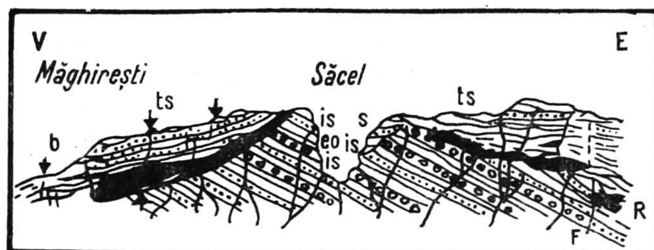

Fig. 10. — Profil geologic la Săcelu-Gorj (după G. Murgoci, 1907).

eo, Conglomerate eocene; *is*, izvoare sărate; *ts*, conglomerate și calcare de la tortonian pînă la sarmațian; *R*, recif de *Lithothamnium* și *Serpula*; *S*, nisipuri și conglomerate discordante în laguna atolului sarmatic; *b*, emanații de hidrocarburi; *F*, falie.

Apare la zi în malul tuturor apelor, pe aliniamentul Tg.-Jiu — Godinești — Cîlcești. În depozitele ponțianului se găsesc resturi fosile de pești.

Cel mai frecvent etaj cu iviri la suprafață este dacianul. Seria lui începe prin marne vineții și gălbui, care spre partea superioară trec în nisipuri și se termină cu strate argiloase bogate în lignit. La finele dacianului, lacul pliocen s-a transformat într-o uriașă mlaștină cu turbării și păduri de mlaștini, din care s-au format ulterior importante depozite de lignit, cu care se termină acest etaj. Cel mai interesant profil al depozitelor daciene se întîlnește la Rovinari, unde lignitul dacian se exploatează în carieră, la zi.

Depozitele dacianului sînt frecvente și în alte locuri, ca de exemplu în dealul Sporăști, dealul Bujoreni, la Roșia de Jos aproape de Olteț.

Ultimul etaj al pliocenului, levantinul, acoperă toate interfluviile zonei meridionale a județului, fiind constituit din marne nisipoase, vineții la bază, nisipuri și pietrișuri mărunte cenușii-gălbui și luturi nisipoase cu pietrișuri.

Cuaternarul apare în cuverturile de pietrișuri din lungul rîurilor sub formă de terase, iar în regiunea muntoasă sub forma morenelor glaciare. Pietrișurile cuaternare vechi și luturile roșcate, de aceeași vîrstă, se întîlnesc pe fundul depre-

siunilor Polovragi — Baia de Fier, Tg. - Jiu — Cîmpu Mare, Novaci etc., constituind în acelaşi timp crestele dealurilor alungite între Olteţ şi Gilort, Gilort şi Jiu, Jiu şi Motru. Cercetările recente au semnalat petice cuaternare chiar în zona dealurilor subcarpatice, la nord-est de Bengeşti, în dealul Cîrligeilor, ca şi în dealul Bran, ele reprezentînd resturile unor depuneri care aparţin cuaternarului inferior.

Alternanţa acestor depozite, descrise mai sus, permite ca unele dealuri, ca de exemplu Săcelu, Hăieştilor, Muierii şi Tăuzului, orientate aproximativ nord — sud, să prezinte unele înşeuări în zona nisipurilor, înşeuări folosite din cele mai vechi timpuri pentru trecerea şoselelor şi a potecilor dintr-o vale în alta.

Dintre dealurile bine individualizate, mai reprezentative, prin feţe de deal vizibile de la mare distanţă, sînt dealurile Seciului, sub formă de piramidă, Mîţa (543 m) şi Mogoş (486 m).

Dealul Copăcioasa, cu aspectul său de potcoavă, avînd deschiderea spre sud, altitudinal nu depăşeşte 450 m, iar dealurile Bălăneştilor şi Voiteştilor de-abia ajung la 400 m, completînd seria dealurilor subcarpatice dintre Olteţ şi Jiu.

La vest de Jiu, pînă la Bistriţa, remarcăm în relief prezenţa Dealului Brădicenilor, situat între Tismana şi Jaleş, a dealului Rasovei, între Jaleş şi Şuşiţa, şi a Dealului Tîrgului, între Şuşiţa şi Jiu. Spre extremitatea nord-vestică a judeţului Gorj se remarcă prezenţa în relieful local a dealului Negoeşti, care se continuă spre est cu dealul Sporăşti (402 m).

Dintre dealurile subcarpatice externe se detaşează dealul Bran. Acesta este constituit din întreaga gamă de roci miopliocene sedimentare, descrise mai sus, peste care s-a depus o cuvertură de roci mai friabile, constituită din pietrişuri şi nisipuri cuaternare, azi, în parte, înlăturate. Dealul în sine are o lungime de peste 15 km şi se prezintă ca o imensă înşeuare, cu altitudini maxime pe margini de 342 m în est şi 331 m în vest, iar pe înşeuare 300 m.

La sud de dealul Bran, dealurile piemontane, alungite pe direcţia nord — sud, se termină spre lunca de confluenţă a Jiului cu Motrul şi Gilortul prin capete de deal numite local „gruiuri" sau „capul dealului". Dintre acestea amintim Gruiul

Argintenilor, situat între Jiu și Gilort, și gruiul Capul Dealului, între Motru și Jiu. Ambele culmi, situate în partea de sud a județului, sînt înglobate în Gruiurile Jiului, cu arii ce depășesc limitele județului Gorj.

Depresiunile și luncile rîurilor

Depresiunea subcarpatică olteană (fig. 11) sau, cum mai este ea cunoscută în literatură, *ulucul depresionar oltean* se întinde, în cuprinsul județului Gorj, pe aproape 60 de kilometri de la est la vest, între Polovragi și Dealu Mare (de deasupra orașului Baia de Aramă).

La nord, ulucul depresionar este încadrat de o prispă piemontană cuaternară, care în estul Jiului acoperă cristalinul Munților Căpățînei (la Polovragi); la poalele Parîngului, ulucul este mărginit de dealurile Cernădiei, Schelei, Novacilor, Cărpinișului, Drăgoeștilor și Bumbeștilor de Jiu.

La vest de Jiu, dealurile piemontane, care limitează depresiunea la nord, se înșiruie pe aliniamentul Schela-Gorj, Vălari, Dobrița, Runcu, Bîlta, Boroșteni, Topești, Tismana, Pocruia și Costeni.

La sud, Depresiunea subcarpatică olteană este închisă, pe teritoriul Gorjului, de dealul Tăutului și în continuare spre vest de dealurile Gornet, Băleni, Stroești, Brădiceni, Sporăști, Godinești, Negoești și Dealu Mare.

Depresiunea subcarpatică olteană este constituită din mai multe compartimente puse cap la cap și despărțite între ele de mici interfluvii:

Depresiunea Polovragi prezintă aspectul unui pod de terasă, formată într-o perioadă cînd Olteţul și Tărîia divagau la ieșirea din munte, pendulîndu-și cursul cînd spre Bengești, cînd spre Racovița-Cerna. Terasa aceasta înclină dinspre Olteț spre Tărîia și dispare de pe Olteț chiar înainte de a ajunge la Sîrbești și se continuă numai spre Tărîia. Față de Olteț, podul ei se situează la o altitudine relativă, care crește progresiv către sud prin continua adîncire a cursului acesteia. În schimb,

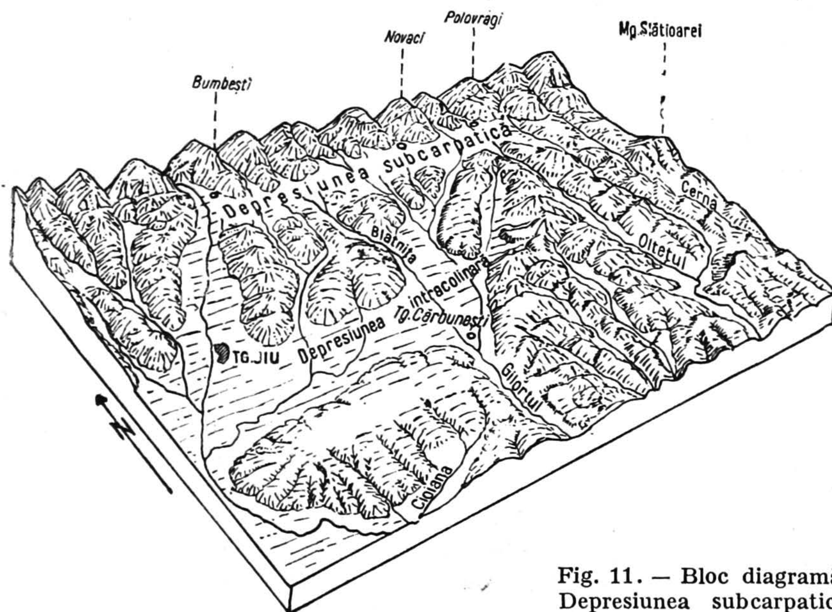

Fig. 11. — Bloc diagramă. Depresiunea subcarpatică (după L. Badea, 1967).

Tărîia rămîne ca suspendată faţă de Olteţ, cu puţin adîncită sub nivelul acestei terase.

Depresiunea Cernădiei se întinde în continuare, spre vest, cu aspect de interfluviu, cu uşoare lăsări axiale, lăsări folosite de şoseaua judeţeană Novaci — Cernădia — Baia de Fier.

Depresiunea Novaci este asemănătoare întrucîtva Depresiunii Polovragi. Ea este determinată de existenţa pieţii de adunarea apelor, în care Gilortul se uneşte cu Scăriţa, Gilorţelul şi Lometea. Extensiunea maximă, sub formă de cîmp neted, se află la confluenţa Gilortului cu Gilorţelul, în rest depresiunea prezentîndu-se sub formă de interfluvii.

Pînă la Jiu, ulucul depresionar se poate vedea de la altitudine. Distingem totuşi cîteva compartimente mai bine evidenţiate în relief.

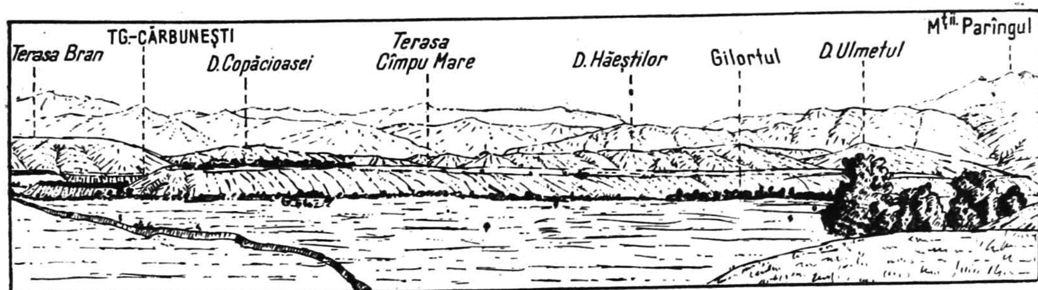

Fig. 12. — Schiţă panoramică asupra zonei Cîmpu Mare (după L. B a d e a, 1967).

Depresiunea Stănceşti — Aninişu este o depresiune deluroasă, vălurită, cu mici lărgiri de văi în zona miocenă nisipoasă. Trecerea de la rocile cristaline la rocile sedimentare a determinat o accelerare a eroziunii laterale, ducînd la formarea unor mici bazinete secundare pe rîurile Aniniş, Cărpiniş, Crasna, Drăgoeşti şi Stănceşti.

La vest de Jiu sînt cîteva compartimente ale ulucului depresionar, bine individualizate pe principalii afluenţi ai Jiului.

La nord de Tg. - Jiu se află Depresiunea Bumbeşti, urmează apoi în ordine spre vest depresiunile Stăneşti (pe Şuşiţa Verde), Runcu (pe Jaleş), Brădiceni (pe Bistriţa Gorjului), Celei (pe Tismana), Padeş (pe Motru). Dintre acestea, mai bine conturată este Depresiunea Celei, situată la confluenţa pîrîului Costenilor cu Tismana.

În afara acestei mari depresiuni — Depresiunea subcarpatică olteană — ce se întinde pe sub poala muntelui, pe teritoriul judeţului Gorj se mai întîlneşte un al doilea şir de depresiuni, cunoscute în literatura geografică sub numele de *Depresiunea intracolinară*. Din rîndul acestora se detaşează *Depresiunea intracolinară Tg.-Jiu — Cîmpu Mare*, bine individualizată, precum şi *Depresiunea intracolinară dintre Jiu şi Motru*, care se întinde pe o lungime de 60 km şi pe o lăţime de 5—18 km.

Depresiunea Tg.-Jiu — Cîmpu Mare (fig. 12) mai este cunoscută şi sub numele de zona de subsidenţă (lăsare), care se caracterizează prin prezenţa unei largi pieţe de adunare a apelor, lărgimea considerabilă a paturilor aluvionare şi gro-

simea mare a aluviunilor, mai ales în porţiunea imediat la sud de Tg.-Jiu, ceea ce indică un intens proces de acumulare, existenţa unui accentuat proces de meandrare şi despletire a tuturor cursurilor care converg aici şi apariţia a numeroase albii părăsite, dovedind o suprafaţă largă de divagare, marea extensiune a teraselor şi scăderea altitudinilor relative.

RESURSELE SUBSOLULUI

Substanţele minerale utile întîlnite în subsolul judeţului Gorj sînt legate, îndeosebi, de depozitele sedimentare.

Cărbunele este o bogăţie de seamă a judeţului. Principalul cărbune de aici este cel termogen — lignitul, bogăţie în care judeţul Gorj deţine primul loc în ţară, prin cele două mari bazine carbonifere ale sale — Motru şi Rovinari.

În bazinul Motru, cele mai importante perimetre carbonifere sînt cele de la Horăşti, Roşiţa, Lupoaia şi Leurda.

În bazinul carbonifer Rovinari, începînd din 1964 pînă în prezent, au fost puse în funcţiune, în mod eşalonat, exploatările la zi de la Cicani, Beterega, Gîrla şi Tismana.

Exploatarea este extrem de uşoară, stratul de steril de deasupra în unele locuri nu depăşeşte 2—3 m, iar înclinarea stratelor de cărbune nu este mai mare de 5—10°. Aşa cum se arăta şi la descrierea geologică, cărbunele din judeţul Gorj este de vîrstă daciană şi levantin inferioară, fiind prins în argile, marne şi nisipuri uşor de înlăturat.

S-au identificat 17 strate productive, din care sînt exploatabile, la posibilităţile tehnice actuale, circa 8. Cea mai mare grosime medie variază între 3 şi 5 m şi o au stratele V,VI şi VII, întregul complex fiind gros de 10—30 m în zona de luncă, ajungînd chiar la 120 m în zona colinară.

În afară de lignit, judeţul Gorj dispune în subsolul său, este adevărat în cantităţi mici, de antracit, exploatat la Schela -Gorj.

Bogat este judeţul Gorj şi în petrol. Ni se pare nimerit să prezentăm intuiţia genială a lui G. Munteanu — Murgoci, care, încă din 1907, pe baza datelor geologice culese de pe teren, a presupus existenţa petrolului în zona Gorjului — „pe cînd prezenţa substanţelor minerale şi a H_2S e uşor de explicat (în apele minerale de la Săcelu, *n.n.*), mai ales că peste tot în aceste conglomerate abundă blocuri de micaşisturi şi gnaisuri cu pirită evidentă, rămîne însă nepătrunsă originea şi venirea marei cantităţi de metan care face ca aceste ape să fie ascendente. Acest fenomen, precum şi alte consideraţiuni geologice, mă fac să cred că avem de a face cu semnele unei zone de petrol. Aceasta nu reclamă că petrolul sau substanţele cu emanaţiuni gazoase să fie chiar aici, în aceste conglomerate, ci petrolul poate fi la distanţe şi adîncimi depărtate".

Presupunerile lui G. Murgoci s-au adeverit peste aproape 50 de ani, cînd forajele din zona Ţicleni şi Bîlteni au scos din adîncuri aurul negru, oferind Gorjului atributul de importantă zonă petroliferă a ţării.

Este de remarcat faptul că şi un fiu al Gorjului, I. Popescu — Voiteşti semnalează, în al IV-lea deceniu al secolului nostru (1934), prezenţa petrolului în Gorj. Din cercetările sale s-a constatat că în marnele tortoniene de la Ciocadia — Bîrci apar „izvoare de petrol" (mustiri, *n.n.*), iar pe suprafeţele de separaţie dintre marne şi gresii se găsesc şuviţe de parafină.

Într-o lucrare mai recentă, N. Grigoraş (1961) descrie noi structuri petrolifere în judeţul Gorj. Dintre acestea, amintim structura Hurezani, situată în valea Amaradiei, structura Licuriciu — Bustuchin, în care s-au găsit gaze, structura Socu, dezvoltată la sud-vest de Licuriciu, foarte bogată în gaze cantonate în orizontul nisipos al meoţianului.

În ceea ce priveşte principalele structuri, N. Grigoraş (1961) apreciază că structura Ţicleni are circa 14 complexe productive aparţinînd sarmaţianului şi helveţianului, iar structura Bîlteni, care cuprinde aceleaşi complexe productive, este

mai bogată în orizonturile mai puțin adînci (în sarmațian), fiind în același timp și puternic gazeiferă.

În afara acestora se mai bucură de atenția geologilor structurile Negoești—Alunu și Ciuperceni—sud Tg.-Jiu, descoperite mai recent prin prospecțiuni geofizice.

Subsolul Gorjului este singurul cunoscut pînă acum ca fiind cel mai bogat purtător al unui element întîlnit destul de rar în țara noastră — grafitul. El se găsește și se exploatează în malul stîng al rîului Galbenu, nu departe de Baia de Fier, în mina Cătălinul, deschisă de curînd (V. Brana, 1967). Zăcămintele de grafit de la Baia de Fier s-au format pe seama unor roci cărbunoase sau bituminoase, care au fost puternic metamorfozate. Deși nu este pur, prin flotație grafitul poate fi înnobilat, fiind o materie primă importantă pentru industria noastră chimică.

Rezerve importante de grafit se întîlnesc și în zona Polovragi, pe Olteț, între pîrîul Poiana Mică și pîrîul Urlieș, zăcămînt descoperit în 1964 de geologii M. Trifulescu și M. Dragomir (V. Brana, 1967).

Mineralizările de fier de la Baia de Fier stau în legătură cu o mineralizare a calcarelor mezozoice. Se presupune că o dată cu sulfurile de fier de la Baia de Fier și de la Schela-Gorj, precum și cu cele de cupru de la Baia de Aramă, a ajuns spre suprafață și minereul de aur care a fost exploatat în vremuri istorice în pietrișurile de terasă din zona Schela — Vălari — Dobrița.

Practic inepuizabile sînt materialele de construcție.

Calcarele comune sînt roci cu o cristalinitate redusă. Cînd sînt pure (cum este cazul celor de la Suseni — Dobrița) se utilizează la fabricarea varului și a cimentului. În agricultură sînt întrebuințate pentru solurile acide, ca amendament.

Marnele sînt roci sedimentare cu o structură fină, alcătuite din carbonat de calciu și minerale argiloase în proporții variabile. În județul Gorj, marnele argiloase sînt de vîrstă ponțiană și se exploatează la Bîrsești, fiind utilizate la fabricarea cimentului în combinatul din aceeași localitate.

În subsolul judeţului se mai întîlnesc dolomite la Tismana şi serpentinite la nord de Pocruia.

Argila refractară, cu bogat conţinut de alumină, este o altă materie primă ce se găseşte din abundenţă în cuprinsul judeţului. Exploatarea cea mai recentă este cea de la Schela-Gorj şi Viezuroiu.

Argilele din Depresiunea Tg. - Jiu — Cîmpu Mare servesc la fabricarea oalelor. Din cauza conţinutului ridicat de cuarţ şi, în parte, datorită degradărilor acestor luturi, oalele sînt nesmălţuite, aceste argile nefiind rezistente la temperaturi mai mari de 750°C.

Existenţa unor mari cantităţi de material aluvinoar în lungul tuturor rîurilor permite exploatarea acestuia în carieră pe văile Jiului, Gilortului, Jaleşului, Ţismanei etc., completînd gama sortimentelor de materie primă pentru industria materialelor de construcţie.

Izvoarele minerale, abundente în sondaje, nu apar la zi decît în zona Săcelu-Gorj. Apele de aici sînt sulfuroase, cu degajări abundente de gaze. Debitul acestor izvoare este ridicat, iar temperatura scăzută (între 10 şi 16°C), ceea ce denotă o ridicare a lor de la adîncimi mici. Substanţa minerală o iau din rocile ce constituie conglomeratele, iar H_2S din descompunerea piritelor ce se găsesc în blocurile de micaşisturi şi gnaisuri din interiorul acestor conglomerate şi a celor sub formă de nodule din depozitele bartoniene.

Ritmul ascendent de dezvoltare a industriei ţării noastre reclamă punerea în valoare a tuturor substanţelor minerale utile metalifere sau nemetalifere. Cartările viitoare ale geologilor, la scară mare, sîntem siguri că vor duce la noi descoperiri de bogăţii ale subsolului, precum şi la o lărgire a perimetrelor actualelor zone cu bogăţii, ceea ce va permite o ridicare pe o treaptă economică şi mai înaltă a întregii ţări şi implicit a judeţului Gorj.

CLIMA

GJ

Fiind situat în partea sudică a ţării, teritoriul judeţului Gorj se află în cea mai mare parte a anului sub influenţa circulaţiei maselor de aer sudice, sud-vestice şi vestice. Acestea, cu originea în anticiclonul Azorelor, capătă, după trecerea munţilor Banatului şi Mehedinţi, un caracter foëhnal, sosind pe teritoriul Gorjului sub forma aerului cald şi uscat (îndeosebi primăvara).

Masele de aer în regim anticiclonal, provenite din anticiclonul nord-uralian, îşi pierd din caracteristicile iniţiale, ajungînd în zona oraşului Tg.-Jiu cu o temperatură mai ridicată şi cu o viteză de deplasare mai redusă.

În perioada de tranziţie (primăvara şi toamna), timpul ploios, cu cer acoperit, este determinat de activitatea ciclonilor din Marea Mediterană, care se deplasează din sud-vest spre teritoriul ţării noastre. În nord-vestul Olteniei, această puternică activitate ciclonică contribuie la căderea celui de-al doilea maxim de precipitaţii (toamna), în unele puncte (Tismana) tot atît de puternic ca şi maximul din mai-iunie.

Factorul geografic local este un element activ în modificarea climei. Existenţa culoarului văii Jiului duce la formarea vînturilor locale, de vale, în condiţiile creării unei diferenţe de presiune între aria depresionară, puternic încălzită vara, Depresiunea intracolinară Tg.-Jiu — Cîmpu Mare, şi Depresiunea Petroşani, situată la o altitudine mai înaltă şi cu temperaturi medii în lunile de vară mai coborîte (fig. 13).

Suprafeţele calcaroase de pe poalele sudice ale Munţilor Vîlcan, prin albedoul mic, îşi măresc temperatura în spaţiul microclimatic îndeosebi în timpul verii. Climatul de adăpost al văilor orientate transversal pe direcţia circulaţiei maselor de aer reci din est oferă condiţii prielnice pentru menţinerea

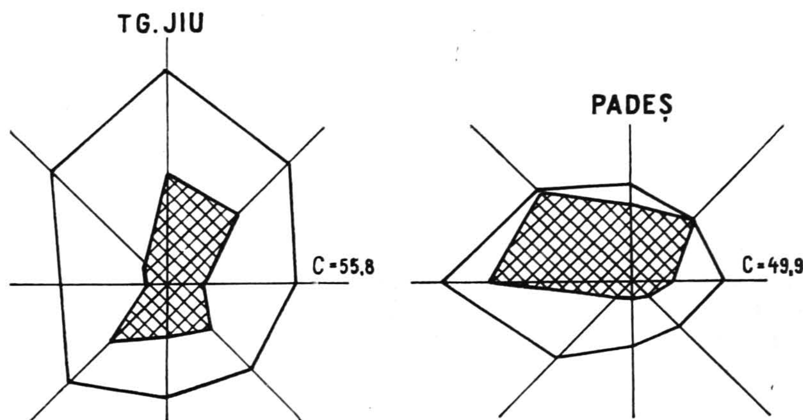

Fig. 13. — Viteza (m/s) și frecvența (%) medie anuală a vîntului la Tg.-Jiu și Padeș.

unor temperaturi mai ridicate mai ales pe interfluvii, ceea ce contribuie la păstrarea pe versanți (Pocruia, Tismana, Sohodol) a vegetației termofile — castanul dulce care crește în păduri deasupra Pocruiei, liliacul sălbatic, iasomia, mojdreanul și vița de vie sălbatică.

Factorii geografici — relief, sol, vegetație, apă freatică etc. — contribuie la diferențierea mai multor topoclimate în limitele județului.

Temperatura aerului

Repartiția valorilor medii anuale. Cunoscînd că la Tg.-Jiu (210 m), pe fundul Depresiunii intracolinare Tg.-Jiu Cîmpu — Mare, temperatura medie anuală este de 10,2°C, rezultă că în zonele aflate la altitudinea de 400 m (pe podurile netede ale dealurilor subcarpatice, ca de exemplu dealul Bran) temperatura medie este cu 1,5°C mai coborîtă; la nivelul satului Sohodol, de deasupra Pocruiei, este cu circa 2°C mai mică, iar în conacele de pe poalele Vîlcanului temperatura medie

anuală nu depăşeşte 6°C. Local, în funcţie de adăpost şi rocă, temperatura medie anuală este mai ridicată. De acest lucru ne dăm seama indirect, prin culturile de secară şi îndeosebi cele de cartofi, care se ridică pe versantul sudic al Pietrei Boroştenilor pînă la 1 100—1 200 m (fig. 14).

Evoluţia lunară şi anotimpuală a temperaturii aerului. Cunoaşterea mersului temperaturii aerului, lună de lună, are o deosebită importanţă practică. Trecerea temperaturii aerului prin diferite praguri, de 0, 5, 10, 15, 18 °C etc., se realizează în luni diferite, media temperaturii lunilor respective arătînd dacă suma gradelor de temperatură este suficientă, în luna respectivă, pentru anumite cerinţe biologice ale plantelor, sau sînt necesare intervenţii pentru protejarea plantelor şi animalelor de frigul sau căldura excesivă (tabelul nr. 1).

Încălzirea de la o lună la alta se face mai rapid în vestul judeţului şi mai lent în est (fig. 15).

Analiza anotimpurilor ne arată că iarna este mai rece pe fundul depresiunilor, unde se produc puternice inversiuni de temperatură. Din observaţiile efectuate pe profile topoclimatice se constată că pe înălţimile medii, sub formă de poduri netede (dealul Bran, dealurile Motrului, platforma Gornoviţa), temperatura medie a lunii ianuarie este cu 0,5°C pînă la 1,5°C mai ridicată decît a depresiunii unde s-au făcut înregistrările. Cum multe din satele Gorjului nu sînt situate în zonele joase, pe văi, ci risipite pe aceste poduri netede, reiese că în aceste localităţi gerul iernii nu este puternic.

Vara, încălzirea este accentuată, temperaturile medii depăşind 20°C în lunile iulie şi august. Se constată totuşi că deşi această valoare este ridicată, ea este cu 5—6°C mai mică decît a temperaturilor medii înregistrate în aceleaşi luni în Cîmpia Olteniei şi Cîmpia Română. Acest fapt ne duce la concluzia unor veri moderate, dar suficient de călduroase, pe teritoriul judeţului Gorj. Cînd luna iunie este secetoasă, temperatura medie depăşeşte şi în această lună 20°C.

Toamna se produce un fenomen foarte interesant, specific Olteniei deluroase, şi anume: temperaturile medii ale lunii octombrie depăşesc pe cele ale lunii aprilie cu 1 — 2°C

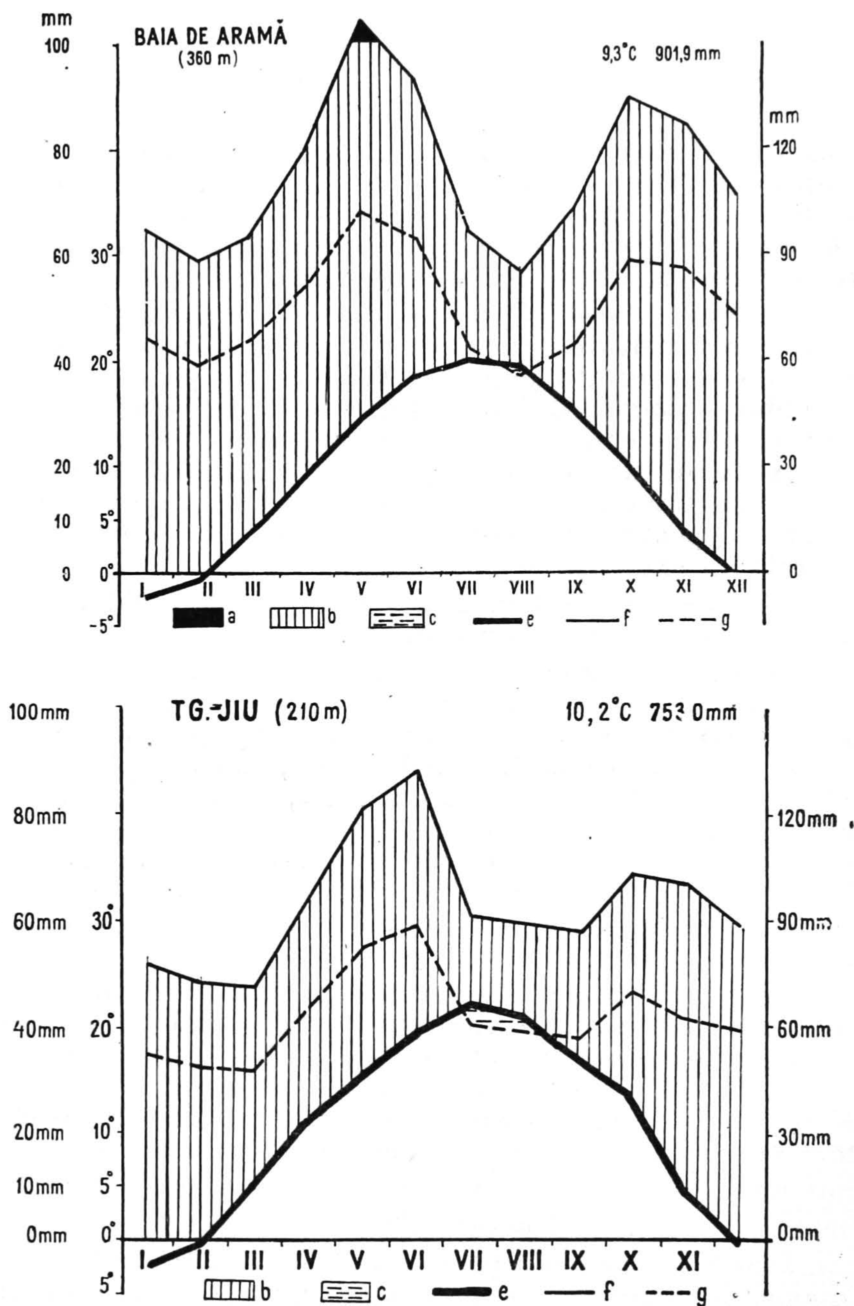

Fig. 14. — Climogramele stațiilor Tg.-Jiu și Baia de Aramă.

a, **Perioadă cu exces de umiditate;** *b*, **perioadă umedă;** *c*, **perioadă uscată;** *e*, **precipitații atmosferice la scara 1/2;** *f* **temperatura aerului;** *g*, **precipitații atmosferice la scara 1/3.**

Tabelul nr. 1

Temperatura medie lunară și anuală. Amplitudinea termică

Stația	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Anual	Amplitudinea
Tg.-Jiu	–2.5	–0.4	4.9	10.8	15.8	19.4	21.6	20.7	16.9	11.0	4.9	0.11	10.2	24.1
Baia de Aramă	–2.3	–0.8	3.9	9.4	14.4	18.1	20.2	19.6	15.5	10.0	4.2	0.2	9.3	22.5

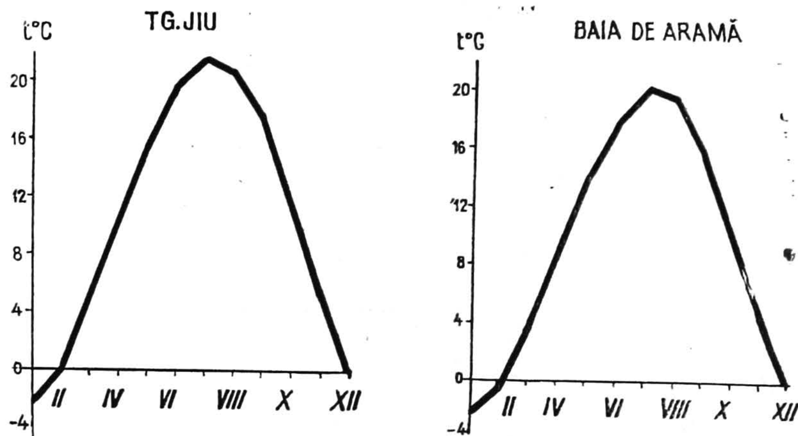

Fig. 15. — Temperatura medie lunară la Tg.-Jiu și Baia de Aramă.

(Tg.-Jiu : aprilie 10,8°C, octombrie 11°C ; Baia de Aramă : aprilie 9,4°C, octombrie 10°C ; Tr. Severin : aprilie 11°C, octombrie 12,5°C). Aceasta înseamnă că de obicei toamna este lungă (este vorba desigur de înălțimile deluroase). După 20 octombrie începe sezonul ploilor de toamnă, temperatura scade, rămînînd însă pozitivă în tot cursul lunii noiembrie și foarte des și în prima jumătate a lunii decembrie. Umezeala din aer dă însă vremii un caracter răcoros, creînd impresia unei temperaturi mai coborîte decît este în realitate, mai greu de suportat decît însăși temperaturile negative înregistrate într-un aer uscat.

Trecerea temperaturii aerului prin diferite praguri : 0, 5, 10, 15°C. Importanța practică a acestui fenomen. La Tg.-Jiu, intervalul de zile cu temperaturi pozitive este de 300, rămînînd doar 65 de zile cu temperaturi posibile sub 0°. Mergînd cu analiza mai în amănunt, constatăm că iarna propriu-zisă nu începe (în medie) mai devreme de 15 decembrie și nu durează peste data de 18 februarie. Temperaturile pozitive medii zilnice însumate se ridică la peste 3 800°C, iar cele negative de abia ajung la —115°C.

Dacă am compara cu orașul Făgăraș, a cărui stație meteorologică este așezată aproximativ în aceleași condiții de relief,

am constatata că la staţia Tg.-Jiu suma temperaturilor pozitive este cu aproape 150°C mai mare, ceea ce înseamnă că intervalul favorabil vegetaţiei este mult mai lung în zona oraşului Tg.-Jiu.

Pentru diverse lucrări agricole interesează în mod deosebit trecerea temperaturii prin pragul de 5°C. Este semnalul începerii semănăturilor de primăvară. Din observaţiile multianuale, acest prag este trecut la Tg.-Jiu la 17 martie, cînd valorile medii zilnice depăşesc 5°C, şi ţine pînă la 15 noiembrie, cînd valorile medii zilnice scad cu 5°C. Revine sarcina inginerilor agronomi şi pomicultori ca în funcţie de aceste praguri să aprecieze cerinţele de temperatură ale plantelor şi să recomande lucrările ce pot fi executate în funcţie de acest interval, de 244 de zile cu temperaturi mai mari de 5°C, suma temperaturilor medii zilnice active fiind pentru acest interval de 3 742°C.

În Depresiunea Tg.-Jiu şi prin extensiune, cu o abatere de ± 5 zile pentru întreg judeţul, depăşirea pragului de 10°C se face în mod obişnuit la 11 aprilie şi ţine pînă la 21 octombrie. Acest interval este specific culturii porumbului. Cu experienţa sa îndelungată, poporul cunoaşte aceste faze, respectîndu-le cu o abatere de ± 10 zile. Cînd abaterea este mai mare poate duce la compromiterea recoltei. Suma temperaturilor medii zilnice active din acest interval este mai mare de 2 200°C, ceea ce pentru porumb şi pentru celelalte plante specifice regiunii este mai mult decît suficientă.

Trecerea temperaturii medii zilnice prin pragul de 15°C se face la 10 mai şi durează pînă la 26 septembrie. Sînt însă cazuri, cum a fost toamna anului 1965, cînd temperatura medie zilnică mai mare de 15°C s-a menţinut şi în prima jumătate a lunii octombrie, toamna fiind foarte călduroasă [2].

Cunoaşterea momentului trecerii temperaturii medii zilnice prin aceste praguri de temperatură prezintă importanţă şi pentru constructorii de şosele, edilii oraşelor, constructorii de baraje pe văile rîurilor sau construcţii industriale, dar în

[2] În analizarea pragurilor de temperatură şi pentru stabilirea pragurilor biologice pe diversele trepte de relief trebuie să se ţină seama de gradientul termic pe verticală şi de topografia locului.

primul rînd sînt necesare în zonarea şi etajarea culturilor, în dezvoltarea bazinelor pomicole, în alegerea, în funcţie de temperatură, a soiurilor adecvate sumelor de grade respective.

Temperaturile extreme absolute. Încălzirile puternice ale aerului cauzate de invaziile de aer tropical din sud, sau răcirile excesive cu caracter întîmplător depind, în afara factorilor de circulaţie, şi de condiţiile locale, în special de relief şi rocă (tabelul nr. 2).

Comparativ, extremele absolute negative sînt mai scăzute la Tg.-Jiu, datorită formei depresionare a reliefului din jurul staţiei, ceea ce favorizează producerea inversiunilor de temperatură. În ceea ce priveşte maxima absolută, constatăm că doar la 4 staţii din ţară, printre care şi Tg.-Jiu, această valoare s-a înregistrat în luna septembrie (Făgăraş, Bod, Cîmpina şi Tg.-Jiu); în rest, valorile maxime absolute se înregistrează în lunile iulie sau august. Anul 1946, cînd s-a înregistrat maxima absolută, a fost un an extrem de secetos şi foarte călduros, mediile din lunile de vară fiind cu 3—5°C mai ridicate decît media multianuală.

Regimul îngheţului. După analiza temperaturilor minime se poate constata că cele mai timpurii îngheţuri se pot produce la Tg.-Jiu la 23 septembrie, iar cele mai tîrzii la 20 mai. Pentru cerinţele practicii interesează mai mult data medie a apariţiei şi dispariţiei îngheţului. Data medie a apariţiei îngheţului este mai tîrzie cu o lună faţă de apariţia timpurie, adică

Tabelul

Temperaturi extreme

Staţia		I	II	III	IV	V
Tg.-Jiu	maxima	16.4	23.5	26.2	31.8	37.5
	anul	1949	1899	1903	1926	1950
	minima	—31.0	—28.3	—19.5	—4.4	—1.2
	anul	1942	1954	1929	1905	1938
			32;			

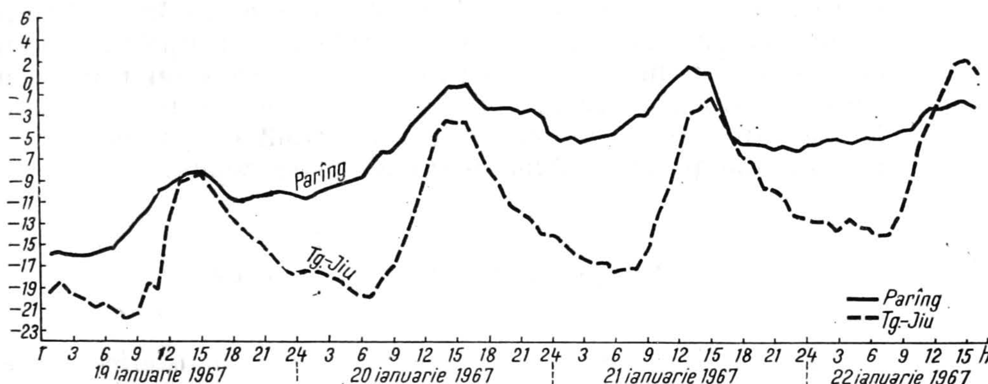

Fig. 16. — Inversiuni de temperatură la Tg.-Jiu.

la 20 octombrie. Dispariţia îngheţului se produce în medie la 13 aprilie, dar sînt şi desprimăvărări timpurii, cînd îngheţul dispare chiar la începutul decadei a treia a lunii martie (20. III.). Intervalul posibil fără îngheţ (teoretic) este de 190 de zile; practic el este mult mai mare, în unii ani depăşind chiar 280 de zile.

Inversiunile de temperatură favorizează în zonele joase (pe văi şi în depresiuni) apariţia mai timpurie a îngheţului şi a brumei şi dispariţia lor mai tîrzie (fig. 16). Prin topoclimatul lor, versanţii şi interfluviile sînt în afara zonei periclitate,

nr. 2

absolute (1890–1955)

VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Anual
36.6 1947	38.5 1931 1945	39.0 1922 46 ; 52	40.6 1946	33.8 1932	26.4 1926	17.5 1953	40.6 8.IX.1946
2.0 1899	6.0 1933	2.6 1939	−4.0 1906	−9.0 1920	−15.1 1904	−26.9 1940	−31.0 24.I.1942

pentru aceste unităţi de relief fiind valabile datele medii sau chiar apariţiile mai tîrzii şi dispariţiile mai timpurii. Acesta este unul din motivele pentru care locuitorii satelor Pocruia, Tismana, Izvarna, Runcu etc., care au viile pe interfluvii, nu le îngroapă iarna, iar castanii comestibili ocupă, de regulă, interfluviile, pe văi existînd doar exemplare izolate.

Precipitaţiile atmosferice

Repartiţia teritorială a precipitaţiilor atmosferice, varietatea formelor de relief, dar mai ales altitudinea diferită a reliefului creează o etajare a cantităţilor de precipitaţii căzute pe teritoriul Gorjului. Cele mai mari cantităţi anuale s-au înregistrat la staţia Parîng, care deşi este pe versant, la o altitudine de aproximativ 1 200 m, înregistrează o cantitate medie anuală de 951 mm. Este de presupus ca pe vîrfurile cele mai înalte din Masivul Vîlcan, la altitudini de 1 800 m, unde se găseşte maximul de condensare, valorile să depăşească 1 000—1 100 mm.

Cu cît coborîm, cantităţile anuale devin mai mici, menţinîndu-se totuşi la peste 700 mm: Tismana 925 mm, Novaci 863 mm, Tg.-Jiu 753 mm. Valorile mari ale cantităţilor anuale se explică prin apropierea acestei regiuni de centrii barici din Mediterana sau din Azore, care influenţează deplasarea spre teritoriul ţării noastre a maselor de aer din care cad precipitaţiile atmosferice (tabelul nr. 3).

Regimul anual al precipitaţiilor. Căderea precipitaţiilor atmosferice nu este uniformă; de la o lună la alta se observă variaţii (fig. 17). Ca peste tot, în Oltenia deluroasă, cu mai mare sau mai mică intensitate, şi aici, pe teritoriul judeţului Gorj, apare cel de-al doilea maxim de toamnă de precipitaţii. La Tismana maximul de toamnă (258.9 mm) este aproape egal cu cel căzut în mai-iunie, deci vara (262.9 mm).

Numărul zilelor cu diferite cantităţi de apă din precipitaţii. Cunoaşterea numărului de zile cu diferite cantităţi de apă căzută pe suprafaţa judeţului Gorj ne dă posibilitatea să aflăm

Tabelul nr. 3

Cantitățile lunare și anuale de precipitații atmosferice (în mm) (1890–1965)

Stația	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Anual
Parîng	61.9	49.9	58.7	107.0	93.8	124.2	118.9	64.6	66.4	84.1	66.4	55.6	951.5
Tismana	71.5	67.1	69.2	80.5	98.4	102.1	62.4	57.6	59.3	90.9	85.1	60.9	925.0
Tg.-Jiu	52.8	48.9	47.7	64.7	81.3	88.4	61.1	59.8	54.9	69.6	63.9	59.9	753.0

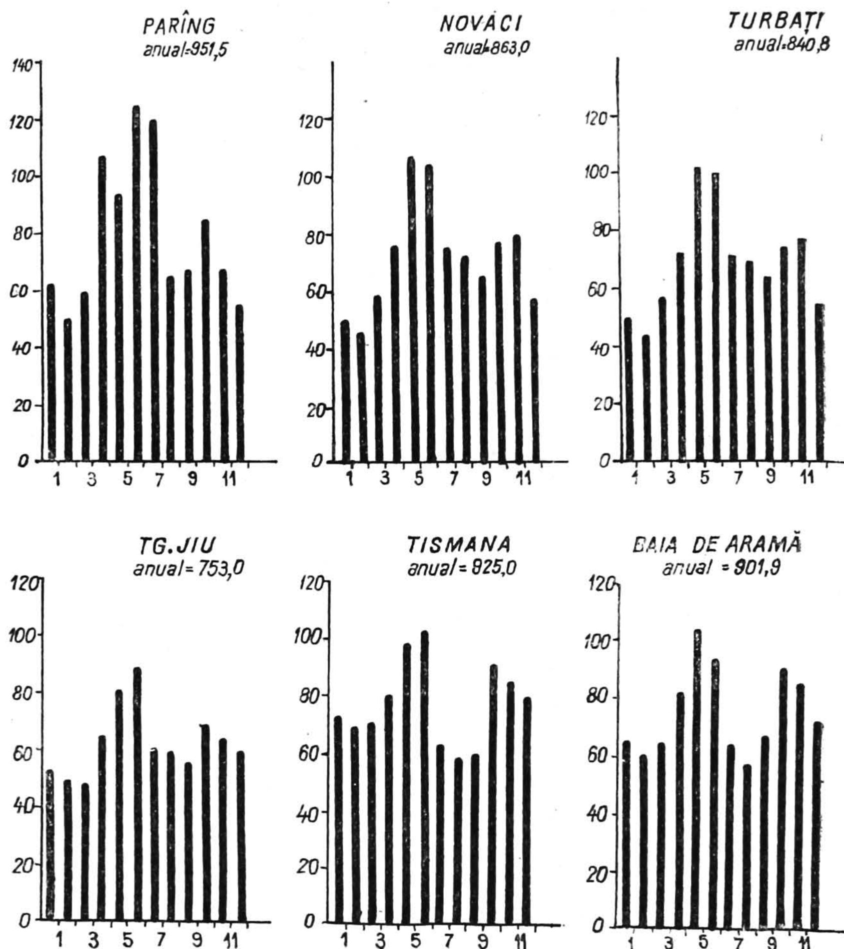

Fig. 17. — Cantități lunare și anuale de precipitații.

dacă ploaia respectivă a fost utilă pentru sol sau, dimpotrivă, a avut un caracter distrugător. Specialiștii pot aprecia, avînd la dispoziție aceste date, care sînt măsurile ce trebuie luate pentru reținerea apei în cazul în care cantitatea căzută este

mică, sau de drenare a ei pentru a scăpa de surplusul de apă ce înăbuşe plantele.

Iată cum se prezintă această situaţie (tabelul nr. 4) :

Tabelul nr. 4

Numărul de zile cu diferite cantităţi de apă din precipitaţii (1896 – 1915; 1921 – 1955) la Tg.-Jiu

Luna	Precipitaţii (mm)					
	⩾ 0.1	⩾ 1.0	⩾ 2.0	⩾ 5.0	⩾ 10.0	⩾ 20.0
Ianuarie	9.6	7.9	5.6	3.5	1.7	0.4
Februarie	9.5	8.1	5.7	3.3	1.5	0.4
Martie	9.0	7.8	5.6	3.1	1.3	0.4
Aprilie	9.7	8.6	6.5	4.2	2.0	0.7
Mai	11.6	10.6	7.9	5.1	2.7	0.8
Iunie	10.6	9.5	7.3	4.8	2.8	1.3
Iulie						
August	6.8	6.0	4.4	3.1	1.9	0.8
Septembrie	6.5	5.6	4.3	3.0	1.8	0.8
Octombrie	9.0	7.6	6.6	4.7	2.5	0.7
Noiembrie	10.4	9.0	6.9	4.3	2.2	0.6
Decembrie	10.5	9.1	6.6	4.0	1.9	0.6
A N U A L	111.2	95.9	72.1	46.3	24.0	8.2

Aşadar, aproximativ într-o treime din numărul de zile dintr-un an cad precipitaţii (111.2 zile). Din acest număr putem considera ca ploi utile doar cele căzute în 72 de zile, cînd cantitatea medie pe zi a fost mai mare de 2 mm. Într-un număr de 8 zile se produc ploi cu caracter distrugător (ploi torenţiale însoţite de grindină).

Cantităţile maxime de apă căzute în 24 de ore. O mare cantitate de apă căzută în 24 de ore are de cele mai multe ori un efect negativ, producînd inundaţii în zonele joase, distrugînd construcţiile hidrotehnice de barare a torenţilor, sau inundînd porţiuni din oraşe, în cazul în care scurgerea în unitate de timp, prin canalizare, nu este asigurată la o cantitate mare de apă căzută în acest interval.

Remarcăm că la staţiile Tg.-Jiu şi Novaci au căzut mari cantităţi în 24 de ore îndeosebi în luna septembrie, cunos-

cută ca lună extrem de caldă, ceea ce favorizează formarea norilor de convecţie din care cad cele mai mari cantităţi de precipitaţii în 24 de ore. Ca o curiozitate, la Tg.-Jiu, printr-o măsurătoare directă, s-a obţinut în 6 minute, în anul 1941, 33,6 l/m², ceea ce înseamnă că au căzut aproximativ 6 l/m²/minut.

Stratul de zăpadă. Specialiştii din agricultură, precum şi cei ce se ocupă de întreţinerea şoselelor sînt interesaţi de cantitatea anuală de precipitaţii solide, şi mai ales dacă această cantitate formează un strat stabil de zăpadă (care este grosimea acestui strat). Căderea precipitaţiilor solide nu este uniformă. Pe culmile înalte ale Pietrii Boroştenilor, ale Oslei, munţilor Vîlcan şi Parîng, zăpada cade uneori din septembrie şi se menţine în strat stabil pînă în mai, iar sub formă de petice, în unii ani secetoşi, a existat pînă la 20 iulie.

În zona deluroasă şi colinară prima zăpadă cade mult mai tîrziu, în medie în a doua decadă a lunii noiembrie; sînt însă şi ani cînd nu se înregistrează zăpadă decît în luna decembrie şi durează pînă la sfîrşitul lunii martie.

Stratul efectiv de zăpadă, care să acopere suficient solul, nu se înregistrează, în medie, decît din a doua decadă a lunii decembrie şi durează pînă în prima decadă a lunii martie. Lunile ianuarie şi februarie (ale căror temperaturi medii sînt negative) sînt efectiv luni de iarnă.

În ultimii ani de observaţii se constată o alternanţă a căderilor nu prea abundente de zăpadă cu perioade destul de lungi, în care cad precipitaţii lichide în plină iarnă.

Cînd se produce răcirea bruscă a temperaturii, ultimele picături de apă se transformă în polei. Fenomenul se poate prevedea cu 24 de ore înainte, putîndu-se astfel lua măsuri preventive pentru preîntîmpinarea accidentelor în oraşe şi pe drumurile publice. Depunerea gheţii pe firele de înaltă tensiune şi pe firele telefonice, frecventă în ultimul timp, reprezintă, un pericol real pentru buna funcţionare a reţelei electrice şi telefonice, ceea ce trebuie să stea în atenţia inginerilor proiectanţi şi de întreţinere a acestor construcţii.

HIDROGRAFIA

GJ

Apele curgătoare. Rîurile județului Gorj aparțin unui singur bazin colector, Jiul (cu excepția Olteţului, care reprezintă limita județului spre Vîlcea).

Sistemul hidrografic al Jiului adună apele de pe o suprafață de 10 469 km². Pînă la Tg.-Jiu, Jiul are un regim montan bine conturat, cu ape mari cu durată lungă, care încep în martie şi se termină abia în iulie (I. U j v a r y, 1959).

Depresiunea Tg.-Jiu — Cîmpu Mare reprezintă, prin altitudinea sa coborîtă, o piaţă de adunare a apelor. Aici Jiul şi primeşte afluenţii importanţi de pe dreapta :

Tismana cu Orlea (ale cărei ape, ce-şi au izvoarele la Costeni, sînt dirijate spre Craiova) contribuie la asigurarea cu apă industrială a zonei Rovinari. Are un bazin de recepţie de 964 km² şi apă permanentă.

Bistriţa se varsă în Tismana în avale de Peştişani. Are un bazin de recepţie de 560 km². Izvorăşte din Masivul Vîlcan, de la 1 780 m altitudine.

Jiul mai primeşte pe dreapta Jaleşul şi Şuşiţa, pîraie cu apă permanentă, bune pentru alimentarea cu apă a industriei şi a aşezărilor omeneşti.

La graniţa cu judeţul Mehedinţi curge Motrul, ce-şi adună apele din Mehedinţi şi Oslea. Are bazinul de recepţie de 1 886 km² şi izvoarele de la 1 230 m altitudine (fig. 18).

Pe stînga, Jiul primeşte Gilortul îmbogăţit cu apele Galbenului, Gilorţelului şi Lometei. Are o suprafaţă de bazin puţin mai mare ca a Motrului — 1 258 km².

La graniţa cu judeţul Vîlcea curge Olteţul cu frumoasele chei adîncite la Polovragi.

I. Z ă v o i a n u[3], în urma cercetărilor întreprinse în bazinul Jiului, arată că regimul hidrologic al rîurilor din această regiune este sub influenţa directă a condiţiilor fizico-geografice şi în funcţie de ele se repartizează şi cantitatea de precipitaţii şi evapotranspiraţia. Această legătură se poate constata dacă analizăm numai stratul de apă scurs anual de pe suprafaţa teritoriului. Astfel, în partea de sud, în Piemontul Getic, se scurge anual un strat de apă de 50—100 mm, în schimb, în nord, în zona cu permeabilitate mai mică, aceasta creşte la 200 mm (pe culmile munţilor Parîng şi Vîlcan scurgerea depăşeşte 1 000 mm).

Creşterea cantităţii de apă scursă de la sud spre nord este legată de o creştere a cantităţilor de precipitaţii cu altitudinea, de trecerea de la rocile permeabile la cele impermeabile, precum şi de creşterea gradului de stabilitate a păturii de zăpadă în timpul iernii.

Anual, fazele scurgerii se caracterizează printr-o perioadă de viituri de primăvară, rezultate din suprapunerea ploilor cu topirea zăpezilor. Ele încep în lunile februarie—martie şi ţin pînă în mai—iunie. În cea mai mare parte a cazurilor, în această perioadă se provoacă inundaţii în cursul inferior al rîurilor Tismana, Bistriţa şi în zona de confluenţă cu Jiul. La rîurile cu suprafaţă de bazin mai mică, viiturile sînt de mică durată, dar cu amplitudine foarte mare în comparaţie cu valoarea nivelului mediu. După perioada de ape mari de primăvară urmează un minim de vară, în care este predominantă alimentarea subterană, care poate atinge circa 25% din scurgerea medie anuală a rîului respectiv. Toamna, apele se menţin mici, însă pot apare, în timpul ploilor, abundente viituri de toamnă, cu o frecvenţă mult mai mică, în comparaţie cu cele de primăvară.

Izvoarele carstice au un regim foarte moderat în comparaţie cu al rîurilor. Astfel, analizînd variaţia nivelurilor pe o perioadă de 5 ani (1959—1963), s-a constatat că la postul Stejerel, pe Tismana, valoarea maximă a nivelurilor a atins cota de 478 cm, media fiind de 219 cm şi minima de 162 cm,

[3] Raport în arhiva Institutului de geografie al Academiei, 1967.

Fig. 18. — Valea Motrului la Cloșani (foto V. S e n c u).

în timp ce la izvorul Costeni valoarea maximă a atins 122 cm, media fiind de 98 cm şi minima de 90 cm, deci un ecart de 0,32 cm la Costeni, în timp ce la Stejerel amplitudinea a fost de 3,16 cm.

Caracterizarea hidrologică. Densitatea reţelei hidrografice este asemănătoare cu cea medie pe ţară (0,49—0,50 km/km^2), iar scurgerea medie multianuală (scurgere specifică) variază între 10 l/s/km^2 în partea nordică spre zona muntoasă şi 1l/s//km^2 în partea sudică. Valori mari au rîurile care sînt alimentate din izvoarele carstice — Jaleşul la Stolojari — 33,8 l/s/km^2 şi Orlea la Celei — 43,5 l/s/km^2.

Valorile reduse ale scurgerii, care în Podişul Getic este de 1—3 l/s/km^2, se datoresc cantităţilor mai mici de precipitaţii şi repartizării lor neuniforme în timpul anului, precum şi gradului mare de permeabilitate al substratului litologic (nisipuri şi pietrişuri). Amaradia, rîu care aparţine în întregime limitelor Podişului Getic, la postul hidrometric Albeşti, din apropierea confluenţei cu Jiul, are o scurgere medie specifică de 2,7 l/s/km^2.

Valorile medii ale temperaturii apei variază între 8 şi 10°C, cu o creştere uşoară în zona subcarpatică dintre Tismana şi Tg.-Jiu, ca urmare a influenţei submediteraneene. Tot aici se remarcă constanţa temperaturii apei în timpul anului la rîurile care primesc un aport substanţial pe cale subterană, din carst. Astfel, temperatura medie lunară variază între 10,2 şi 11,5°C la izvorul Izvarna (pe Tismana) şi între 7,3 şi 10,3°C la izvorul Vîlceaua (de pe Runcu). La Amaradia, variaţia anuală este mult mai mare, oscilînd între 0,8°C (ianuarie) şi 20,5°C (iulie).

Lacurile glaciare. Pe teritoriul judeţului Gorj lacuri glaciare se întîlnesc doar în Munţii Parîngului, unde Silvia Iancu[4] a depistat un număr de 22. Cele mai mari, cu

[4] Silvia Iancu (1970), Rezumat la teza de doctorat: *Relieful din Munţii Parîngului.*

apă permanentă, sînt lacurile Cîlcescu, Tăuri, Slăveiul, Mîja şi Pasărea. O particularitate a acestor „ochiuri de mare”, cum mai sînt denumite lacurile glaciare de ciobani, o constituie podul de ghiaţă format pe ele, care durează de la începutul lunii noiembrie şi pînă în iulie (în cazul verilor răcoroase).

Pe lîngă frumuseţea incontestabilă, care atrage un mare număr de turişti, lacurile glaciare sînt folosite pentru alimentarea cu apă a animalelor ţinute vara la păscut, în zona înaltă, şi ar putea fi (cele mai adînci) ideale locuri de creştere a păstrăvului, cu condiţia efectuării unor copci în timpul iernii, în podul de ghiaţă, pentru aprovizionarea apei lacurilor cu oxigen.

Apele subterane. După criteriul, folosit de I. Ujvari (1959), de împărţire a apelor subterane în trei : ape suprafreatice, ape freatice şi ape de stratificaţie fără presiune hidrostatică, din cercetările la teren s-a constatat că toate aceste grupe sînt prezente pe teritoriul Gorjului.

Apele suprafreatice depind direct de condiţiile meteorologice (precipitaţiile atmosferice şi temperatura aerului). Apar îndeosebi primăvara, cînd evaporaţia este mai mică decît cantitatea de precipitaţii căzută. Ele reprezintă o fază intermediară de trecere spre apele freatice. Se întîlnesc frecvent sub forma ududoaielor cu apă semipermanentă, atît în Subcarpaţi, cît şi în Piemontul Getic.

Prezenţa calcarelor, la contactul dintre zona muntoasă şi cea subcarpatică, cu întreaga gamă de forme carstice, a contribuit la dezorganizarea reţelei hidrografice de suprafaţă şi la o nouă redistribuire în subteran. Apele subterane carstice apar la zi, în zona subcarpatică, prin izbucuri (numite local bolboroase). Cele mai cunoscute izvoare carstice din această regiune sînt : Runcu, din bazinul Jaleşului, captat pentru alimentarea cu apă potabilă a oraşului Tg.-Jiu, şi Izvarna—Costeni, din bazinul Tismana, captat pentru alimentarea cu apă a oraşului Craiova, ambele cu un debit de peste 100 l/s [5].

[5] Petre Gâştescu: *Piemontul Getic* — cap. *Hidrografia,* manuscris.

În Podişul Getic, dispunerea monoclinală a stratelor şi marea permeabilitate a rocilor contribuie la o deplasare lentă a apelor subterane pe direcţia nord — sud, apele fiind dispuse la o adîncime mai mare de 20 m pe interfluvii, 7—8 m pe terase şi 2—3 m în lunci.

Izvoarele ascendente au fost puse în evidenţă prin foraje în valea Motrului, în valea Jiului şi în valea Gilortului.

Apele de stratificaţie fără presiune hidrostatică se întîlnesc pe văile adînci — valea Olteţului, de exemplu, unde depozitele acvifere au fost retezate de valea adîncită în propriile aluviuni. Regimul lor depinde în mai mică măsură de condiţiile climatice ale anului respectiv. Debitul scade numai în cazul unor ani consecutiv secetoşi. Aceasta face ca satele de pe valea Olteţului să beneficieze de apă potabilă de bună calitate în tot timpul anului.

SOLURILE, VEGETAȚIA, FAUNA

Solurile. Prin poziţia sa geografică, judeţul Gorj se găseşte la interferenţa a două mari domenii fizico-geografice ale Europei (Europa centrală şi Europa sudică), fapt care determină existenţa unor soluri caracteristice acestor domenii geografice (soluri brune de pădure, specifice Europei centrale, şi soluri brun-roşcate de pădure, specifice regiunilor Mediteranei).

Condiţiile pedoclimatice şi de substrat geologic diferenţiază două zone cu soluri diferite : Piemontul Getic şi dealurile şi depresiunile Subcarpaţilor Getici.

În Piemontul Getic, rocile de solificare sînt formate în majoritate din marne, argile marnoase, precum şi din pietrişuri şi nisipuri. Procesele pedogenetice principale sînt procesele de alterare puternică a silicaţilor şi de migrare a produselor secundare de alterare. Solurile Piemontului Getic, în cea mai mare parte a lor, se caracterizează prin procese de alterare cu formare de argilă, acumulată în orizontul B, şi silice, acumulată rezidual în orizonturile A_2 şi A_1 şi în orizontul de humus.

Zona dealurilor Piemontului Getic (partea sudică a judeţului Gorj), puternic împădurită pînă de curînd, prezintă aproape toate varietăţile de soluri de pădure. Se mai întîlnesc de asemenea soluri în diverse grade de podzolire, iar în luncile rîurilor şi pe terase soluri aluvionare aflate în diferite grade de solificare.

Grupele mai importante de soluri sînt: [6]

— *Soluri brune de pădure slab şi moderat erodate.* Sînt dezvoltate pe argile. Aceste soluri au un conţinut moderat de humus şi azot, fiind însă insuficient dotate cu fosfor şi potasiu mobil. Se întîlnesc pe interfluvii, ca de exemplu pe interfluviul valea Galbenul — valea Olteţului şi interfluviul valea Gilortului — — valea Jiului şi deşi sînt ocupate cu pomi fructiferi solurile necesită amendamente cu îngrăşăminte chimice.

— *Solul brun de pădure, puternic erodat şi gleizat.* Acest tip de sol se dezvoltă pe pante mai mari (pante între 18 şi 35‰), ceea ce conduce la o puternică spălare a orizontului A. Solul are o reacţie acidă, fiind sărac în humus şi azot. Ca şi precedentul sol descris, şi acesta este slab aprovizionat cu potasiu şi fosfor mobil. Are nevoie de amendamente sub forma îngrăşămintelor naturale şi chimice. Sînt de preferat îngrăşămintele naturale care au o mai mare aderenţă la sol, cele chimice fiind foarte uşor spălate de prima ploaie şi cărate spre baza pantei.

— *Solurile deluviale şi deluvio-coluviale.* Se subîmpart în tipul deluvial brun şi deluvio-coluvial mediu adînc. Ocupă toate poalele dealurilor piemontane, fiindu-le caracteristice pantele mici. Se caracterizează prin conţinut sărac în

[6] Citate după rapoartele pedologilor C. Oancea, I. Niţu, Ana Conea şi M. Parichi, Inst. geol.

humus, avînd însă un conținut mijlociu de azot total. Aceste tipuri de soluri au o reacție neutră spre slab alcalină.

— *Soluri podzolice secundare.* Ocupă terasele superioare de 8—10 m, precum și spinările netede ale interfluviilor. Au un conținut redus în humus și reacție acidă. Pentru combaterea reacției acide pedologii recomandă amendamente calcaroase. Suportă, de asemenea, îngrășăminte naturale, dar din observațiile la teren se constată că solurile sînt lăsate să producă încă în starea lor nativă.

— *Soluri aluvionare nisipo-argiloase.* Se întîlnesc pe toate văile rîurilor, avînd o dezvoltare mai mare în lunca Jiului, Olteţului, Gilortului și Motrului. În orizontul A apare acumularea de humus, în mai mică sau mai mare măsură, în funcție de evoluția solului, ceea ce este specific acestor soluri. Sînt frecvente procesele de levigare parțială a carbonaților care coboară spre orizonturile inferioare. Localnicii numesc aceste soluri lunci sau crivini, folosindu-le deopotrivă în legumicultură și în cultivarea porumbului. Apa freatică, aflată la mică adîncime, contribuie la menținerea umezelii în sol chiar și în anii cu secetă meteorologică.

În zona dealurilor subcarpatice, solurile au o caracteristică pedogenetică net deosebită față de solurile munților de la nord, cît și față de cele ale Piemontului Getic din sud (C. Oancea și I. Nițu, 1968)[7]. Cercetările și cartările detaliate ale acestor soluri au scos în evidență, pentru această zonă geografică, următoarele tipuri de soluri:

— *Solurile silvestre podzolice gălbui.* Ocupă de obicei suprafețele plane de pe gruiurile piemontane și de pe terasele vechi. În profilele cu textură argiloasă autorii sus citați au constatat că procesele de pseudogleizare sînt puternic manifestate în orizontul B.

— *Solurile silvestre brune-gălbui podzolite.* Sînt răspîndite în condiții de relief, rocă și vegetație apropiate solurilor podzolice. Pe relief mai accidentat (de exemplu pe versantul nordic

[7] C. Oancea, I. Nițu, *Solurile dealurilor subcarpatice și depresiunilor dintre Tismana și Luncavăț*, comunicare susținută la Filiala Societății de științe geografice, Tg.-Jiu, mai 1968.

al dealului Sporăşti) şi pe terasele mai noi există soluri sil vestre brune-gălbui, podzolite mediu. La aceste soluri se ob servă o mai slabă individualizare a suborizonturilor A_1 şi A_2

— *Solurile silvestre podzolice şi solurile silvestre brune pod zolite*. Sînt înrudite cu cele anterioare, găsindu-se pe pantel accentuate. Din cauza levigărilor orizonturile superioare, îi unele cazuri, lipsesc.

— *Solurile semigleice*. Ocupă o bună parte din conuril de dejecţie formate de Gilort la Novaci, de Şuşiţa Verde la Vălari de Galbenul la Baia de Fier, de Jiu la Bumbeşti, de Tismana l: Tismana şi de Motru la Padeş, la ieşirea lor din zona muntoasă

— *Soluri pseudorendzinice*. Sînt caracteristice dealurilo: subcarpatice interne şi apar de obicei în complexe cu solur pseudorendzinice levigate sau cu soluri silvestre brune.

C. Oancea şi I. Niţu pun de asemenea în evidenţă în zona dealurilor subcarpatice, o serie de soluri azonale de tipu regosolurilor, care apar în zonele puternic erodate; litosolu rilor care apar pe conglomerate şi marne, prezentîndu-se sul forma unor slabe acumulări de material dezagregat; solur brune aluviale; soluri aluviale; soluri aluvio-proluviale; solur silvestre brune scheletice asemănătoare branciogurilor, toat acestea ocupînd luncile rîurilor şi fundul depresiunilor.

După raionarea pedo-geografică din *Monografia geografic a R.P.R.* (1960), solurile amintite de noi mai sus se încadreaz în provincia danubiană-getică. Această provincie este caracte rizată prin manifestarea influenţelor sudice premediteraneene care se resimt în condiţiile climatice prin ierni relativ blînd dar umede, veri călduroase şi umede doar în prima parte a lor în ultima parte devenind foarte secetoase.

Vegetaţia. După Al. Buia (1959), pe teritoriul judeţulu Gorj se găsesc circa 2 000 de specii de plante superioare, care apar ţin aproape tuturor familiilor de plante ce cresc în ţara noastră

I. C. Zaharia[8], care a întreprins minuţioase cercetăr geobotanice în judeţul Gorj, a descris şi identificat 110 speci

[8] I. C. Zaharia, *Contribuţii la studiul răspîndirii speciilor de plant submediteraneene în bazinul Gilortului*, comunicare susţinută la Filiala Societăţi de ştiinţe geografice, Tg.-Jiu, mai 1968.

submediteraneene, 34 de specii ponto-mediteraneene, 13 specii pontice, 36 de specii balcanice şi 26 de specii balcano-dacice.

Pe baza studierii arealului speciilor submediteraneene (*Quercus frainetto*, *Q. cerris* şi *Q. polycarpa*—balcano-dacice) şi a speciilor *Fagus silvatica*, *Carpinus betulus*, *Abies alba* (specii central-europene) s-a stabilit apartenenţa zonei Tg.-Jiu — Cîmpu Mare — Novaci la două provincii floristice : provincia floristică daco-ilirică şi provincia floristică central-europeană.

Dintre speciile caracteristice (*Populus nigra*, *P. alba*, *Alnus glutinosa*, *Salix alba*, *Salix fragilis* şi *Salix purpureaea*) în număr mai mare se găsesc în zăvoaiele din luncile Motrului, Jaleşului, Jiului, Gilortului şi Galbenului.

I. C. Zaharia arată că din silvostepa Olteniei au pătruns în dealurile Piemontului Getic multe specii xerofite de origine eurasiatică (*Bromus sterilis*, *B. tectorum*, *Carex precox* şi *Poa bulbosa*), care s-au instalat pe coastele aride şi terenurile nisipoase.

Macrofanerofitele care participă la alcătuirea unor cenoze climatogene sînt gîrniţa (*Q. frainetto*) şi cerul (*Q. cerris*), acestea fiind specii submediteraneene, şi gorunul (*Q. policarpa*), specific speciilor balcano-dacice.

Pădurile de gîrniţă ocupau pînă nu de mult mari suprafeţe pe interfluviile Piemontului Getic. O dată cu cooperativizarea jumătăţii meridionale a judeţului Gorj a intervenit un fenomen antropic, de înlăturare a pădurilor de gîrniţă, şi aşa pe cale de dispariţie, şi plantarea acestor zone cu pomi fructiferi. Azi au mai rămas păduri compacte de gîrniţă şi cer numai în perimetrele ocrotite de ocoalele silvice.

Gorunul ocupă de obicei zonele cele mai înalte ale dealurilor subcarpatice şi piemontane cu altitudini mai mari de 300 m (este întîlnit sub formă de pădure pe platforma Gornoviţa).

Speciile mezofanerofite submediteraneene, *Fraxinus ornus*, *Cornus mas* şi *Rosa mictantha*, sînt răspîndite în subzona cvercineelor ; dintre ele doar mojdreanul (*F. ornus*) este frecvent pe marginea pădurilor de gîrniţă.

O problemă deosebit de interesantă, mai ales pentru judeţul Gorj, o constituie castanul comestibil (*Castaneaea vesca*), asupra căruia, încă din 1931, I. Conea a întreprins un studiu amănunţit. După cum se ştie, asupra prezenţei castanului comestibil în Oltenia s-au emis trei păreri. Prima dintre ele, susţinută de V. A. Ionescu (1929), consideră prezenţa castanului bun la Tismana o continuitate din terţiar pînă în timpurile noastre. O a doua părere presupune că el ar fi plantat în această zonă de coloniştii romani în epoca de colonizare a Daciei. În sfîrşit, I. Conea (1931) susţine ipoteza aducerii şi plantării castanului comestibil de călugării care au venit din sudul Dunării pentru fondarea în secolul al XIII-lea a mănăstirii Tismana. De aici el s-a răspîndit în toate direcţiile, dar a rezistat numai pe „picioarele de munte”, formate din roci calcaroase, care alcătuiesc nivelul platformei Gornoviţa.

Cercetările noastre topoclimatice au scos în evidenţă că aceste interfluvii calcaroase, situate la adăpostul lanţului Carpaţilor Meridionali, au un topoclimat specific, cu temperaturi medii anuale cu aproximativ 2—3°C mai ridicate, comparativ cu zonele depresionare. Luna cea mai rece, ianuarie, are în proporţie de 80%, pe aceste interfluvii, valori ale temperaturilor medii zilnice pozitive. Repartiţia precipitaţiilor atmosferice, mai abundente în semestrul rece, datorită apariţiei celui de-al doilea maxim în octombrie—noiembrie, favorizează dezvoltarea castanului comestibil în această zonă, oferindu-i condiţii asemănătoare (desigur intervine şi un oarecare grad de adaptabilitate) cu cele din zonele de origine, foarte apropiate de însoritul ţărm al Mediteranei. Alături de castan, în aceeaşi ambianţă de climă submediteraneană, creşte alunul turcesc (*Corylus colurna* şi *Corylus tubulosa*), scumpia (*Rhus cotinus*) şi liliacul (*Syringa vulgaris*). Asupra liliacului trebuie să ne oprim mai mult, deoarece, îndeosebi în Podişul Mehedinţi, la Ponoare şi Isverna, formează adevărate păduri. În prima duminică din luna mai se organizează la Ponoare o sărbătoare, asemănătoare prin amploare cu sărbătorile poporului japonez dedicate florilor, sărbătoarea înfloririi liliacului, care atrage în fiecare an mii de participanţi din toate colţurile ţării. Dintre speciile de climă mai caldă, întîlnite în Oltenia deluroasă, mai amintim iedera

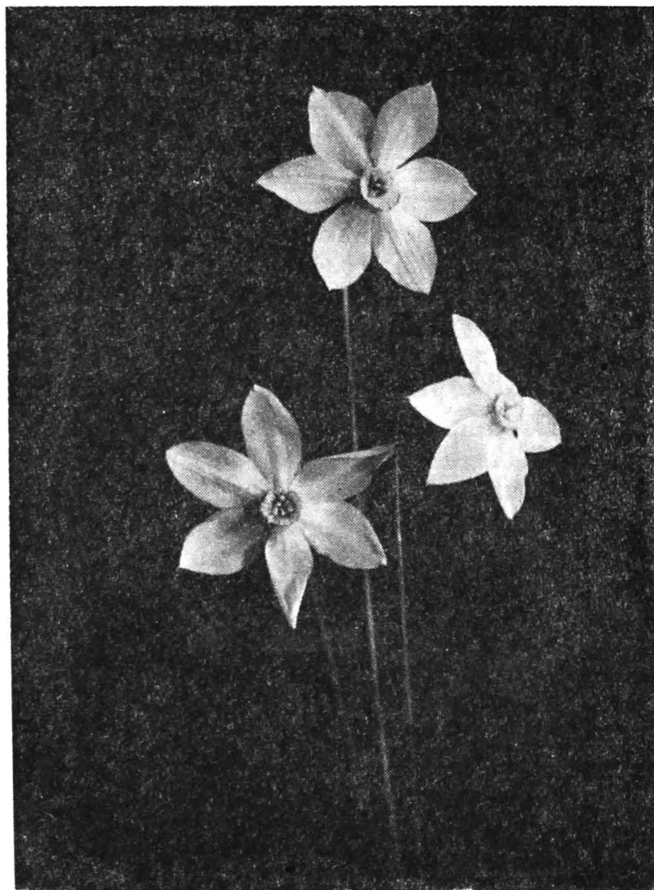

Fig. 19. — Narcise. Poiana Narciselor din Piatra Cloșani (foto V. Sencu).

(*Hedera helix*) și curpenul de pădure (*Clematis vitalba*). În această zonă a țării vița de vie nu se îngroapă iarna.

În ultimii ani au fost declarate ca monumente ale naturii Poiana narciselor, din Piatra Cloșani[9], și Poiana cu narcise, din nordul orașului Tg.-Jiu (fig. 19).

[9] Ana Popova — Cucu și Cristina, Șanta (1967), *Un nou moment al naturii*, Natura, nr. 4.

Fauna. În *Monografia geografică a R.P.R.* (1960), Raul Călinescu atrăgea atenţia că subregiunea faunistică mediteraneană are caracter de iradiere în Banat şi Oltenia, venind aici în contact cu subregiunea europeo-siberiană. Acelaşi autor arată în continuare că subregiunea mediteraneană nu este reprezentată la noi în ţară prin biocenoze mediteraneene şi nici măcar prin speciile cele mai caracteristice, totuşi participă cu destule elemente faunistice diseminate între cele central-europene şi pontico-central asiatice. Dăm în continuare cîteva specii faunistice mediteraneene specifice judeţului Gorj : vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), broasca ţestoasă de uscat (*Testudo hermmani* şi *T. greca*), călugăriţa (*Scolopendra cingulata*) şi scorpionul (*Euscorpius carpathicus*).

Într-o notă recent apărută, C. Drugescu (1968), analizînd lumea animală din Podişul Mehedinţi (zona din imediata apropiere a judeţului Gorj), arată o pătrundere abundentă a elementelor sudice în această zonă. Astfel, alături de reprezentanţii faunei central-europene, cei mai numeroşi, în ordine, următorul loc este ocupat de fauna de origine meridională. Ni se pare interesantă comparaţia făcută de C. Drugescu între diferitele participări. Astfel, la gasteropodele de uscat, proporţia stabilită de autor este de 30,72 % specii europene, 27,88 % specii central-sudestice, 15,36 % specii sudice, 11,52 % specii vest-europene, 11,52 % specii alpine, 3,84 % alte specii. Trecînd la reptile, procentual domină speciile mediteraneene, care participă cu 43,75 %, urmate de speciile nord şi central-europene cu 37,50 %, specii pontice cu 12,50 % şi endemisme balcanice 6,25 %.

Prezentînd aceste elemente faunistice nu înseamnă că în judeţul Gorj nu se întîlnesc şi elemente comune tuturor pădurilor noastre, cum ar fi de exemplu veveriţa, care trăieşte în pădurile de fag şi pe alocuri şi în pădurile de gorun. În aceleaşi păduri se întîlnesc şoarecii de pădure *(Apodemus sylvaticus)* şi pîrşul (*Glis glis*), acestea din urmă producînd uneori pagube în livezile de pomi fructiferi de la Bălceşti, Bîrseşti sau Tismana.

Printre păsările răpitoare nocturne, în pădurile subcarpatice cresc ciuful de pădure, striga și îndeosebi huhurezul (în limbaj local ciuhurezul) și uliul găinilor (*Accipiter gentilis*).

De interes economic, din rîndul păsărilor se detașează porumbelul sălbatic (*Columba palumbus*) sau golumbul, cum îl numesc localnicii de pe valea Gilortului. Specii comune care trăiesc și în Oltenia deluroasă sînt : ariciul, nevăstuica comună, dihorul comun, viezurele, vulpea, iepurele și lupul. În pădurile de la nord de Tismana și Pocruia se întîlnesc exemplare numeroase de pisică sălbatică, iar în pădurea Gornovița, căprioara.

Fără îndoială că pentru silvicultură prezintă mare importanță cunoașterea carilor, care atacă îndeosebi pădurile de rășinoase. Pe fag trăiește mai mult cărăbușul (*Melolontha vulgaris*) și cotarul (*Operopthera brumata*), iar pe stejar croitorul (*Cerambyx cerdo*) și omida păroasă a stejarului (*Porthetria dispar*), precum și omida verde a stejarului (*Tortrix viridana*).

Fauna ihtiologică a Olteniei este bogată și variată. Distingem în primul rînd o zonă a păstrăvului, la contactul muntelui cu Depresiunea subcarpatică olteană, îndeosebi la Obîrșia Cloșani, Motru Sec, Pocruia, Izvarna, Tismana, Novaci. Se mai întîlnește, de asemenea, scobarul în Jiu și afluenții săi, mreana în Jiu și Tismana și cleanul în Jiu, Gilort și Motru.

Economia vînatului. Una din grupele de animale utile omului este grupa cinegetică, asupra căreia în ultimii ani s-au făcut în întreaga Oltenie asidue cercetări.

Pe întreaga suprafață a fondului de vînătoare din județul Gorj, în suprafață de 467 300 ha, pădurea ocupă aproape jumătate (232 740 ha), iar restul suprafețelor 234 560 ha. Pe acest fond de vînătoare sînt în evidența ocoalelor silvice aproape 150 de exemplare de cerb carpatin (fig. 20), aproape 30 de exemplare de cerb lopătar, circa 2 600 căprior, 60 capre negre, 500 porci mistreți, 13 000 iepuri, 60 urși, 20 lupi, 700 vulpi, 130 jderi, 60 vidre, 30 cocoși de munte, 3 300 potîrnichi, 700 viezuri, 150 pisici sălbatice, 6 rîși și 180 dihori.

Fig. 20. — Poalele Parîngului. Cerbul carpatin (foto V. S e n c u).

Cel mai populat ocol silvic este ocolul Tismana (este adevărat că are şi cea mai mare suprafaţă, 45 850 ha), unde, de exemplu, numărul căpriorului depăşeşte 450 de exemplare, iar al mistreţilor 100. Un număr mai mare din speciile de munte se întîlneşte şi în ocoalele Runcu şi Bumbeşti.

POPULAȚIA ȘI AȘEZĂRILE

Momente în popularea și dezvoltarea așezărilor omenești din județul Gorj

Județul Gorj face parte dintre teritoriile de veche locuire umană a țării noastre.

Omul a fost prezent aici încă din epoca comunei primitive, dovadă urmele materiale (lama de silex, răzuitoare, vîrfuri de suliță) găsite la Boroșteni, sat situat pe dreapta Bistriței, și la Baia de Fier de pe dreapta Olteţului. Materialele arheologice și unele izvoare documentare atestă existența omului și în perioada daco-romană în numeroase castre și așezări rurale localizate, marea majoritate, în zona depresionară. Astfel, cel mai important castru militar roman și așezare rurală pare să fi fost la Bumbești, situat la ieșirea Jiului din defileu, cu scopul de a apăra vechiul drum roman care făcea legătura între Transilvania și teritoriile Daciei sudice. Monedele romane descoperite în castru și inscripțiile, din care rezultă că acesta ar fi fost reconstruit de cîteva ori, dovedesc rolul de seamă jucat de acest punct militar în epoca romană, iar faptul că s-au găsit și seceri, topoare, dălți etc., datate dinaintea venirii romanilor, probează asupra existenței așezării rurale de aici încă din perioada dacică. Urme materiale din aceeași perioadă daco-romană (monede romane, sarcofage din piatră, inscripții funerare, figurine de lut, săgeți, opaițe etc.) s-au mai găsit în județul Gorj și la est de Bumbești, la Măgherești, Săcelu, iar în sud, la Iezureni.

La vest de Jiu, urme de așezări din epoca romană erau mult mai numeroase și în parte situate în vecinătatea drumului strategic ce traversa, pe sub bordura Carpaților, pe direcția est — vest, actualul teritoriu al județului Gorj și care lega Dru-

beta de Transilvania (prin drumul ce trecea de la Bumbeşti peste pasul Vîlcan spre Apulum). Astfel, dovezi materiale au fost găsite la Cartiu, Suseni, Boroşteni, Topeşti, localizate sub rama dealurilor subcarpatice, Băleşti, Bîrseşti, Ursaţi, din bazinul Şuşiţei, Teleşti, Brădiceni de pe Bistriţa (D. T u d o r, 1968, p. 362—365; *Istoria României*, 1960, pl. XII).

După încetarea stăpînirii romane asupra Daciei, populaţia daco-romană continuă să existe pe acest teritoriu, datorită condiţiilor naturale şi economice favorabile vieţii şi activităţii umane. Munţii împăduriţi din nord au fost un bun refugiu în timpul migraţiei popoarelor, pentru locuitorii care trăiau la poalele lor, iar depresiunile largi, cu climat favorabil, cu soluri bune pentru agricultură, au constituit baza materială necesară asigurării hranei în toate vremurile.

Continuitatea populaţiei autohtone pînă în secolul al XIV-lea, cînd apar primele referiri privitoare la sate în documentele istorice, este certă, deoarece numai aşa se poate explica numărul mare de sate menţionate începînd de la acea dată. Cele mai vechi aşezări omeneşti atestate în documentele istorice erau localizate în partea de nord a judeţului, la contactul depresiunii cu dealurile, şi pe văi, datorită multiplelor avantaje oferite de acestea. Prima aşezare înscrisă în documente este mănăstirea Tismana (atestată în 1385), considerată ca una din cele mai vechi mănăstiri din ţară. Bucurîndu-se de privilegii din partea domnitorilor, aceasta stăpînea întinse domenii, cuprinzînd silişti, munţi, păduri, bălţi, pescării la Dunăre, vii, livezi, grădini şi sate; de aceea actele de danie, prin care se întărea proprietatea mănăstirii asupra acestora, sînt indicaţii preţioase asupra vechimii documentare a aşezărilor umane. Printre primele aşezări datînd din 1385—1400, în afară de Tismana, mai erau Pocruia, Topeşti, Groşani (azi satul Vînăta), Dăbăceşti pe Jaleş (azi satul Runcu), Ungureni la Jiu, Ceauri pe Jiu, Vălari etc. (P. P. P a n a i t e s c u şi M. D a m a s c h i n, 1966).

Populaţia s-a ferit în acele timpuri de locurile deschise, de drumurile prea mult circulate, preferînd zonele mai ascunse, mai adăpostite. Aşa se explică probabil faptul că valea Gilortului era mai populată în vechime decît valea Jiului, în lungul căreia se făcea o circulaţie intensă. Şi chiar şi în lungul Gilor-

tului populaţia s-a aglomerat în părţile mai puţin accesibile, adică în cursul superior şi mijlociu al acestuia, unde valea este mult mai îngustă (D. B u g ă, 1970).

Dar şi valea Jiului şi zona învecinată ei, deşi mai slab populate decît valea Gilortului, erau totuşi presărate de aşezări omeneşti datînd din secolele XIV—XV, între care Turcineşti, Băleşti, Roşia-Jiu, Fărcăşeşti etc., a căror populaţie s-a stabilit aici datorită terenurilor foarte bune pentru agricultură din luncă şi de pe terase, a posibilităţilor de refugiere în caz de pericol în dealul Branului, bine împădurit în trecut, cît şi a uşurinţei circulaţiei pe vechiul drum roman ce lega Transilvania de Dunăre peste pasul Vîlcan.

Şi în lungul altor văi apar atestate documentar o serie de aşezări omeneşti, exemplu celor din lungul Motrului, Văeni, Padeşu, Iormăneşti, Leurda, Văgiuleşti, sau a celor din lungul Bistriţei, Peştişani, Teleşti-Moşneni, Teleşti-Birnici etc.

Analiza documentelor istorice permite totodată, în afara stabilirii vechimii documentare a satelor, şi înţelegerea naturii relaţiilor sociale existente în acea vreme. Ele arată că o parte a satelor atestate în documente era aservită mănăstirilor Tismana şi Vodiţa, dovadă actele de întărire a proprietăţii asupra satelor şi daniile făcute de Sigismund, regele Ungariei, sau de Ion de Hunedoara. Domeniul mănăstirii Tismana cuprindea în secolele XIV şi XV peste 30 de sate în Oltenia, din care cea mai mare parte erau localizate în limitele teritoriale ale actualului judeţ Gorj (*Istoria României*, 1962, fig. 100). Dar, în această regiune este sigur că existau în afară de satele aservite şi sate libere moşneneşti, mult mai vechi decît primele menţiuni documentare, ipoteză în sprijinul căreia vin documentele de mai tîrziu.

Viaţa economică era şi ea destul de bine închegată, în special în regiunea depresionară, unde se practica o agricultură străveche (I. D o n a t, 1943, p. 302).

În secolul al XVI-lea, numărul aşezărilor omeneşti menţionate documentar se dublează faţă de cele din secolul al XV-lea.

Prezenţa unui număr mult mai mare de sate atestate în secolul al XVI-lea, faţă de secolul al XV-lea, se datoreşte, probabil, într-o mai mică măsură, apariţiei unor sate noi. Este de presu-

pus că unele aşezări ar fi existat încă dinainte de secolul al XVI-lea, însă nu au fost atestate documentar. Întrucît documentele din secolele XIV şi XV cuprind informaţii referitoare în special la aşezările aservite mănăstirii Tismana, iar documentele din secolul al XVI-lea dau relaţii mai ales despre satele care sînt dăruite de domni diferiţilor boieri, ca recompensă pentru diverse servicii (deci satele cuprind în general întăriri de danii), presupunerea că şi alte sate ar fi existat nu este o simplă ipoteză. Probabil că vor fi fost şi alte sate neînscrise însă în documente.

Cele mai multe aşezări atestate în secolul al XVI-lea sînt situate în culoarul depresionar de sub bordura Carpaţilor şi în lungul văii Jiului, unde se practica o agricultură destul de avansată. Cerealele, şi îndeosebi grîul, ocupau un loc de seamă între culturile agricole, deţinînd suprafeţe destul de însemnate şi dînd producţii ridicate, ceea ce justifică prezenţa morilor atestate în actele scrise (*Istoria României*, 1962, pl. XVI). Alături de cereale, cultura viţei de vie şi a pomilor fructiferi era destul de răspîndită în satele din Subcarpaţi (*Istoria României*, 1962, pl. XVII). Documentele istorice atestă în secolul al XVI-lea o serie de aşezări omeneşti şi pe valea Amaradiei. Podişul Getic, mult mai fragmentat, mai expus, cu apa mai la adîncime, era, cu excepţia văilor, aproape lipsit de aşezări omeneşti în secolul al XVI-lea. În această zonă şi în prezent populaţia este mai rară, din cauza puternicei fragmentări a reliefului, a adîncimii mari a pînzei freatice. Slaba populare a Podişului Getic explică lipsa activităţii economice, hărţile existente menţionînd doar cîteva mori în partea de sud şi unele suprafeţe cu vie în lungul Jiului.

Ca şi în etapa anterioară, se menţine domeniul feudal al mănăstirii Tismana asupra unor munţi, terenuri şi a unor sate din judeţul Gorj. Satele sînt, unele, aservite acesteia, iar altele devin parţial domeniul unor noi proprietari, ca de pildă Bîrseşti la nord-est de Tg.-Jiu, Bîlta în nordul judeţului, Hobiţa pe Bistriţa, Cîlceşti pe Tismana, Sîmbotin, Peşteana, Ioneşti pe Jiu etc.

În secolele XVII şi XVIII sursele de informaţii privind aşezările rurale din judeţul Gorj se înmulţesc. În afara documen-

telor istorice, în număr foarte mare acum, mai apar, în urma păcii de la Passarowitz, prima înregistrare statistică a satelor denumită „circonscripţia virmontiană" şi harta lui Fr. Schwantz (1723). Pentru sfîrşitul secolului al XVIII-lea deosebit de preţioasă este şi harta de la 1790.

Studiul acestor surse de informaţie arată că în secolele XVII şi XVIII judeţul Gorj era relativ bine populat. Satele, destul de numeroase, erau grupate în zonele de veche populare, şi anume în regiunea depresionară, fiind localizate la baza dealurilor şi pe văile Tismana, Bistriţa, Sohodol, Jiu, Gilort, Olteţ.

Acum apar atestate în plus o serie de sate, cele mai multe dintre acestea fiind situate în Podişul Getic, pe văile Jilţul Mare (Brădăţelu, Mătăsari, Arţaru), Jilţul Mic (Miculeşti, Cojmăneşti, Bolhoşi), Ohaba (Hobiţa, Covrigi, Ohaba-Jiu), Motru (Olteanu, Steic, Valea Mănăstirii, Samarineşti) etc., ocupînd versanţii puţin abrupţi ai acestora, mult mai prielnici omului decît spinările dealurilor.

În depresiune, aşezări atestate în documentele secolelor XVII şi XVIII sînt puţine şi se găsesc mai ales pe văile Jaleşului şi Şuşiţei. Despre activitatea economică a populaţiei vorbesc atît documentele istorice, cît şi harta de la 1790, care înregistrează, în afara aşezărilor rurale, şi folosinţa terenului. Zona depresionară, luncile şi terasele din lungul apelor, cartografiate ca terenuri arabile, formau baza cerealieră a populaţiei, iar pădurile, care ocupau suprafeţe în masiv în partea de nord, în zona muntoasă şi pe dealurile ce închid la sud ulucul depresionar, asigurau cu lemn necesităţile populaţiei pentru construcţii şi foc. Viţa de vie, menţionată şi în documentele anterioare, ocupa suprafeţe destul de întinse, ea fiind localizată în vecinătatea aproape a tuturor satelor vechi din depresiune şi în special a mănăstirii Tismana. Dealul Sporăşti era parţial cultivat cu viţă de vie.

Se poate afirma că în cuprinsul acestui teritoriu agricultura era într-un stadiu destul de avansat şi că populaţia avea unele tradiţii în cultura grîului şi a viţei de vie.

Relaţiile sociale erau în secolele XVII şi XVIII mai evoluate faţă de cele din alte teritorii ale ţării. Astfel, în fostul

judeţ Gorj[10] se găseau cele mai multe sate libere din Oltenia (peste 61% din totalul de sate) (H. H. S t a h l, 1958, p. 24). Dacă în zona înaltă frecvenţa satelor libere este foarte mare, în partea de sud a judeţului aceasta scade la jumătate din numărul total al localităţilor.

Secolul al XIX-lea reprezintă o nouă etapă în popularea judeţului Gorj, acum avînd loc formarea de noi sate care vin să completeze peisajul umanizat. Cele mai multe aşezări omeneşti nou apărute sînt localizate în Podişul Getic, în lungul văii Jilţul Mic (Ştiucani, Tehomir, Bălăceşti, Scoruşa), în vecinătatea Motrului (Lupoiţa, Horăşti, Brabeţi, Bîrlogeni) etc. În Depresiunea subcarpatică numărul lor este total nesemnificativ. Începutul secolului al XIX-lea reprezintă, prin apariţia hărţii de la 1835, primul document cartografic conţinînd şi date demografice pe sate, un moment important pentru cercetarea demografică a teritoriului Ţării Româneşti. Analiza datelor cuprinse în harta de la 1835 confirmă faptul că judeţul Gorj era bine populat la acea dată şi că cea mai mare concentrare umană se găsea la contactul Depresiunii subcarpatice cu muntele, fapt care se explică în parte şi prin aportul sporului migratoriu.

Vecinătatea munţilor, şi îndeosebi a Masivului Parîng, pe care se practica de vreme îndelungată păstoritul de către populaţia ce locuia la poale, a fost factor determinant în stabilirea aici a unei părţi din populaţia transilvăneană transhumantă. Acest proces de migrare definitivă, în nordul judeţului Gorj, a unor oieri ungureni s-a petrecut în decursul multor secole, în intensităţi ce au variat în funcţie de condiţiile social-istorice. Cel mai intens curent de emigrare românească din Transilvania spre Ţara Românească se pare că ar fi avut loc în secolele XVIII şi XIX. Judeţul Gorj,, — cel aşezat sub munţii cei mai uşor de trecut, cu cel mai intens păstorit pe munţii din nordu-i, cu cele mai multe şi mai vechi drumuri transcarpatice, în unitate politică cu Haţegul pe vremea lui Litovoi

[10] Pentru comparare ne vom servi uneori de datele mai vechi calculate în limitele administrative ale judeţului Gorj din 1930. Întrucît actualele limite sînt destul de apropiate de cele vechi, am socotit utilă această metodă.

şi cu basinul Pietroşanilor ... a fost cel ce a primit cea mai multă din populaţia „descălecată” de dincolo” (I. Conea, 1939, p. 55). Dovadă numeroasele aşezări de la contactul cu muntele a căror populaţie este în parte formată din ungureni, originari din satele de sub versantul nordic al Carpaţilor Meridionali. Între acestea sînt : Cloşani, Costeni, Ungureni (de Tismana), Vînăta (acestea două cu populaţie venită de prin părţile Clujului, ale Sibiului şi ale Făgăraşilor), Topeşti, Gornoviţa, Brădiceni, Măzăroiu (lîngă Stoeneşti), Preajba Mare şi Preajba Mică, Gureni, Schela, Porceni, Bumbeşti, Novaci etc. Însăşi oraşul Tg.-Jiu se pare că ar fi fost „... ctitorie urbană ungurească” (I. Conea, 1939, p. 62), parte din populaţie fiind de origine din Poiana, Răşinari, dinspre Făgăraş, Braşov. În sprijinul acestei ipoteze vine şi topicul „ungureni” adăugat de „pămînteni” unor aşezări cu populaţie de peste Carpaţi, ca de pildă Novaci-Ungureni, Crasna-Ungureni, Bengeşti-Ungureni etc., ca şi portul şi unele obiceiuri autentic ardeleneşti (I. Conea, 1939).

Deci acestei regiuni de veche populare i s-au adăugat de-a lungul timpului şi locuitori din Transilvania, ceea ce a dus la creşterea numerică a populaţiei şi la dezvoltarea aşezărilor omeneşti.

Numărul, mişcarea naturală şi migratorie şi densitatea populaţiei

În ultimele două secole a sporit mult numărul locuitorilor şi au avut loc cele mai importante schimbări în repartiţia teritorială a populaţiei, datorită prefacerilor economice realizate prin valorificarea resurselor solului şi subsolului (dezvoltarea unor ramuri industriale, ca industria minieră, petrolieră, industria lemnului, a materialelor de construcţie) şi utilizarea mai intensivă a terenurilor, prin cultura legumelor, a pomilor fructiferi, a viţei de vie.

În secolul al XIX-lea se confirmă faptul că judeţul Gorj era bine populat încă din trecut. Conform calculelor făcute pe

baza datelor cuprinse în harta de la 1835, pe acest teritoriu trăiau aproximativ 120 000 de locuitori, din care majoritatea covîrşitoare (circa 96%) o forma populaţia rurală. Populaţia urbană era în număr foarte restrîns, fapt care ne arată că industria din judeţul Gorj nu-şi ocupase încă locul îndreptăţit de condiţiile istorice, sociale şi economice ale ţării noastre în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În 1835, în judeţul Gorj erau doar trei oraşe — Tg.-Jiu cu o populaţie în jur de 2 250 de locuitori, Brădiceni cu circa 1 000 de locuitori, Petreştii de Sus cu circa 500 de locuitori (acestea două din urmă redevenite ulterior aşezări rurale). Deşi populaţia urbană era redusă ca număr, judeţul era bine populat, dovadă, între altele, densitatea mare a satelor, mai ales în partea de nord (în zona dealurilor şi a depresiunilor) şi în lungul văilor, teritoriul din spre zona Tg.-Jiu făcînd „. . . impresia unui adevărat furnicar" (C. C. Giurescu, 1967, p. 87).

Aşezările rurale aveau o populaţie destul de numeroasă pentru acea dată, din numărul total de sate aproximativ 68% aveau între 250 şi 1 000 de locuitori (din care 38% între 250 şi 500 şi 30% între 500 şi 1 000). Cele mai mari sate în 1835 erau Vladimir (circa 2 500 loc.), Borăscu (aproape 2 000), Baia de Fier (aproximativ 1 350).

Densitatea medie a populaţiei era de 21 loc. /km². Cele mai mari densităţi de populaţie (60—100 loc./km²) se înregistrau la Călugăreni pe valea Motrului, Celeiu, situat la sud de Tismana, iar cele mai mici (sub 20 loc./km²) la Tismana, Peştişani, Runcu, Schela, a căror moşie înglobează şi suprafeţele de păduri, păşuni şi fîneţe naturale ale munţilor la poalele cărora sînt situate.

Între 1835 şi începutul secolului al XX-lea, populaţia acestui teritoriu a crescut în medie anual cu aproape 13‰ locuitori, cea mai mare creştere înregistrată pînă în prezent, numărul locuitorilor ajungînd astfel în 1912 la aproximativ 230 000 de locuitori, adică aproape de două ori mai mult decît în 1835.

În mediul rural trăia marea majoritate a locuitorilor, adică 94,6% din populaţia totală, iar restul de 5,4% (respectiv 12 907 locuitori) în Tg.-Jiu, singurul oraş la acea dată. Prepon-

derenţa în judeţul Gorj a populaţiei rurale se datorește nivelului foarte scăzut al industriei, reprezentată doar de cîteva ateliere meşteşugăreşti, cu un număr de muncitori şi o producţie total nesemnificative. Oraşul Tg.-Jiu, de fapt un tîrg comercial cu o activitate legată doar de funcţia de schimb de produse dintre Transilvania şi Muntenia, avea, pentru rolul pe care îl îndeplinea pe plan economic, o populaţie destul de numeroasă pentru acea vreme.

Populaţia judeţului Gorj a crescut în această perioadă pe calea sporului natural îndeosebi, la care a contribuit într-o bună măsură însă şi mişcarea migratorie definitivă a populaţiei de dincolo de munţi. Acţiunea combinată a celor doi factori demografici, sporul natural şi sporul migratoriu, dinspre Transilvania spre zona subcarpatică, poate explica creşterile medii anuale ridicate înregistrate între 1835 şi 1912 în unele aşezări localizate în această parte a judeţului, cum sînt Polovragi, Runcu, Leleşti (între 20 şi 23‰ loc. în medie anual). Creşteri ridicate s-au mai înregistrat şi în comunele Căpreni, Hurezani, Stejari, Mătăsari, Negomir (peste 30%) etc., creşteri care au contribuit la dezvoltarea populaţiei acestor aşezări. Ca urmare, în 1912 numărul satelor cu peste 500 de locuitori şi a celor cu peste 1 000 de locuitori a crescut. Cele mai multe aşezări din aceste categorii se găseau în partea de nord a judeţului, în zona de veche populare a acestuia, la poala muntelui (Polovragi, Baia de Fier, Runcu, Bîlta, Valea Mare), în depresiuni (Peştişani, Tismana, Pocruia), în lungul văii Jiului, care în aval de Ceauru formau un şir aproape neîntrerupt de sate. Cele mai mari sate erau Borăscu (cu 1 980 loc. în 1912), Gîrbova (1878), Godineşti (1958), Bumbeşti-Jiu (1791), Dobriţa (1734) ş.a.

Densitatea medie a populaţiei în judeţul Gorj era în anul 1912 de 42 loc./km². Analiza hărţii întocmită la nivel de comună (fig. 21) arată că marea majoritate a comunelor cu valori egale mediei pe judeţ erau situate în sudul Depresiunii Tg.-Jiu, adică în Podişul Getic. Aproape toate comunele de sub bordura Carpaţilor—Padeş, Tismana, Peştişani, Runcu, Schela, Bumbeşti, Baia de Fier etc.—a căror moşie includ şi întinse suprafeţe de păduri şi păşuni din munţi, după cum s-a mai arătat, aveau densităţile cele mai mici, sub 40 loc./km², deşi tocmai aceasta

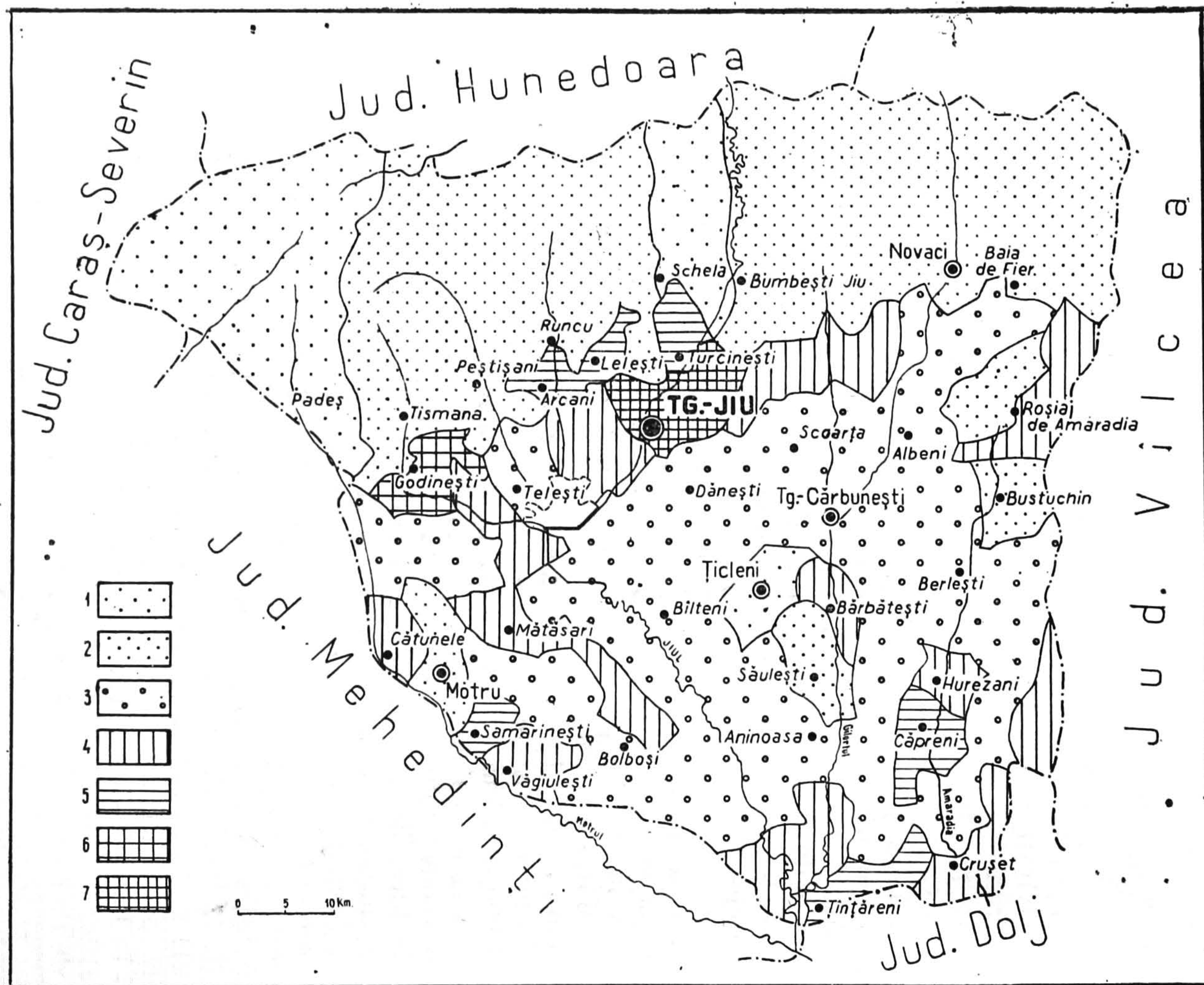

Fig. 21. — Densitatea populaţiei în anul 1912.

1, Sub 20 locuitori/km²; *2*, între 20 şi 40 locuitori/km²; *3*, între 40 şi 60 locuitori/km²; *4*, între 60 şi 80 locuitori/km²; *5*, între 80 şi 100 locuitori/km²; *6*, între 100 şi 150 locuitori/km²; *7*, între 150 şi 200 locuitori/km².

este zona cea mai bine populată a județului Gorj. Cele mai ridicate densități se înregistrau în orașul Tg.-Jiu (150—200 loc./km²) și în comunele Godinești (100—150), Arcani, Lelești, Turcinești (80—100) etc.

În secolul al XX-lea ritmul de creștere al populației este mult mai lent (5,1‰ loc. anual) față de cel înregistrat în secolul al XIX-lea, ceea ce se explică în parte prin migrațiile populației din județul Gorj spre regiunile mai industrializate ale țării. Între anii 1912 și 1969, creșterea numărului locuitorilor a fost în strînsă concordanță cu particularitățile de dezvoltare social-economică diferite în timp, fapt ce ne-a permis să distingem două etape:

Etapa 1912—1941, caracterizată printr-o slabă dezvoltare economică a județului Gorj, care, deși dispunea de suficiente resurse naturale, făcea parte din categoria teritoriilor puțin dezvoltate în trecut. Ramura de bază a economiei era agricultura, în profilul căreia predominau în zona înaltă pășunile și fînețele naturale, pe dealuri pomii fructiferi, iar în Depresiunea Tg.-Jiu și pe terasele de pe văi cultura cerealelor. Industria era slab dezvoltată, singurele ramuri mai importante fiind exploatarea pădurilor și industria alimentară, dar cu ponderi total neînsemnate în cadrul ramurilor respective pe țară. În aceste condiții populația a sporit cu numai 4,7‰ loc. în medie anual, creștere mult inferioară intervalului dintre 1835—1912.

Pe medii nu se înregistrează nici o schimbare, ponderea populației rurale fiind de 95%, iar a celei urbane de 5%. Creșterea populației s-a făcut îndeosebi prin excedent natural, dar și prin excedentul migratoriu, care continuă să existe în primele decenii ale secolului al XX-lea, însă de proporții mult mai reduse față de cel din secolul al XIX-lea.

Sporul natural al populației a înregistrat în această etapă valori sub media țării, numai în puțini ani fiind superior acesteia, așa cum rezultă din datele cuprinse în *Buletinul demografic al României* (lucrare în manuscris existentă la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România). Astfel, în anul 1932 sporul natural în județul Gorj era de 11,9‰ locuitori față de 14,0‰, media țării, în 1933 era 11,9‰ față de 12,7‰; valori superioare

mediei pe ţară s-au înregistrat în 1936 (13,9‰ faţă de 12,3‰), în 1937 (13,7‰ faţă de 11,6‰) şi în 1938 (10,9‰ faţă de 10,4‰).

Sporul natural, în general scăzut, se explică prin coeficientul de naşteri cu valori inferioare celui pe ţară (în general sub 30‰ loc.) şi printr-o mortalitate apropiată de cea pe ţară (între 17 şi 20‰ loc. între anii 1932 şi 1941).

Sub raportul repartiţiei teritoriale nu se înregistrează schimbări importante faţă de anul 1912, zonele cele mai populate fiind localizate tot la contactul Subcarpaţilor cu muntele, în depresiuni şi pe văi, iar cele mai puţin umanizate pe interfluviile din Podişul Getic.

Etapa 1948—1969 este foarte importantă prin însemnatele transformări economice care au contribuit la dezvoltarea judeţului Gorj. Importantele resurse ale solului şi subsolului au permis luarea unor măsuri menite să contribuie la ridicarea acestui teritoriu. În acest scop s-a trecut la o exploatare mai raţională a pădurilor şi la valorificarea industrială a lemnului la combinatul de la Tg.-Jiu. De asemenea, a luat o puternică dezvoltare industria extractivă a cărbunelui în bazinele Motru şi Rovinari, şi cea a petrolului la Bîlteni, Ţicleni, precum şi industria materialelor de construcţie la Bîrseşti, toate de prim ordin pentru economia naţională. Alături de aceste ramuri industriale se mai înscriu unele unităţi, de importanţă locală, create, ca şi primele, atît în vederea ridicării potenţialului economic al judeţului, cît şi pentru absorbirea forţei de muncă existente. În agricultură s-a trecut la refacerea terenurilor degradate, la valorificarea într-o măsură corespunzătoare a suprafeţei agricole şi la crearea unor zone specializate, mai ales în jurul oraşului Tg.-Jiu, care să asigure necesităţile populaţiei în producţie agricolă.

Dezvoltarea economică pe care a cunoscut-o judeţul Gorj s-a răsfrînt şi asupra creşterii numerice a populaţiei şi în special a celei urbane. La 1 ianuarie 1970 judeţul Gorj avea 315 200 de locuitori faţă de 280 524 de locuitori cît înregistrase în 1948, ceea ce reprezintă o creştere anuală în medie de 5,6‰ locuitori. Populaţia urbană, localizată în cele 5 oraşe — Tg.-Jiu, Tg.-Cărbuneşti, Ţicleni, Motru, Novaci, însuma 71 839 de locui-

tori în 1970 (adică 22,7% din populaţia totală a judeţului), faţă de numai 17 698 de locuitori, cît avea în 1948 (respectiv 6,3% din totalul populaţiei la acea dată). Această creştere de peste 4 ori a populaţiei orăşeneşti se explică prin sporirea remarcabilă a populaţiei oraşului Tg.-Jiu (de aproape 2 ori în 22 de ani, datorată puternicei atracţii pe care a exercitat-o dezvoltarea industrială a oraşului faţă de populaţia rurală), prin apariţia unui nou oraş pe harta ţării, Motru (efect al dezvoltării industriei carbonifere), cît şi prin includerea în anul 1969 în categoria oraşelor a localităţilor Novaci, Ţicleni şi Tg.-Cărbuneşti.

Populaţia rurală era în acelaşi an de 243 361 de locuitori (inclusiv populaţia comunelor suburbane) (reprezentînd 77,3% din populaţia totală), cu circa 21 000 de locuitori mai puţin decît în anul 1948. Între 1948 şi 1970 populaţia rurală a scăzut deci cu aproximativ 8‰ locuitori în medie anual. Această scădere a populaţiei este consecinţa procesului de industrializare a centrelor urbane şi muncitoreşti din ţară, către care s-a îndreptat şi o parte din forţa de muncă disponibilă a judeţului Gorj. Comunele în care se înregistrează cele mai mari scăderi ale populaţiei (peste 15‰ loc. în medie anual) între 1948 şi 1970 sînt localizate în partea de sud a judeţului, adică în zone cu o economie predominant agricolă; pe calea sporului natural populaţia acestor comune creşte simţitor îndeosebi în ultimii ani.

Sporul natural al populaţiei era în 1969 de 15,1‰ locuitori, valoare superioară mediei pe ţară, care în acelaşi an atinsese 13,2‰ locuitori. Din analiza datelor şi a hărţii sporului natural întocmită pe unităţi administrative (fig. 22) reiese că cele mai mari coeficiente ale excedentului natural s-au înregistrat în oraşul Motru (31,1‰ loc.) şi în comunele Vladimir (26,4‰), Logreşti (24,2‰), Urdari, Hurezani, Roşia de Amaradia (cîte 23‰ fiecare). De asemenea, ponderi superioare mediei pe judeţ aveau localităţile Tg.-Jiu, Bolboşi, Plopşoru, Ţînţăreni, Căpreni, Samarineşti, Bîlteni, Ţicleni, Vladimir etc. Cel mai mic spor natural s-a înregistrat în comunele Stăneşti, Săcelu, Runcu, Turcineşti (sub 5‰ locuitori), Arcani şi Leleşti

(cu spor natural negativ —4,6‰ şi, respectiv, —2,2‰) (fig. 22).

Sporul natural, favorabil în general creşterii populaţiei, din anul 1969, se explică printr-o natalitate generală pe judeţ mai ridicată decît media natalităţii pe ţară (27,0‰ faţă de 23,3‰). Numeroase sînt comunele în care natalitatea depăşea chiar 30‰ locuitori ca de pildă Vladimir, Plopşoru, Hurezani, Albeni, Bolboşi, Bustuchin etc. Cel mai marc coeficient al natalităţii s-a înregistrat în Tg.-Cărbuneşti (51,8‰ loc.) şi Motru (41,7‰), iar cel mai mic în Arcani (14,4‰), Leleşti (13,8‰).

Indicele mortalităţii pe total judeţ Gorj era în 1969 de 11,9‰ locuitori, ceva mai ridicat decît cel pe ţară (10,1‰ loc.). Cea mai scăzută mortalitate se constată în general în mediul urban (Ţicleni 8,5 decese la 1 000 de locuitori, Tg.-Jiu 7,3‰, Motru 5,2‰). În mediul rural, mortalitatea depăşeşte în unele comune 15‰ locuitori, ca de exemplu în Stoina, Arcani, Bălăneşti, Văgiuleşti, Plopşoru, Ioneşti etc.

Deci, cu toate că are un indice de mortalitate puţin sporit faţă de media pe ţară, populaţia judeţului Gorj, datorită unei natalităţi destul de ridicate, creşte într-un ritm normal în majoritatea comunelor. Doar două sînt comunele, şi anume Arcani şi Leleşti, unde, din cauza unei natalităţi mai mici şi a unei mortalităţi mai ridicate, s-a înregistrat în anul 1969 un spor natural negativ.

Creşterea numărului locuitorilor a avut drept consecinţă şi o creştere a densităţii populaţiei la 56 loc./km² în 1970. Cele mai mari densităţi aveau oraşele Tg.-Jiu (peste 400 loc./km²) şi Motru (160—200 loc./km²) (fig. 23). În mediul rural, comunele situate în lungul văii Jiului aveau marea majoritate densităţi cuprinse între 60 şi 80 loc./km², ceva mai ridicate decît în restul teritoriului în general. În cazul aşezărilor din nordul judeţului nu se înregistrează schimbări ale densităţii populaţiei faţă de anul 1912 şi 1941 decît în comuna Bumbeşti-Jiu care ajunge, datorită creşterii populaţiei pe calea migraţiilor, ca urmare a dezvoltării industriei, la o densitate de 40—60 loc./km². De altfel, Bumbeşti-Jiu este în prezent satul cu cea mai numeroasă populaţie din judeţul Gorj (peste 5 500 loc.)

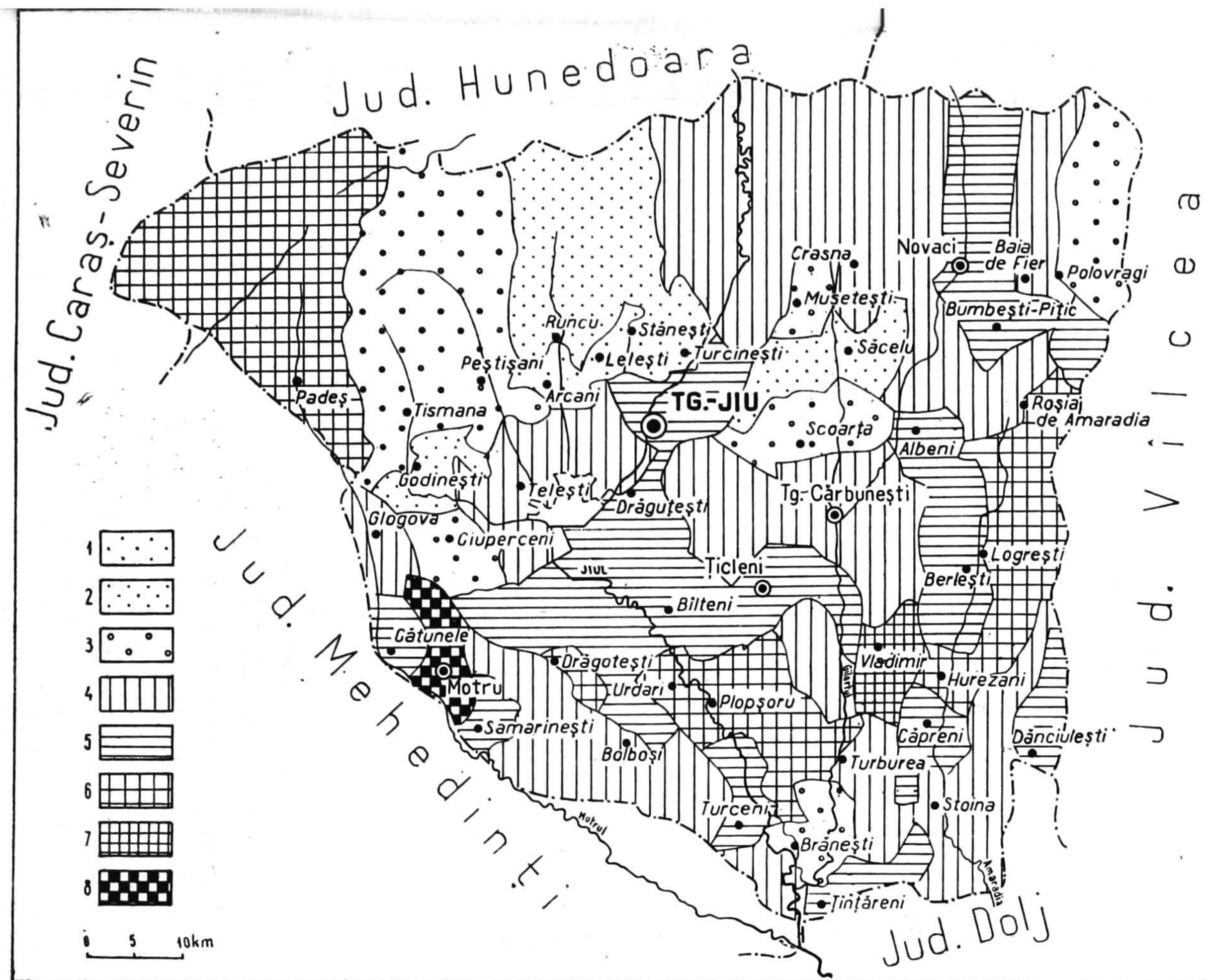

Fig. 22. — Sporul natural al populației în anul 1969.

1, Între −1 și −5‰ locuitori; între 0 și 5‰ locuitori; *3*, între 5 și 10‰ locuitori; *4*, între 10 și 15‰ locuitori; *5*, între 15 și 20‰ locuitori; *6*, între 20 și 25‰ locuitori; *7*, între 25 și 30‰ locuitori; *8*, peste 30‰ locuitori.

Mişcarea migratorie definitivă a avut, în cazul judeţului Gorj, un rol deosebit de important pentru creşterea numărului total al locuitorilor pînă în primele decenii ale secolului al XX-lea, aşa cum s-a mai arătat. Ulterior, creşterea populaţiei s-a făcut îndeosebi prin spor natural. Mişcarea migratorie definitivă continuă să existe şi în prezent, însă ea îmbracă cu totul alte forme, determinate de noile condiţii de dezvoltare economică şi socială a teritoriului respectiv. Frecvente sînt acum deplasările definitive ale populaţiei de la sate spre oraşe, deplasări care s-au accentuat după anul 1950, ceea ce a avut drept consecinţă o creştere remarcabilă a populaţiei orăşeneşti. Cerinţele în forţă de muncă a centrelor urbane, urmare a noilor orientări în dezvoltarea economică a acestora, şi posibilităţile suplimentării veniturilor realizate au fost factori hotărîtori în mutarea definitivă a unei părţi din populaţia rurală a judeţului Gorj la oraşe. Datele privind mişcarea migratorie definitivă a populaţiei din mediul rural arată că în 1969 doar în două comune numărul locuitorilor sosiţi a fost mai mare decît al celor plecaţi.

Dacă în mediul rural balanţa mişcării migratorii este negativă (populaţia a scăzut cu aproape 12 000 loc. între 1960 şi 1969), în mediul urban, unde a avut loc o intensă dezvoltare industrială, aceasta este pozitivă. În acelaşi interval de 9 ani populaţia oraşului Tg.-Jiu a crescut prin spor migratoriu cu peste 6 000 de locuitori; aceea a oraşului Motru cu peste 3 000 de locuitori (între 1966 şi 1969).

Structura populaţiei reflectă transformările economice, sociale şi politice care au avut loc în decursul timpului, îndeosebi în ceea ce priveşte structura populaţiei după ocupaţii.

Structura populaţiei pe sexe arată preponderenţa femeilor asupra bărbaţilor. În anul 1970, pe medii întrunite, existau 111 femei la 100 de bărbaţi, fenomen ce se explică în cea mai mare parte prin emigrarea populaţiei masculine spre alte zone industrializate ale ţării în ultimii ani. În

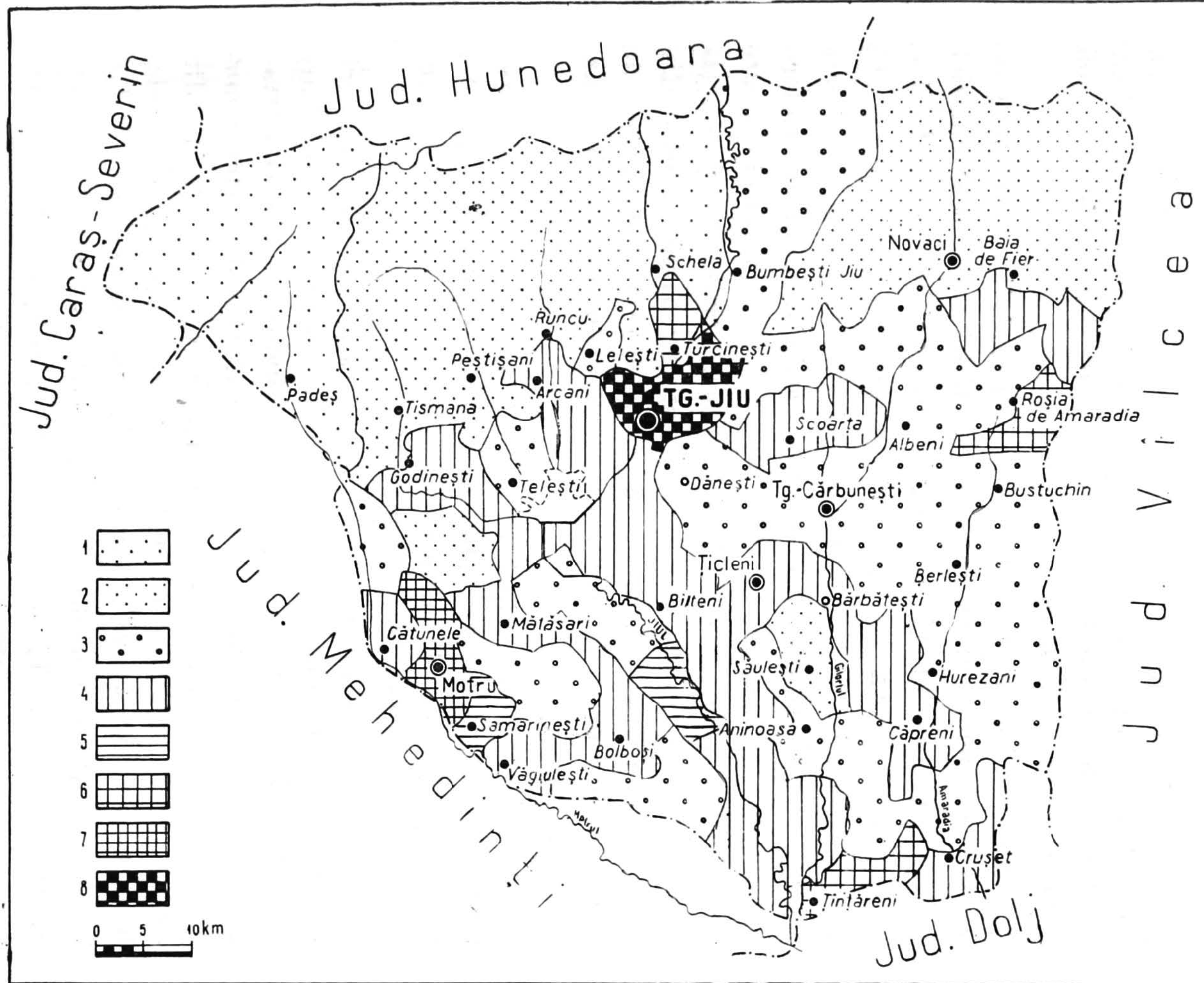

Fig. 23. — Densitatea populației în anul 1970.

1, Sub 20 locuitori/km²; *2*, între 20 și 40 locuitori/km²; *3*, între 40 și 60 locuitori/km²; *4*, între 60 și 80 locuitori/km²; *5*, între 80 și 100 locuitori/km²; *6*, între 100 și 150 locuitori/km²; *7*, între 150 și 200 locuitori/km²; *8*, între 200 și 400 locuitori/km².

cuprinsul județului există însă unele diferențieri, în zonele cu industrie carboniferă, petroliferă (Motru, Rovinari, Țicleni) predomină populația masculină, în timp ce în zonele agricole femeile reprezintă marea majoritate.

Structura pe vîrste a populației arată preponderența grupelor tinere, procesul de îmbătrînire a populației, datorat războiului și a emigrărilor, nefiind semnificativ.

Structura actuală a populației ocupată pe ramuri ale economiei județului reflectă schimbările survenite în economia acestuia, în sensul scăderii populației care lucrează în agricultură și a creșterii celei ocupate în industrie și construcții. Astfel, în anul 1969, din populația totală ocupată (reprezentînd 160,5 mii persoane), aproximativ 64% era ocupată în agricultură, pondere mult redusă față de cea înregistrată în perioada dinaintea celui de-al doilea război mondial.

Numărul mediu scriptic al salariaților a crescut dela 34 487 în1960, la59 533 în 1969 (adică de 1,7 ori). Ponderea salariaților pe diferite ramuri ale economiei a suferit de asemenea schimbări așa cum reiese și din tabelul nr. 5.

Analiza pe ramuri de activitate arată creșterea ponderii salariaților în ramurile care au cunoscut o intensă dezvoltare în același interval de timp, și anume în industrie și în construcții de la 54,4% la 60,1%. Acestea două sînt de altfel ramurile care concentrează și cel mai mare număr de salariați din întreg județul (35 758 în 1969). Ponderea salariaților în celelalte ramuri de activitate este mult mai redusă (sub 10%). Din totalul numărului de salariați, apoximativ 36% aparțin orașului Tg.-Jiu, circa 17% orașului Motru, iar restul celorlalte orașe și centre industriale.

Tabelul nr. 5

Ponderea numărului mediu scriptic al salariaţilor din judeţul Gorj

Ramuri ale economiei	1960	1969
Total	100,0	100,0
Industrie	31,0	39,7
Construcţii	23,4	20,4
Agricultură	4,8	4,5
Silvicultură	3,0	1,2
Transporturi	6,8	7,3
Telecomunicaţii	1,5	1,3
Circulaţia mărfurilor	7,6	6,9
Gospodăria comunală de locuinţe şi alte prestări de servicii neproductive	1,6	3,4
Învăţămînt, cultură, artă	8,6	7,0
Ştiinţă şi deservire ştiinţifică	0,7	1,0
Ocrotirea sănătăţii, asistenţă socială şi cultură fizică	5,2	4,5
Administraţie	4,4	1,5
Celelalte ramuri	1,4	1,3

În cei 135 de ani (între 1835 şi 1970), populaţia a crescut de peste 2,6 ori, ca urmare atît a sporului natural, cît şi a celui migratoriu (cu valori relativ ridicate în secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea).

Între 1948 şi 1970, construirea unor importante obiective industriale în oraşul Tg.-Jiu, apariţia oraşului Motru şi înscrierea în categoria oraşelor a localităţilor Ţicleni, Novaci şi Tg. Cărbuneşti a dus la o sporire însemnată a populaţiei urbane. Dezvoltarea industriei şi a construcţiilor din ultimii ani a contribuit la creşterea ponderii populaţiei ocupată în aceste ramuri şi la scăderea celei ocupate în agricultură.

Cele mai mari aglomerări de populaţie se întîlnesc şi astăzi, ca şi în trecut, la contactul dealurilor subcarpatice cu ulucul depresionar şi pe văi, unde pe alocurea satele se ţin lanţ.

Ritmul de creştere al populaţiei, deşi continuu, nu a avut valori prea ridicate comparativ cu cel înregistrat în alte judeţe

ale țării. O oarecare îmbunătățire se constată începînd din 1967. Sporirea numerică a populației se va accentua însă în viitor pe baza natalității, a cărei curbă este în creștere, ceea ce va asigura și în perspectivă forța de muncă necesară dezvoltării economiei județului.

Așezările omenești

Din punct de vedere administrativ existau în anul 1970 în județul Gorj un oraș municipiu, și anume Tg.-Jiu, 4 orașe de importanță județeană, Motru, Novaci, Tg. Cărbunești și Țicleni, 64 de comune (din care 3 suburbane) și 416 sate (din care 17 pendinte de orașe și 19 în componența comunelor suburbane). Transformările social-economice care au avut loc de-a lungul secolelor, condițiile istorice, naturale și tradiția populației au imprimat așezărilor omenești, și îndeosebi celor rurale, anumite trăsături care le diferențiază sub multe aspecte de așezările omenești din alte teritorii ale țării.

Așezările urbane din județul Gorj sînt, în afara orașului Tg.-Jiu, orașe recent înființate, fapt care se explică prin slaba lor dezvoltare economică în trecut. Chiar și Tg.-Jiu avea toate trăsăturile unui mic oraș de provincie, cu mici unități industriale și slab dotat din punct de vedere edilitar. În anii construcției socialiste, politica partidului de ridicare a regiunilor și orașelor rămase în urmă din punct de vedere economic și-a găsit o largă aplicare în județul Gorj. Construcția unor noi și importante obiective industriale, refacerea și reutilarea vechilor întreprinderi au dus la creșterea potențialului economic al orașelor și în consecință și la sporirea numerică a populației lor. În prezent, cel mai important oraș și centru industrial este Tg.-Jiu, care polarizează întreaga activitate economică a județului. Celelalte orașe, deși mici, au largi perspective de dezvoltare economică, bazate pe valorificarea resurselor naturale.

Municipiul Tg.-Jiu, reşedinţa judeţului, îngloba în cuprinsul teritoriului său oraşul propriu-zis, cu o populaţie de 42 084 de locuitori şi o suprafaţă de 9 661 ha, şi comunele Băleşti, Drăguţeşti, Turcineşti, cu o populaţie de 13 617 locuitori şi o suprafaţă de 17 367 ha, în total municipiul avînd 55 701 locuitori şi 27 028 ha la începutul anului 1970.

Oraşul Tg.-Jiu şi-a luat numele de la tîrgul săptămînal care se ţinea pe malul Jiului în faţa actualei biserici Sfinţii Voievozi, cunoscută în trecut şi sub denumirea de „Biserica Domnească" sau „Biserica de la Jii". Veche aşezare omenească care pare să fi dăinuit de pe vremea romanilor, oraşul este situat în lungul Jiului, la circa 20 km de ieşirea acestuia din defileu, în larga depresiune cu acelaşi nume. Vatra oraşului s-a dezvoltat pe amfiteatrul format de cele cinci terase de pe stînga Jiului, care coboară de la est la vest pînă în luncă. Pe dreapta Jiului, unde terenul este mult mai jos şi în consecinţă mai umed, oraşul s-a extins foarte puţin, şi anume doar în lungul şoselei Tg.-Jiu — Tr. Severin.

Primul document istoric în care este vorba de o aşezare denumită Jiul, ce poate fi identificată cu Tg.-Jiu, datează din timpul domniei lui Mircea Vodă, din 23 noiembrie 1406. Mai tîrziu, domnitorul Dan al II-lea (1420—1431) este cel care îl numeşte Tg.-Jiu, fapt care reiese dintr-un act prin care se întărea stăpînirea mănăstirii Tismana asupra unor proprietăţi din această localitate, denumire sub care apare ulterior în toate documentele vremii şi care se păstrează şi azi.

Pînă în secolul al XV-lea este menţionat ca tîrg de desfacere a mărfurilor şi numai după 1597 este cunoscut ca oraş. Din secolul al XVII-lea, de cînd începe să aibă o viaţă socială, politică şi economică mai închegată, devine capitala fostului judeţ Jaleş, ulterior denumit Gorj (Al. Ştefulescu, 1899).

Oraşul Tg.-Jiu a avut un trecut istoric destul de zbuciumat şi a suferit mult de pe urma atacurilor foarte frecvente ale cetelor turceşti; a fost ars şi prădat de două ori, la 1800 şi 1802. Populaţia oraşului a luat parte activă la toate marile evenimente istorice şi sociale care au avut loc în ţara noastră în secolele XIX şi XX. Venirea domnului Tudor din Bucureşti la Tg.-Jiu, în 1821, care şi-a adunat pandurii, în vederea

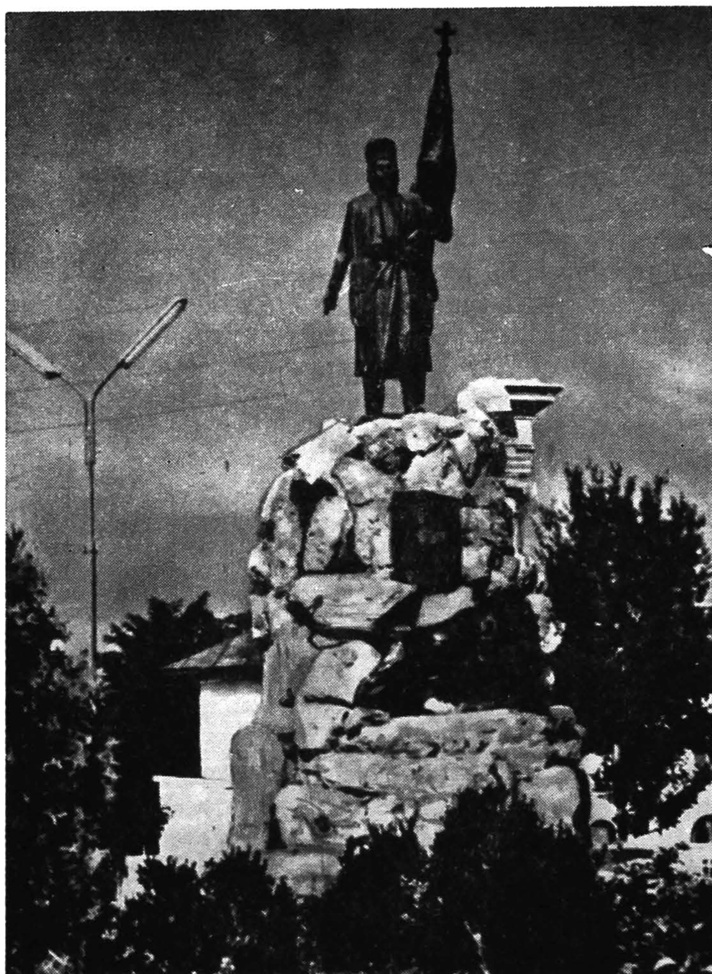

Fig. 24. — Tg.-Jiu. Monumentul lui Tudor Vladimirescu (foto Al. Florescu).

organizării răscoalei, pe cîmpul din fața casei lui Vasile Moangă (pe actualul Bulevard al Republicii), unde s-a ridicat, în cinstea acestui eveniment, monumentul lui Tudor Vladimirescu, a avut un puternic răsunet în inimile populației (fig. 24). Răz-

Fig. 25. — Casa memorială Ecaterina Teodoroiu (foto T. Zidariu).

boiul din 1916-1918 a dovedit eroismul şi spiritul de sacrificiu al populaţiei oraşului Tg.-Jiu, care a luptat pînă la victorie la podul Jiului şi din rîndurile căreia s-au ridicat bravi ostaşi, cum a fost tînăra eroină a neamului românesc, Ecaterina Teodoroiu, care şi-a jertfit viaţa în luptele din Moldova (fig. 25).

Sub raportul dezvoltării economice, oraşul Tg.-Jiu rămîne, pînă în anii construcţiei socialismului, cu deosebire un centru comercial, deşi în primele decenii ale secolului al XX-lea începuse să se dezvolte o oarecare activitate industrială în urma înfiinţării unor întreprinderi (ca de exemplu Fabrica de ţigarete), totuşi acestea nu aveau proporţiile şi intensitatea necesară impulsionării transformării lui într-un centru industrial. Totuşi, prosperitatea de care s-a bucurat oraşul la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, datorate îndeosebi activităţii sale comerciale şi politico-administrativă, a dus la construirea unor edificii publice, ca de exemplu clădirea unde se află în prezent sediul Consiliului popular judeţean, fosta primărie, liceul Tudor Vladimirescu,

liceul Ecaterina Teodoroiu, la înființarea unui spital, la unele transformări edilitare, între care introducerea parțială a iluminatului public, pavarea principalelor străzi etc.

În anii construcției socialismului, orașul Tg.-Jiu cunoaște o rapidă dezvoltare economică, funcției sale comerciale adăugîndu-i-se și funcția industrială, consecință a construcției unor importante obiective industriale și a reutilării și reconstrucției vechilor întreprinderi. Municipiul Tg.-Jiu, cel mai important centru industrial al județului, deținea în anul 1969 aproape 50% din producția globală industrială a acestuia și aproximativ 37% din totalul salariaților. Aici funcționează în prezent Combinatul de industrializare a lemnului, Fabrica de confecții, Fabrica de țigarete, Combinatul de materiale de construcție, Grupul industrial foraj extracție țiței, fabrica „Unirea", Întreprinderea de panificație, Întreprinderea de industrializare a cărnii, Întreprinderea forestieră, toate unități de interes republican. Numărul total al salariaților din orașul Tg.-Jiu se ridica în anul 1969 la aproape 22 000, din care peste 15 000 muncitori, față de aproximativ 9 500 de salariați și 6 700 de muncitori cît erau în 1960.

Populația orașului Tg.-Jiu a cunoscut o creștere numerică continuă din 1835 și pînă în 1970, creștere care a atins însă valori diferite, în funcție de condițiile economico-sociale specifice epocii respective. Astfel, între anul 1835 cînd avea 3 790 de locuitori și anul 1948 cînd atinsese 17 698 de locuitori, ritmul de creștere a fost de numai 10‰ locuitori în medie anual, ceea ce era și firesc în contextul social-economic al județului din toată această perioadă[11]. Între 1948 și 1970, cînd populația însuma 42 048 de locuitori, creșterea s-a făcut mult mai rapid, atingînd o medie anuală de aproximativ 61‰ locuitori, ceea ce se justifică prin puternicul curent de migrație definitivă a unei părți din populația rurală, determinat de cerințele mereu sporite de forță de muncă ale unei industrii în plină dezvoltare. Numai în ultimul deceniu populația orașului Tg.-Jiu s-a dublat. La creșterea numerică mare a

---

[11] În anul 1899 populația orașului Tg.-Jiu era de 6 718 (L. Colescu, 1905), în 1930 de 13 030 (*Recensămîntul general al populației*, 1938).

populației o contribuție importantă a avut-o, pe lîngă sporul migratoriu, și sporul natural ridicat (21‰ locuitori în anul 1969).

Orașul Tg.-Jiu s-a dezvoltat intens și din punct de vedere social-cultural și urbanistic, datorită unor noi cerințe dictate de actualul său stadiu de dezvoltare economică. Astfel, au fost înfăptuite o serie de lucrări edilitare, între care pavarea a numeroase străzi, extinderea rețelei de iluminat, apă, gaz, canal și au fost construite clădirea poștei, cîteva complexe comerciale, două cinematografe. Orașul are acum o înfățișare mai modernă și datorită construcției unor noi cartiere de locuințe confortabile, exemplu celui din nordul acestuia, a celui din apropierea gării (fig. 26).

În prezent sînt în construcție în orașul Tg.-Jiu noul sediu al Consiliului popular județean (prin extinderea vechii primării), un mare hotel turistic, o impunătoare casă de cultură.

În anii puterii populare a luat o largă dezvoltare și învățămîntul elementar, general și profesional, în orașul Tg.-Jiu funcționînd în 1969 două licee, 17 școli de cultură generală și cîteva școli profesionale. Importante sînt și realizările în domeniul ocrotirii sănătății obținute prin dezvoltarea rețelei sanitare reprezentate printr-un spital, 9 dispensare de întreprindere, o policlinică, în cadrul cărora lucrează 135 de medici și aproape 700 persoane sanitare auxiliare. Orașul Tg.-Jiu este dotat cu o bibliotecă orășenească, 29 de biblioteci publice, 11 biblioteci școlare, 35 de biblioteci documentare, 7 cinematografe, o casă de cultură, care asigură în prezent dezvoltarea nivelului cultural al populației.

Avînd și funcția de reședință, orașul Tg.-Jiu coordonează în prezent nu numai activitatea economică, social-culturală, ci și pe cea politică și administrativă a județului. Proiectele de dezvoltare în viitor, care prevăd o intensificare a activității întregii economii a orașului, îi vor asigura și în viitor un loc de primă importanță în cadrul județului.

Orașul Motru se situează pe locul doi după Tg.-Jiu ca importanță economică și număr de locuitori. Localizat pe stînga pîrîului Motru, în vecinătatea dealului Ploștina, orașul Motru a apărut ca urmare a descoperirii și valorificării indus-

Fig. 26. — Noul cartier Grivița din Tg.-Jiu (foto T. Zidariu).

triale a cărbunelui din bazinul carbonifer cu același nume. În prezent este cel mai important centru al industriei cărbunelui din județ, fapt care explică creșterea rapidă a populației sale. În anul 1970 numărul locuitorilor era de 10 842 față de 3 664 de locuitori cît avea în 1966. Oraș nou, Motru s-a format din populație venită din satele din împrejurimi sau din alte județe ale țării și a crescut îndeosebi tot pe seama acesteia, dovadă sporul migratoriu care între 1966 și 1970 a însumat circa 3 000 de locuitori. Pentru asigurarea unor condiții de viață cît mai bune minerilor și familiilor lor, au fost construite zeci de blocuri cu apartamente confortabile (numai între 1966 și 1969 au fost date în folosință populației circa 2 200 de apartamente), un spital, un cinematograf, magazine, un important grup școlar profesional cu profil minier, școli de cultură generală, o centrală de termoficare etc., într-un cuvînt a fost creat un oraș modern capabil să răspundă necesităților locuitorilor lui. Orașul Motru va deveni un însemnat centru urban în perspectivă, fiind principalul coordonator al activității miniere a

unuia dintre cele mai bogate bazine carbonifere din țara noastră.

Orașul Țicleni a fost trecut în categoria așezărilor urbane în anul 1968, datorită rolului important pe care l-a căpătat în cadrul economiei județului și a țării vechea așezare rurală, ca urmare a dezvoltării sale ca centru al industriei petrolului. Existența unor bogate zăcăminte petrolifere, descoperite și puse în valoare în anii construcției socialismului, a dus la transformarea peisajului geografic din zona înconjurătoare Ticlenilor, prin apariția a numeroase sonde, instalații de foraj, rezervoare petrolifere. O nouă viață pulsează în prezent în Țicleni și în vecinătatea acestuia, ceea ce a determinat noi construcții și o aglomerare mai mare de salariați. În anul 1970, orașul Țicleni avea 4 240 de locuitori, din care mai mult de 1/3 erau salariați. Marea majoritate a acestora lucrează în industria petroliferă, care deține de altfel și cea mai mare pondere în valoarea producției globale industriale a orașului. Continua dezvoltare economică a orașului și creșterea bunăstării materiale a populației sale a dus la acordarea unei atenții mai deosebite activității culturale, învățămîntului și asistenței sanitare, aspectului edilitar etc., concretizate printr-o serie de măsuri permanent înnoitoare.

Orașul Novaci apare ca centru urban pe harta țării după îmbunătățirea împărțirii administrative din 1968, dată pînă la care ființa ca așezare rurală. Situat în partea de nord-est a județului, la poalele Munților Parîng, orașul Novaci are o poziție deosebit de pitorească. Înconjurat de dealurile, în parte împădurite, ce coboară domol spre depresiune, avînd un climat mai blînd, ca toate așezările de sub munte de altfel, orașul Novaci constituie un loc de popas deosebit de atrăgător pentru drumeții ce vor să urce de aici la Rînca, sau să călătorească mai departe pe drumul de munte al Republicii, pînă în inima munților (fig. 27). Cea mai mare suprafață a vetrii orașului s-a extins mai ales pe dreapta văii Gilortului, unde depresiunea este mai largă, urmărind însă îndeaproape cursul apei. Pe stînga văii, gospodăriile sînt în număr mult mai restrîns din cauza terenului mai accidentat și cu pantă mai înclinată spre Gilort.

Menţionat pentru prima oară în secolul al XVI-lea într-un document datînd de pe timpul domniei lui Mihai Viteazul (*Documente privind istoria României*, 1953), oraşul Novaci este format din populaţie autohtonă şi din populaţie transilvăneană, dovadă distincţia făcută de însăşi populaţia acestei localităţi între cele două foste cătune, Novaci-Români, locuit de populaţie băştinaşă, şi Novaci-Ungureni, populat cu oieri ungureni veniţi mai ales din mărginimea Sibiului, adică din satele Poiana Sibiului, Jina, Rod, Răşinari (I. C o n e a, 1939).

Vecinătatea muntelui cu întinse plaiuri păşunabile a făcut ca principala ocupaţie a populaţiei de-a lungul secolelor să fie păstoritul. Concomitent cu aceasta s-a practicat şi munca la pădure, favorizată de bogăţia masivelor forestiere. În prezent, activitatea economică de bază a oraşului Novaci este exploatarea lemnului, care se face raţional, în bazinele Gilortului, Crasnei etc., de Întreprinderea de exploatare forestieră şi prelucrarea acestuia în fabrica de cherestea din oraş. În oraşul Novaci mai funcţionează, în cadrul industriei locale, o unitate producătoare de uşi, binale etc., şi unele unităţi ale industriei alimentare.

În anul 1970, oraşul Novaci avea 6 422 de locuitori, din care aproximativ 1 000 de salariaţi, care dispuneau de condiţii materiale, culturale, de învăţămînt, asistenţă sanitară etc. mult îmbunătăţite faţă de trecut. Mic oraş de provincie, Novacii va deveni, ca urmare a intensificării acţiunii de valorificare a peisajului geografic, un important centru de atracţie pentru turişti, ceea ce va contribui la dezvoltarea sa urbanistică.

Oraşul Tg.-Cărbuneşti a fost trecut în categoria aşezărilor urbane, ca şi celelalte oraşe mici din judeţ, în anul 1968. Situat pe terasa înaltă formată la confluenţa Gilortului cu Blahniţa şi pe terasele Blahniţei, oraşul Tg.-Cărbuneşti domină depresiunea cu acelaşi nume, avînd o poziţie geografică favorabilă. Dezvoltarea sa ca localitate într-o zonă de interferenţă a drumurilor a făcut ca să deţină, pînă nu de mult, un important rol comercial, aici avînd loc periodic tîrguri de vite. Treptat au început să se dezvolte şi unele activităţi

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE GEOGRAFIE

JUDEȚUL DOLJ

Autori: L. Badea, Al. Ghenovici

HARTA ECONOMICO–GEOGRAFICĂ

SCARA 0 5 10 15 Km

Ⓐ STRUCTURA INDUSTRIEI JUDEȚULUI PE RAMURI DUPĂ PRODUCȚIA GLOBALĂ ÎN ANUL 1971

2,9%
14,4%
0,7%
31,8%
15,1%
2,4%
1,8%
8,1%
1,0%
21,8%

LEGENDA

Tiței
Gaz metan
Balastieră
Industria energiei electrice
Industria combustibililor
Industria constr. de mașini și prel. metal.
Industria chimică
Industria materialelor de construcții
Industria lemnului
Industria pielăriei, blănăriei și încălțămintei
Industria textilă și a confecțiilor
Industria alimentară
Alte ramuri
Termocentrală
Porturi
Fabrică de nutrețuri combinate
Seră legumicolă
Complex pentru creșterea în sistem industrial a animalelor și păsărilor
Punct piscicol
Cultura cerealelor, plantelor tehnice și creșterea animalelor
Frecvențe importante ale viței de vie
Frecvențe importante ale florii-soarelui
Frecvențe importante ale sfeclei de zahăr
Frecvențe importante ale tutunului
Cultura cerealelor, pomicultură și creșterea animalelor
Frecvențe importante ale pomilor fructiferi
Păduri
Mărimea semnului indică importanța centrului

Ⓑ STRUCTURA INDUSTRIEI JUDEȚULUI PE RAMURI DUPĂ PRODUCȚIA GLOBALĂ ÎN PERIOADA 1950–1970

1950
1955
1960
1965
1970
0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

300 m
200 m
100 m
0 m
Lunca Dunării
Nisipuri
Lac
Rîu cu regim temporar
Rîu cu regim permanent
Municipiu reședință de județ
Oraș
Comună
Comună suburbană
Sat
Localitate componentă sau aparținînd orașului
Cale ferată normală
Cale ferată electrificată
Drum național modernizat
Drum județean modernizat
Drum județean nemodernizat
Drum comunal și de exploatare
Limită de județ
Frontiera țării

SCARA 0 2 4 6 8 10 km

JUDEȚUL GORJ
JUDEȚUL VÎLCEA
JUDEȚUL MEHEDINȚI
JUDEȚUL OLT
R. P. BULGARIA
CRAIOVA
DUNĂREA

C.10 B.05474

DIRECȚIA TOPOGRAFICĂ MILITARĂ IMPRIMAT ÎN 1974

industriale, între care industria materialelor de construcție, industria alimentară.

În timpul construcției socialismului o atenție deosebită a fost acordată și orașului Tg.-Cărbunești, în vederea ridicării potențialului său economic și a dezvoltării sale din punct de vedere edilitar. În acest scop, s-a îmbunătățit baza materială a unităților existente, lărgindu-se capacitatea lor de producție, s-a trecut la o exploatare rațională a pădurilor, la refacerea patrimoniului forestier de către Ocolul silvic. În orașul Tg.-Cărbunești funcționează în prezent o fabrică de cărămidă refractară, secții de materiale de construcție ale industriei locale, unități ale cooperației meșteșugărești.

Creșterea numerică a populației (8 251 de locuitori în 1970) a dus la necesitatea luării unor măsuri care să satisfacă noile cerințe materiale și spirituale ale acestora. În acest scop, prin grija partidului și guvernului, au fost construite și date în folosință oamenilor muncii blocuri cu locuințe confortabile, un cinematograf, biblioteci, magazine.

Vechea localitate Cărbunești, ale cărei urme se mai întrezăresc pe alocurea și astăzi, a fost locul de baștină a unuia din cei mai mari poeți ai neamului românesc, Tudor Arghezi.

Așezările rurale constituie, prin trăsăturile lor morfologice, prin stilul arhitectonic folosit în construcții, forme umane proprii județului Gorj. Specificul acestor așezări este rezultatul unui proces îndelungat de adaptare a naturii necesităților vieții umane, a raporturilor reciproce dintre om și natură.

O primă trăsătură caracteristică a satelor gorjene este localizarea marii majorități la zonele de contact (dintre munți și depresiuni și dintre depresiuni și dealuri) și în lungul văilor. Aceste locuri mai adăpostite, cu un climat mai blînd și cu resurse naturale mai variate, au atras din vechime o populație mai numeroasă, satele formînd o linie aproape continuă la bordura muntoasă și în lungul văilor Tismana, Bistrița, Jaleș, Sohodol, Șușița, Jiu, Amaradia, Gilort. Satele de sub munte, considerate ca cele mai vechi din județ, sînt situate pe ultimele prelungiri ale dealurilor, atunci cînd acestea coboară în depre-

siuni prin culmi domoale, pe conurile de dejecţie ale văilor ce ies din munţi, sau jos în depresiuni, în imediata vecinătate a dealurilor. Aglomerarea satelor din nordul judeţului pe o linie ce urmăreşte îndeaproape dealurile piemontane se datoreşte rolului de adăpost natural pe care l-a îndeplinit muntele în unele epoci de frămîntări politice şi sociale, existenţei unor resurse naturale abundente şi uşor exploatabile (cărbune, păduri, păşuni), ca şi a condiţiilor naturale prielnice culturii cerealelor, pomiculturii şi viticulturii din depresiunile netede ca nişte adevărate cîmpii. Totodată, existenţa unor numeroase izvoare, unele cu bogate debite, ca de pildă cele de la Runcu, din care se alimentează şi oraşul Tg.-Jiu, sau cele de la Izvarna, care prin conducte asigură o parte din apa necesară oraşului Craiova, au contribuit la atragerea şi îndesirea populaţiei aici.

Aşa se explică apariţia în partea de nord a judeţului a celor mai vechi sate, între care menţionăm Tismana, Topeşti, Runcu, Dobriţa, Schela, Bumbeşti etc., sate care, datorită condiţiilor naturale şi social-economice, au cunoscut o intensă dezvoltare, fapt care s-a răsfrînt asupra potenţialului lor economic. Ca urmare a unei baze materiale mai bune, a unei originalităţi în construcţia caselor, a unei tradiţii în meşteşugul ornamental de certă valoare artistică, aceste sate sînt bine cunoscute prin frumuseţea lor în întreaga ţară.

Cele mai numeroase aşezări s-au dezvoltat însă în lungul principalelor văi care brăzdează judeţul, Motru, Bistriţa, Jaleşul, Şuşiţa, Jiul, Gilortul, ocupînd terasele sau fragmentele de terase ale acestora. Urmînd îndeaproape văile, satele s-au dezvoltat pe lungimi de mai mulţi kilometri, înşirîndu-se în lungul unei singure linii, fenomen specific aşezărilor rurale din judeţul Gorj. Tipice în acest sens sînt satele Bumbeşti, Tetila, Curtişoara, Iezureni, care formează aproape o singură vatră de circa 15 km în lungul văii Jiului, de la ieşirea acestuia din defileu şi pînă aproape de Tg.-Jiu. În aceeaşi situaţie se găsesc şi aşezările de pe partea dreaptă a Jiului, avale de confluenţa cu Tismana, pînă spre Filiaşi. Pe mai mulţi kilometri se întind şi satele din lungul Şuşiţei (Vaidei, Curpen, Alexeni, Stăneşti), din lungul Sohodolului (Runcu,

Fig. 27. — Munții Parîng. Coasta Păpușii — drumul Republicii (foto V. Sencu).

Sănăteşti, Arcani, Cimpofeni, Găvăneşti) şi Bistriţei (Boroşteni, Peştişani, Hobiţa).

În lungul Tismanei, care la revărsări provoacă inundaţii, aşezările au evitat valea propriu-zisă şi s-au instalat mai ales pe conurile de dejecţie formate de afluenţii ei; de aceea multe aşezări au vatra perpendiculară pe vale.

Satele localizate în zonele inundabile, deşi au căutat părţile mai înalte ale luncilor, nu au fost ferite de pericolul viiturilor, exemplu Ceauru, Bălăceşti. Mutarea cursului unor văi, construirea barajului şi a lacului de acumulare de la Ceauru, ca urmare a lucrărilor de amenajare din zona carboniferă Rovinari, au dus la strămutarea satelor Ceauru şi Bălăceşti pe raza administrativă a comunei Băleşti, aceste aşezări fiind astfel puse la adăpost de inundaţii (fig. 28).

Satele au căutat locurile cele mai bune, cele mai adăpostite, spinarea dealurilor, din cauza lipsei de apă şi a expunerii la intemperii climatice, fiind populate numai în cazul cînd văile sînt foarte adînci, umede şi cu versanţi abrupţi.

În afara aşezărilor permanente, în judeţul Gorj există şi numeroase aşezări temporare, aşa-zisele „conace" (case de locuit şi adăpost pentru vite construite din lemn), situate pe plaiurile din zona muntoasă a satelor Cloşani, Bumbeşti etc., a căror apariţie se datoreşte îndeosebi valorificării pastorale şi agricole a munţilor (prin cultivarea pe suprafeţe reduse a unor culturi cerealiere, a cartofului, a pomilor fructiferi).

O altă trăsătură a aşezărilor rurale din judeţul Gorj este m ă r i m e a m e d i e d u p ă n u m ă r u l l o c u i t o r i l o r, marea majoritate a satelor avînd, atît la începutul secolului al XX-lea, cît şi în anul 1966, sub 1 000 de locuitori (89% din totalul satelor în 1912, 81% în 1966), aşezările cu peste 1 000 de locuitori fiind în număr mai restrîns. Predominanţa aşezărilor cu un număr relativ mic de locuitori a fost condiţionată nu numai de mediul natural, ci şi de factorii economici. Agricultura, principala ocupaţie şi sursă de venit a locuitorilor în trecut, nu putea satisface nevoile de consum ale unei populaţii prea numeroase. Aşezările foarte mici şi mici le întîlnim mai ales în zona dealurilor din partea de sud a jude-

Fig. 28. — Vedere din satul nou Ceauru (foto T. Zidariu).

ţului, mai fragmentată, cu pante mai accentuate şi pe alocurea lipsită de apă.

Cele mai mari sate s-au concentrat în zonele de veche populare din nordul teritoriului, adică la contactul dintre munţi şi dealuri (Cloşani, Pocruia, Tismana, Valea Mare, Bîlta, Runcu, Dobriţa, Bumbeşti, Polovragi, Baia de Fier), ca şi în lungul văii Jiului (Băleşti, Ioneşti etc.). Aglomerarea satelor mari şi foarte mari în aceste zone a fost determinată nu numai de vechimea mai mare a acestora, ci şi de caracterul mai complex al economiei. Alături de ramurile agricole tradiţionale (creşterea animalelor, cultura pomilor) s-au dezvoltat şi unele ramuri industriale, ca industria de exploatare a lemnului (Călugăreni, Bîlta, Tismana, Runcu, Novaci), extracţia cărbunelui (Schela), ceea ce a asigurat un nivel material mai ridicat populaţiei din aceste sate, contribuind astfel la îndesirea acesteia.

Creşterea mare numerică a populaţiei în ultimii ani a unora dintre aşezările din jurul oraşului Tg.-Jiu se datoreşte unui curent migratoriu, determinat de un necesar mărit de

forță de muncă atît în agricultură, consecință a extinderii suprafețelor legumicole, cît și în industrie, ca urmare a puternicii dezvoltări industriale a orașului Tg.-Jiu.

În aceeași categorie, adică a așezărilor mari, intră și localitățile Rovinari, Ploștina, Bîlteni, care au cunoscut o intensă sporire numerică a populației în anii construcției socialiste, consecință a dezvoltării în aceste localități a unor ramuri industriale de importanță națională.

Forma alungită și structura adunată, ce se explică mai ales prin condițiile mediului geografic, sînt alte două trăsături specifice satelor din județul Gorj. Formele morfologice ce se succed de la nord la sud, munți, dealuri, depresiuni, brăzdate de numeroase văi, nu au fost cele mai propice dezvoltării vetrelor de sat în orice direcție. Pentru o mai bună folosire a reliefului, dar și pentru a lăsa libere terenurile favorabile agriculturii (terasele, bazinetele depresionare), omul a preferat să se înșire în lungul apelor sau la poalele dealurilor în direcția orientării acestora (pe unde, de fapt, trec și principalele drumuri). De aceea, marea majoritate a satelor gorjene au o singură stradă cu gospodării de o parte și de alta, avînd o formă alungită.

Localizarea geografică a așezărilor rurale a influențat nu numai mărimea, forma, structura, ci și profilul economiei acestora. Populația situată la contactul muntelui cu depresiunea are ca ocupație de bază creșterea animalelor, cultura pomilor și exploatările forestiere. În depresiuni, profilul economic al așezărilor îl formează cultura cerealelor și creșterea animalelor. În zona de confluență a Șușiței, Sohodolului și Bistriței cu Jiul, satele specializate în cultura legumelor și a zarzavaturilor, exemplu Cornești, Bălești, sînt principala bază de aprovizionare cu legume a orașului Tg.-Jiu și parțial chiar și a orașului Petroșani.

Unele așezări și-au schimbat în ultima vreme profilul economic datorită exploatării unor bogății naturale și dezvoltării unor ramuri industriale. Așa sînt satele Rovinari, Ploștina, Leurda, în prezent importante centre de exploatare carbonifera din județ, Bîlteni care a devenit centru de exploatare petroliferă de însemnătate națională, Sadu cu o dezvoltată in-

dustrie metalurgică, Bîrseşti cu producţie de bază materiale de construcţie.

Casa ţărănească, prin stilul arhitectonic, prin originalitatea şi frumuseţea ornamentaţiei, cu motive tradiţionale proprii, dă o notă de un deosebit pitoresc satelor din judeţul Gorj.

Vechea casă gorjenească, mai frecvent întîlnită astăzi în partea de nord, este formată din 2—3 camere, într-una din ele avînd şi o vatră pentru foc. Acoperişul, făcut din şiţă, are o pantă destul de înclinată pentru a putea permite scurgerea rapidă a ploilor şi a zăpezii şi este în patru ape şi adaos pentru foişor. Elementele ornamentale, crestături şi ciopliturí în lemn abundă, dînd frumuseţe şi originalitate caselor. Astfel, coama acoperişurilor este împodobită cu ciocîrlani şi cîrstei crestaţi, avînd la extremităţi două suliţe sau ţape. Pridvorul casei, prin bogăţia şi varietatea motivelor folosite la pălimar (flori, frunzuliţe, inimioare etc.) şi la stîlpi (elemente romboidale, motive geometrizate), dă o notă deosebit de atrăgătoare caselor. Porţile sînt de asemenea remarcabile prin monumentalitate şi bogăţia ornamentaţiei în care abundă rozetele, stelele şi şarpele sau funia împletită [12] (fig. 29).

Acest tip de casă este în număr din ce în ce mai restrîns în special în partea de sud a judeţului, el fiind înlocuit cu construcţii moderne, mai apropiate ca stil de cele urbane.

Un loc important în împodobirea locuinţei îl ocupă şi astăzi „scoarţa", care nu este altceva decît covorul gorjenesc, realizare artistică de valoare, prin compoziţia şi bogăţia ornamentală.

Specificul acestui ţinut subcarpatic oltenesc îl dă şi portul gorjenesc, păstrat încă nealterat în multe sate ale judeţului. Costumul „schilăresc" bărbătesc format din vestă şi pantaloni din aba sau postav alb, împodobit cu găitane negre, este îmbrăcat acum doar în zilele de sărbătoare şi mai mult de bărbaţii în vîrstă. Costumul femeiesc — catrinţele, ciupagul, poalele, brecilele bogat-ornamentat în cele mai atrăgătoare culori,

---

[12] Elena Udrişte (1969), *Arta crestăturilor în lemn şi arhitectura contemporană a satelor din Gorj*, manuscris.

Fig. 29. — Satul Bengești. Motive ornamentale specifice gorjenești sculptate în porți (foto T. Zidariu).

este însă îmbrăcămintea de sărbătoare de la cea mai tînără fată, pînă la cea mai în vîrstă femeie gorjană.

Hramurile, sărbători tradiționale ale satelor, care se țin în fiecare an la date fixe și cu ocazia cărora se adună locuitori ai mai multor sate învecinate, sînt un bun prilej de a constata bogăția și varietatea costumului gorjenesc, lucrat cu un deosebit talent artistic (fig. 30).

Anii construcției socialismului au marcat importante schimbări și în viața satului gorjean, concretizate prin noi construcții social-culturale, prin introducerea curentului electric, ca și prin alte măsuri, toate menite să îmbunătățească condițiile vieții materiale ale populației. Puterea mai mare economică a așezărilor rurale din județul Gorj se vădește în actualul aspect al acestora, mult diferit de cel din trecut. În prezent, cea mai mare parte a caselor sînt nou construite, din cărămidă, acoperite cu tablă sau țiglă, formate din 2—3 camere, în medie, și verandă. Deși stilul arhitectonic folosit în construc-

Fig. 30. — Port național din Curtișoara (foto D. B u g ă).

ţia noilor case nu mai este în general autentic gorjenesc, ci se apropie mai mult de cel urban, totuşi se mai păstrează unele elemente arhitectonice tradiționale, ca de exemplu forma acoperişului, a pridvorului, şi se mai utilizează unele motive ornamentale la ferestre, la pălimar, la uşi. Porţile, mai puţin impunătoare, mai au unele dintre vechile motive ornamentale, însă mult mai stilizate, la care se adaugă elemente noi (frunzuliţe). Pe unele porţi sînt înscrise numele proprietarului şi anul construcţiei. În multe sate porţile sînt construite din zid de cărămidă sau beton, cu piloni şi arcade, care amintesc vechile porţi ţărăneşti, ca de exemplu cele din Stăneşti, Leleşti.

Casa de cultură din Novaci este o îmbinare reuşită de construcţie în stilul modern arhitectonic şi cel tradiţional al vechilor cule din Gorj. Motivele ornamentale folosite la fruntar şi la grinzi, deşi mai stilizate, păstrează totuşi linia veche, dînd un farmec deosebit acestei construcţii din oraşul Novaci (fig. 31).

Fig. 31. — Casa de cultură și stradă din Novaci (foto Agerpres).

Creşterea bunăstării materiale şi a nivelului cultural al populaţiei

Bunăstarea materială a oamenilor muncii din judeţul Gorj a crescut continuu în anii de construcţie a socialismului, condiţiile de viaţă fiind schimbate radical faţă de trecut. Sărăcia, care era una din trăsăturile caracteristice ale acestui ţinut, a fost îndepărtată, locul ei luîndu-l prosperitatea şi bunăstarea materială a populaţiei. Nivelul de trai al locuitorilor judeţului Gorj a crescut datorită continuei dezvoltări a industriei, transformării socialiste a agriculturii, ceea ce a însemnat antrenarea unui număr mai mare de braţe de muncă în procesul de producţie şi în consecinţă venituri net superioare pe cap de locuitor. O primă dovadă a creşterii posibilităţilor materiale ale populaţiei

județului Gorj este volumul mărfurilor desfăcute cu amănuntul prin comerțul de stat, care a sporit simțitor (în anul 1969 acesta fiind de 2,7 ori mai mare decît în anul 1960). Deci, dezvoltarea economiei județului pe baza industrializării socialiste a făcut ca cu fiecare an nivelul de viață al populației să crească.

În vederea asigurării unor condiții de viață cît mai bune oamenilor muncii, statul nostru a acordat importante sume de bani județului Gorj, sume care au fost investite în gospodăria comunală de locuințe, în învățămînt, artă, cultură, știință și deservirea științifică, ocrotirea sănătății și asistență socială și care numai între 1965 și 1969 au totalizat 915 milioane lei.

Pe baza acestora, ca și a investițiilor acordate anterior, au fost construite și date în folosință oamenilor muncii din județul Gorj, între 1960 și 1969, un număr de circa 8 000 de apartamente confortabile, cu o suprafață locuibilă de aproape 250 000 m². Creșterea bunăstării populației a făcut posibilă și construirea de locuințe proprietate personală, atît în mediul urban, cît și în cel rural. Astfel, numărul caselor nou construite s-a ridicat în aceeași perioadă la circa 14 000, iar suprafața locuibilă la aproximativ 400 000 m² (fără lărgiri) (fig. 32).

Pentru pregătirea multilaterală a tinerii generații s-a acordat o atenție deosebită dezvoltării învățămîntului preșcolar, de cultură generală și profesional, ceea ce a dus la creșterea numărului de școli, cadre didactice, elevi. Astfel, în cadrul învățămîntului preșcolar funcționau în anul școlar 1969/70 198 de grădinițe de copii cu 258 de educatoare și 6 470 de copii înscriși (față de numai 12 grădinițe, 13 educatoare și 890 de copii înscriși cît erau în anul 1938/1939). Învățămîntul de cultură generală era reprezentat în 1969/70 prin 413 școli de cultură generală (din care 9 licee de cultură generală), în care predau 2 542 de cadre didactice (de peste două ori mai mult decît în 1938/39) și învățau aproximativ 53 000 de elevi (fig. 33).

Școlile profesionale, tehnice și de maiștri, în care se pregătesc viitoarele cadre necesare procesului de producție, sînt în prezent în număr de patru.

În domeniul culturii au avut loc însemnate schimbări, menite să contribuie la ridicarea nivelului cultural al populației,

Fig. 32. — Case noi la Tismana (foto T. Zidariu).

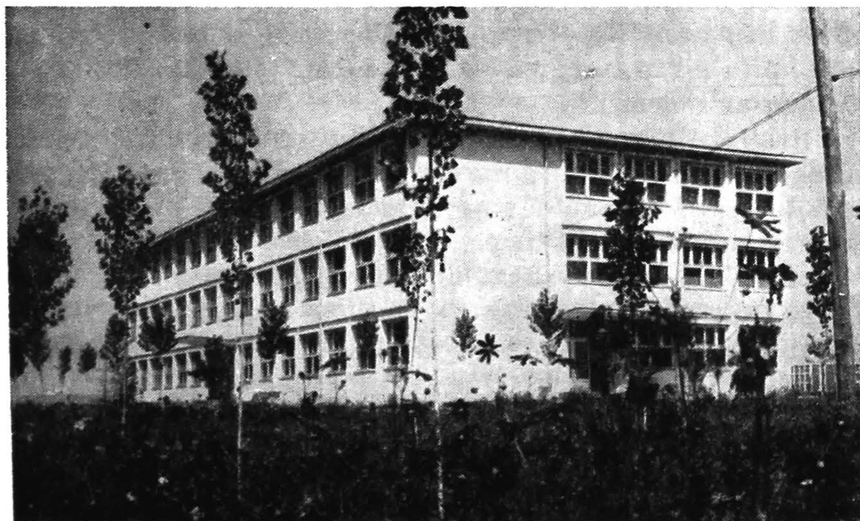

Fig. 33. — Liceul de cultură generală din Motru (foto T. Zidariu).

ca de exemplu sporirea numărului de case de cultură la 5 în anul 1969, al căminelor culturale la 132 (fig. 34). Cinematograful, care este un mijloc rapid de propagare a artei, culturii, ştiinţei, a luat o largă dezvoltare în judeţul Gorj, pătrunzînd şi în aşezările rurale. Numărul cinematografelor era în acelaşi an de 135, din care 9 cu bandă normală, iar a spectatorilor de 2 233 mii (din care 1 211 mii la cinematografele cu bandă normală). Radioul şi televiziunea contribuie, prin emisiunile zilnice, într-o mare măsură la ridicarea nivelului cultural al populaţiei. În anul 1969, în judeţul Gorj erau 8 381 de abonaţi la televiziune şi 31 651 la radio şi radioficare (din care 26 610 la radio). Existenţa unui număr de 134 de biblioteci publice, avînd circa 620 mii volume, este încă o cale de ridicare a nivelului cultural, tehnic şi ştiinţific al populaţiei.

O atenţie deosebită a fost acordată şi în domeniul ocrotirii sănătăţii populaţiei. Astfel, s-a mărit numărul spitalelor de la 6 în 1960 la 9 în 1969, a circumscripţiilor medico-sanitare de la 60 la 76, a paturilor în unităţile de asistenţă medicală de la 1 899 la 2 221, a policlinicilor de la 1 la 3. A sporit de asemenea numărul personalului medico-sanitar care era reprezentat în acelaşi an prin 302 medici (faţă de 201 cît erau în 1960), prin 1 223 personal mediu sanitar (faţă de 718) şi prin 649 personal elementar sanitar (faţă de 361).

Realizări nu mai puţin importante s-au obţinut şi în electrificarea satelor care s-a făcut într-un ritm destul de rapid. Faţă de anul 1960 cînd erau electrificate doar 81 de sate (19% din numărul total al satelor), în anul 1969 numărul acestora atinsese 338 (respectiv 81% din satele existente). În perspectivă se prevede electrificarea în continuare a aşezărilor rurale, astfel încît în anii următori toate satele să dispună de curent electric.

În cadrul măsurilor de ridicare a nivelului de trai al populaţiei judeţului, un principal obiectiv este şi acela al îmbunătăţirii condiţiilor de locuit, prin construirea în următorii ani a peste 3 600 de apartamente din fondurile statului şi a aproximativ 2 600 de apartamente din fondurile personale ale popula-

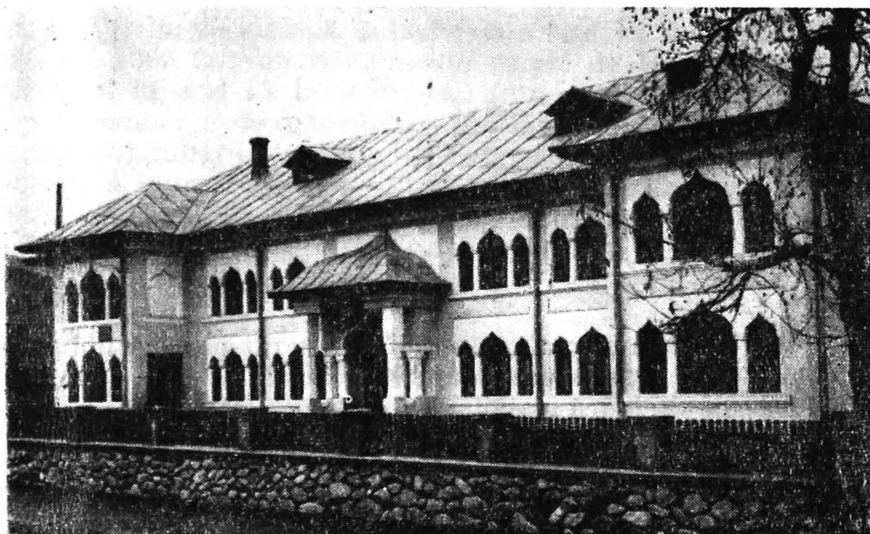

Fig. 34. — Căminul cultural din Polovragi (foto T. Zidariu).

ţiei. Se va continua acţiunea de modernizare a oraşului Tg.-Jiu, reşedinţa judeţului, prin creşterea lungimii străzilor modernizate, a reţelei de canal, de distribuire a apei, a gazului.

Între 1971 şi 1975 sectorul ocrotirii sănătăţii va fi dotat cu un nou complex sanitar, un centru stomatologic, o policlinică, iar învăţămîntul se va extinde prin construcţia a peste 50 săli de clasă în mediul urban, prin creşterea numărului locurilor în internate, în şcolile speciale etc.

Creşterea nivelului de viaţă material şi cultural al populaţiei judeţului Gorj este rezultatul concret al politicii partidului şi guvernului ţării de ridicare la o viaţă nouă a tuturor teritoriilor ţării. Perspectivele se dovedesc şi în acest sens înfloritoare, dezvoltarea economică a judeţului, prevăzută de Congresul al X-lea al P.C.R., fiind o certă garanţie a creşterii bunăstării populaţiei sale.

Industria

Pînă la instaurarea regimului democrat-popular industria judeţului Gorj se reducea la un număr foarte restrîns de unităţi care foloseau o tehnică înapoiată şi erau localizate aproape toate în oraşul Tg.-Jiu.

Primele începuturi ale industriei sînt legate de industria casnică, în cadrul căreia se executau diferite ţesături, covoare gorjeneşti renumite prin frumuseţea lor, costume naţionale. Cu timpul, apar o serie de meseriaşi, ca abagii, boiangii, cojocari, cismari, olari, care prelucrau materia primă locală şi ale căror ateliere încep să se înmulţească din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Olăria pare să fi luat o oarecare dezvoltare, dovadă denumirea de „Olari'' pe care o primeşte un cartier din Tg.-Jiu şi apariţia unei mici fabrici de porţelan în acelaşi oraş.

În anul 1930, industria era reprezentată prin 1 032 de mici ateliere meşteşugăreşti, cu 2—3 muncitori în medie, slab dotate şi cu producţie foarte scăzută.

Între 1933 şi 1938 are loc o oarecare dezvoltare a economiei capitaliste în judeţul Gorj, prin construcţia unor unităţi industriale, şi anume a Fabricii de ţigarete şi a Fabricii de confecţii pentru armată din Tg.-Jiu, şi prin sporirea producţiei de antracit de la Schela. Alături de acestea mai existau unele ateliere meşteşugăreşti, cîteva tăbăcării, o fabrică de produse refractare şi cîteva unităţi ale industriei alimentare.

În anii construcţiei socialiste, industria judeţului Gorj a cunoscut o continuă şi intensă dezvoltare, ca urmare a valorificării resurselor naturale existente, a decoperirii de noi bogăţii ale subsolului, a construirii unor importante obiective indus-

triale. Producţia globală industrială a crescut numai între anii 1966 şi 1969 într-un ritm mediu anual de 16,8%, producţie realizată în cele 13 intreprinderi (din care 6 de subordonare republicană, una de subordonare locală şi 6 ale industriei cooperatiste). Schimbările intervenite ca urmare a construirii de noi obiective industriale şi a extinderii celor existente au modificat ponderea diferitelor ramuri în cadrul producţiei industriale a judeţului şi a ţării, fapt care reiese şi din tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6

Structura producţiei globale industriale pe principalele ramuri în anii 1965 şi 1969*

Ramuri ale industriei	Ponderea în producţia globală industrială a judeţului (%)		Ponderea în producţia globală industrială a ţării (%)	
	1965	1969	1965	1969
Energia electrică şi termică	—	0,1	—	0,1
Construcţii de maşini şi prelucrare a metalelor	23,7	16,2	1,0	0,7
Extracţia minereurilor nemetalifere şi produse din substanţe abrazive	0,6	0,4	1,7	1,7
Materiale de construcţie	4,5	21,7	1,2	6,5
Exploatarea şi prelucrarea lemnului	21,8	14,6	2,2	2,2
Sticlă, porţelan, faianţă	—	0,1	0,1	0,1
Textilă	0,2	0,5	—	0,1
Confecţii	7,9	5,9	1,6	1,4
Pielărie, blănărie, încălţăminte	0,4	0,2	0,1	0,1
Alimentară	13,7	11,4	0,5	0,6
Poligrafie	—	0,1	0,1	0,2

* După *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1969*

Analiza datelor din tabelul de mai sus arată că cele mai mari ponderi în cadrul ramurilor respective pe ţară le deţin materialele de construcţie şi exploatarea şi prelucrarea lemnului. Aceste ramuri se situează pe primele locuri şi în cadrul producţiei globale industriale a judeţului, la care mai trebuie adăugate industria construcţiilor de maşini şi prelucrare a

metalelor, alimentară, confecţii. În anul 1969 judeţul Gorj participa cu ponderi ceva mai însemnate la producţia naţională de cărbune, ciment. (fig. 35).

Baza energetică a judeţului Gorj era foarte slab dezvoltată în trecut, deoarece nu se cunoşteau şi nu erau valorificate resursele subsolului. În anii construcţiei socialiste, descoperirea şi valorificarea unor importante zăcăminte de cărbune şi petrol au dus la crearea unei baze energetice proprii.

Industria petrolului este o ramură nouă în cadrul economiei judeţului şi a apărut în urma descoperirii şi extracţiei unor bogate zăcăminte de petrol în zona Bîlteni — Ţicleni.

Apariţia unui important cîmp petrolifer în zona Bîlteni — Ţicleni, cu numeroase sonde, nu numai că a schimbat peisajul geografic al acestei zone, în care pulsează în prezent o activă viaţă industrială, ci, mai mult, a determinat ridicarea continuă economică a întregului judeţ şi a dus la creşterea producţiei totale de petrol a ţării cu o pondere destul de însemnată.

Paralel cu industria petrolieră s-a dezvoltat şi industria gazelor de sondă şi a gazului metan; acestea sînt captate şi trimise prin conducte diferitelor unităţi industriale din Bazinul Petroşani, din Tg.-Jiu, Craiova şi Bucureşti.

Industria cărbunelui era reprezentată în trecut prin exploatările de antracit de la Schela şi cele de lignit de la Albeni şi Catanele, a căror producţie era însă total neînsemnată. Deschiderea carierelor de suprafaţă din zona Rovinari şi mai tîrziu a minelor din bazinul Motru a făcut ca industria carboniferă să ocupe un loc important în cadrul economiei judeţului şi a ţării, cu o producţie de cărbune sporită de la an la an. Astfel, faţă de anul 1960, cînd s-au livrat economiei naţionale 313 196 t cărbune, în anul 1968 cantitatea extrasă a sporit de peste 15 ori. Cea mai mare producţie de cărbune o dau carierele de la Rovinari (41 % din total cărbune extras pe judeţ), după care urmează minele din bazinul Motru: Leurda (27 %), Horăşti (19 %), Ploştina (12 %), Lupoaia (sub 1 %). Din judeţul Gorj se mai extrage, deşi în cantităţi mici, şi cărbune superior, grafit la Baia de Fier şi antracit la Schela (fig. 36).

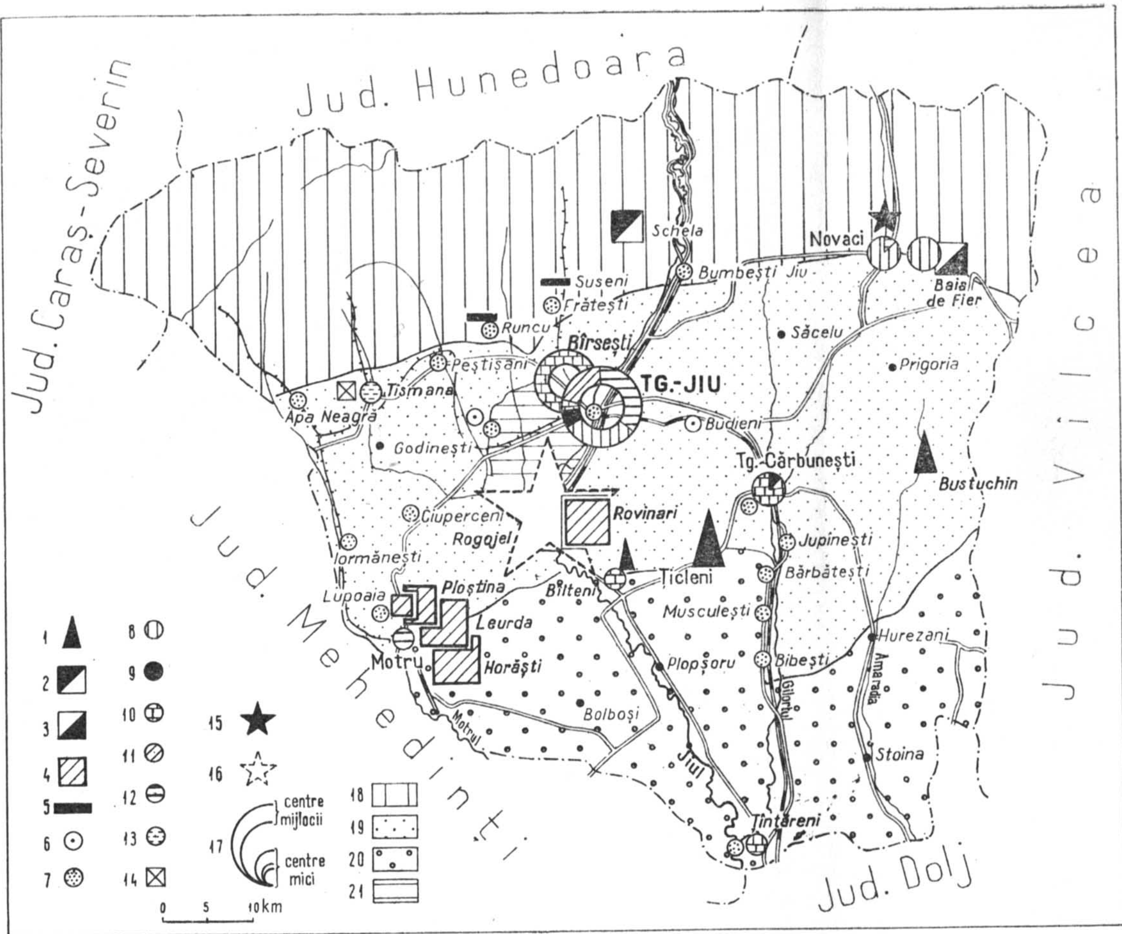

Fig. 35. — Harta economică a judeţului Gorj (1969).

1, Petrol; *2*, antracit; *3*, grafit; *4*, lignit; *5*, calcare; *6*, argile; *7*, balastiere; *8*, industria de prelucrare a lemnului; *9*, industria construcţiilor de maşini şi prelucrarea metalelor; *10*, industria materialelor de construcţii; *11*, industria confecţiilor; *12*, industria alimentară; *13*, artă populară şi artizanat; *14*, crescătorie de peşti; *15*, hidrocentrală; *16*, termocentrală în construcţie; *17*, mărimea cercurilor; *18*, zonă de creştere a animalelor pe baza păşunilor de munte; *19*, zonă de creşterea animalelor şi pomicultură; *20*, zonă de cultura cerealelor şi creşterea animalelor; *21*, zonă preorăşenească.

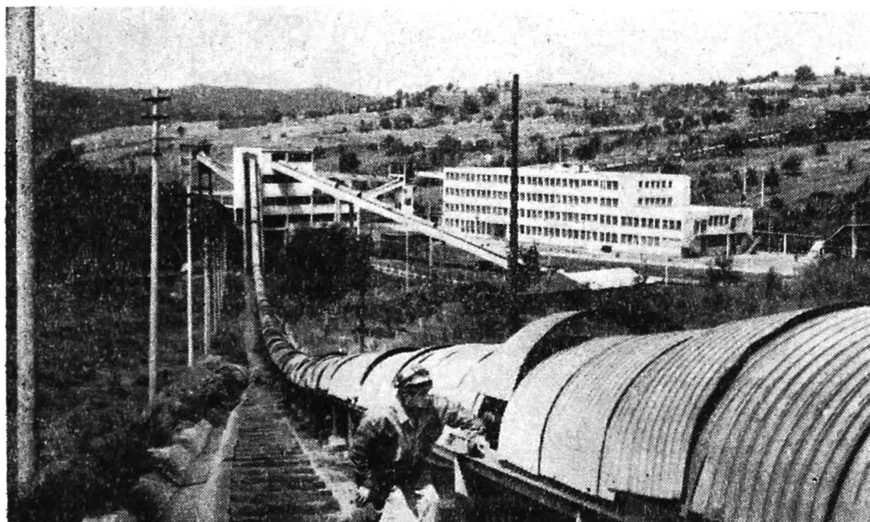

Fig. 36. — Zona carboniferă sectorul Ploştina (foto T. Zidariu).

Judeţul Gorj dădea 26,5 % din producţia totală de cărbune a ţării în anul 1969, fiind astfel o importantă sursă energetică.

Cărbunele extras este în cea mai mare parte utilizat de termocentrala de la Işalniţa. În anii următori, acesta va fi folosit şi la termocentrala de la Rogojelu, actualmente în construcţie şi care va fi una din cele mai mari din ţară (fig. 37).

În industria cărbunelui activau în anul 1969 aproximativ 6 200 de salariaţi, situîndu-se din acest punct de vedere pe locul doi în cadrul celorlalte ramuri industriale din judeţ, după industria de exploatare şi prelucrare a lemnului. Dezvoltarea acestei industrii a avut un rol important în asigurarea încadrării în producţie a unui număr însemnat de forţă de muncă locală. Deschiderea unor noi cariere şi mine în perspectivă va duce la intensificarea acestui proces şi la ridicarea nivelului material al populaţiei.

Resursele energetice ale judeţului sînt completate cu resursele hidroenergetice, utilizate parţial prin funcţionarea unei singure centrale hidroelectrice la Novaci, pe Gilort, cu o putere instalată mică, ce asigură parţial necesarul de energie

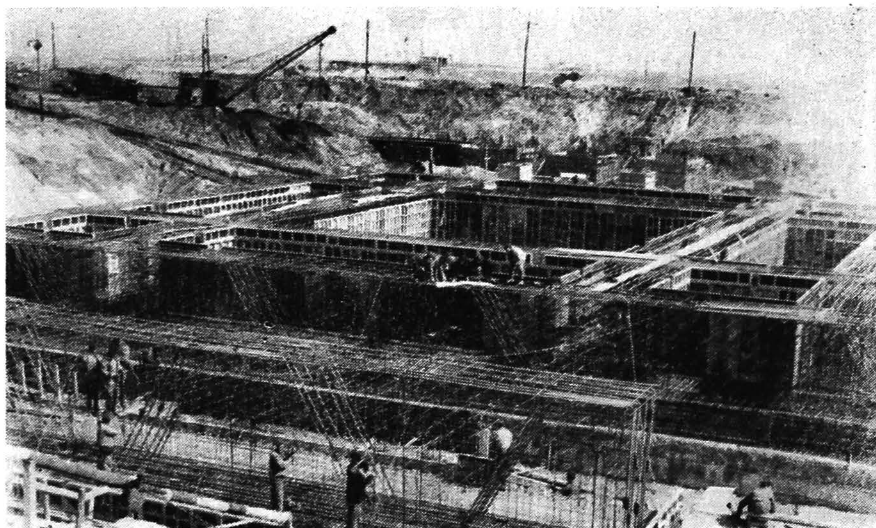

Fig. 37. — Centrala termoelectrică de la Rogojelu (foto T. Zidariu).

electrică a unor unităţi industriale şi al populaţiei pentru consumul casnic.

Industria materialelor de construcţie ocupă un loc însemnat în cadrul economiei judeţului, dînd circa 1/5 din producţia globală industrială a acestuia. Ea a luat o mare dezvoltare datorită intrării în funcţiune a Combinatului de materiale de construcţie de la Bîrseşti (fig. 38). Construit în anii puterii socialiste după ultimele realizări ale tehnicii moderne, acesta produce ciment, var, cărămizi, tuburi şi plăci de azbociment, iar începînd din 1971 va livra şi ţigle, ca urmare a dării în funcţie a unei noi fabrici. În anul 1969, Combinatul de materiale de construcţie din Bîrseşti a livrat economiei naţionale peste 1,7 milioane t ciment, 131 545 t var, respectiv o producţie de peste 10 ori mai mult la fiecare, faţă de 1965.

Construcţia şi darea în funcţiune a acestei mari unităţi industriale a fost favorizată de existenţa în apropiere a materiei prime necesare obţinerii producţiei (calcarul de la Suseni şi argila din imediata apropiere), ca şi de prezenţa unui dis-

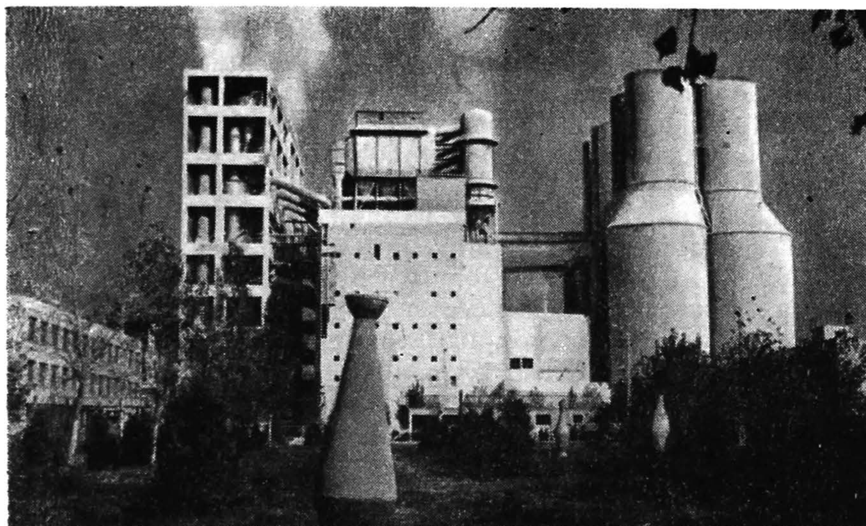

Fig. 38. — Combinatul de materiale de construcție de la Bîrsești (foto T. Z i d a r i u).

ponibil însemnat de forță de muncă. Actualmente, combinatul de la Bîrsești absoarbe o bună parte din populația aptă de muncă din localitățile învecinate.

Materiale de construcție se mai produc și la fabrica de produse refractare „Unirea" din Tg.-Jiu (cărămizi termo-izolatoare ușoare, mase plastice refractare), pe baza argilelor refractare de la Viezuroiu, precum și la unitățile din Bîlteni, Tg.-Cărbunești și Țînțăreni (cărămizi). În anul 1969 s-au produs în județul Gorj 33,6 milioane bucăți cărămizi și blocuri ceramice, de aproximativ 3 ori mai mult decît în 1965, ca urmare a mecanizării și modernizării proceselor tehnologice.

Numărul de salariați care activează în industria materialelor de construcții a județului Gorj era în 1969 de aproape 3 000.

Aria de desfacere a producției de ciment s-a extins și în afara limitelor județului, astfel încît în 1969 aceasta cuprindea marea majoritate a județelor din sudul țării.

Industria construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalelor, reprezentată prin Întreprinderea mecanică din Sadu şi unităţi ale industriei locale din Tg.-Jiu, asigură, prin producţia de frigidere şi alte bunuri de consum, o bună parte a necesităţilor gospodăreşti ale populaţiei ţării.

Exploatarea și prelucrarea lemnului ocupă un loc important în cadrul economiei judeţului, situîndu-se pe locul trei ca pondere, în producţia globală industrială. Bogăţia pădurilor de foioase din zona muntoasă a judeţului și posibilităţile relativ lesnicioase de exploatare explică tăierile de pădure făcute încă de la începutul secolului al XX-lea. În anii construcţiei socialismului exploatarea forestieră se face raţional şi numai în bazinele în care pădurile au ajuns la vîrsta de exploatare. Concomitent cu aceasta, anual se plantează cu puiet de răşinoase, fag, stejar, suprafeţe mari.

Exploatarea pădurilor se face de către cele trei mari unităţi existente la Tg.-Jiu, Novaci, Apa Neagră, în bazinele Sohodol, Suşiţa, Olteţ, Gilort, Motru, Bistriţa, Tismana ş.a. (unele date în exploatare în ultimii ani). Intrarea în exploatare a unor noi bazine forestiere a necesitat deschiderea de drumuri de acces în munte, făcute în general pe văi, ca și construcţia de cabane și de magazine alimentare pentru muncitori, toate acestea favorizînd valorificarea bogăţiilor naturale ale judeţului și dezvoltarea turismului.

Dezvoltarea exploatării lemnului a atras după sine şi o dezvoltare corespunzătoare a prelucrării acestuia local, ceea ce s-a făcut prin refacerea vechilor unităţi industriale producătoare de cherestea de la Novaci, Baia de Fier, cît şi prin construcţia Combinatului de exploatare și industrializare a lemnului din Tg.-Jiu, dat în funcţiune în 1960 şi dezvoltat ulterior prin extindere şi construire de noi fabrici. În prezent, în cadrul acestui combinat funcţionează 5 fabrici cu o producţie importantă de placaj, cherestea de stejar şi fag, parchete, mobilă curbată (scaune), plăci aglomerate din lemn etc. (fig. 39).

Producţia realizată la Combinatul de industrializare a lemnului din Tg.-Jiu este livrată atît în ţară, cît şi în străinătate. Placajele şi mobila se exportă în numeroase ţări, între

Fig. 39. — Tg.-Jiu. Combinatul de exploatare și industrializare a lemnului. (foto T. Zidariu).

care Anglia, R. F. a Germaniei, Franța, plăcile aglomerate din lemn în Anglia, Italia, R. F. a Germaniei, R. P. Ungară, R. S. Cehoslovacă etc.

Celelalte produse acoperă o parte din necesitățile economiei naționale. Această ramură industrială concentrează cel mai mare număr de salariați din județ, număr care s-a ridicat în anul 1969 la 7 663.

Industria alimentară este reprezentată în general prin unități sau secții în cadrul cărora se realizează diferite sortimente destinate consumului populației județului. Cea mai importantă unitate este Fabrica de țigarete din Tg.-Jiu, construită în anul 1941, de subordonare republicană, care produce țigări Naționale, Mărășești și Carpați, desfăcute atît pe piața locală, cît și pe aceea a județelor învecinate. Materia primă, tutunul, este adus mai ales din Cîmpia Română, iar hîrtia pentru ambalaj de la fabricile de hîrtie din Zărnești și Călărași.

Industria morăritului şi a produselor făinoase, prezentă în cadrul judeţului prin mori şi unităţi de panificaţie, între care mai importante sînt fabricile de panificaţie din Tg.-Jiu, Motru şi Tg.-Cărbuneşti, asigură în general necesităţile de consum ale populaţiei. Tot din producţie locală se aprovizionează cea mai mare parte a populaţiei cu carne, lapte, brînzeturi etc.

Industria confecţiilor, cu 1 671 de salariaţi în 1969, este o veche ramură industrială, fiind reprezentată prin fabrica din Tg.-Jiu, unitate de interes republican, specializată în confecţii de bumbac pentru adulţi şi copii, lenjerie, costume, uniforme şcolare.

Cooperaţia meşteşugărească, prin cele şase cooperative, între care „Drum Nou'', „Parîngul'' din Tg.-Jiu, „Arta casnică'' din Tismana, aduce un aport important economiei locale prin producţia-marfă realizată şi prin prestările de servicii către populaţie.

Frumuseţea cusăturilor naţionale cu motive olteneşti, a covoarelor româneşti lucrate cu îndemînare şi talent de locuitorii din Tismana, Pocruia, Godineşti, Padeş şi chiar din Tg.-Jiu a dus faima producţiei meşteşugăreşti din judeţul Gorj nu numai în ţară, ci şi în străinătate. Produsele realizate sînt solicitate atît în ţară, cît şi peste hotare, ajungînd nu numai în ţările europene, ci şi în cele din Asia şi Africa (fig. 40).

Industria judeţului Gorj concentra un număr mediu scriptic de 27 759 de salariaţi, din care 24 784 de muncitori în anul 1969, cifre superioare acelora din anul 1965. Creşterea numărului de salariaţi şi muncitori a fost consecinţa unei rapide dezvoltări industriale a unor centre. Această forţă de muncă folosită în industria judeţului este asigurată parţial din mediul rural, care, datorită specificului său economic, dispune de un potenţial superior necesarului de forţă de muncă pentru muncile agricole, deşi dezvoltarea agriculturii din ultimii ani, prin intensificarea unor culturi ce necesită un număr mare de braţe de muncă (viţă de vie, pomi fructiferi, legume şi zarzavaturi), a absorbit pe plan local forţă de muncă mult sporită.

Fig. 40. — Covor oltenesc executat la Cooperativa meșteșugărească din Tismana (foto T. Zidariu).

În prezent există o intensă mişcare migratorie, zilnică sau sezonieră, a forţei de muncă de la sate la oraşe şi centre industriale, care, prin amploarea şi frecvenţa lor, au devenit caracteristice judeţului Gorj.

Din zona muntoasă, o parte din populaţia rurală aptă de muncă se îndreaptă spre punctele de exploatare forestieră de la Bîlta, Călugăreni, Tismana, Apa Neagră, Novaci, spre minele de la Motru, spre Întreprinderea mecanică Sadu, spre întreprinderile industriale şi şantierele de construcţii din Tg.-Jiu şi zona Rovinari. Cel mai mare număr de forţă de muncă se deplasează din comunele Runcu, Tismana, Călugăreni, Bumbeşti-Jiu, Crasna etc. (între 20 şi 40% din populaţia aptă de muncă).

Spre minele de cărbuni de la Horăşti, Leurda, Ploştina, Lupoaia şi Roşiuţa, din bazinul carbonifer al Motrului, spre carierele de la Rovinari, ca şi spre exploatările petrolifere de la Ţicleni, Bîlteni se deplasează zilnic, în mod organizat, pentru muncă, şi locuitori ai aşezărilor învecinate, asigurîndu-se astfel necesarul de forţă de muncă al acestora.

Repartiţia geografică a industriei arată că majoritatea întreprinderilor industriei prelucrătoare este concentrată în oraşul Tg.-Jiu care, dintr-un centru cu funcţia principală comercială pe care a avut-o pînă în ultimele trei decenii, a devenit un oraş cu funcţie principală industrială. În structura sa industrială s-au produs importante schimbări, consecinţă a apariţiei celor două mari combinate, cel de exploatare şi industrializare a lemnului şi cel de materiale de construcţie. În 1969, principalele ramuri industriale ale oraşului Tg.-Jiu erau industria materialelor de construcţie, cu circa 46% din valoarea producţiei globale totale, exploatarea şi prelucrarea lemnului şi industria alimentară, fiecare cu cîte 18%, industria confecţiilor cu 13%.

Oraşul Tg.-Jiu este în prezent principalul nucleu al industriei judeţului Gorj, cu importante ramuri industriale. În celelalte oraşe industria, reprezentată prin unităţi republicane şi locale, este în continuă dezvoltare.

Şi în judeţul Gorj, ca şi pe întreg cuprinsul ţării, se pune în aplicare politica economică a Partidului Comunist Român care constă în „. . . continuarea în ritm înalt a procesului de edificare a unei economii moderne — bazată pe o industrie puternică şi o agricultură înaintată, pe folosirea cuceririlor revoluţiei tehnico-ştiinţifice contemporane şi valorificarea superioară a resurselor ţării, pe utilizarea intensivă a întregului potenţial de producţie, pe o înaltă productivitate a muncii sociale — în vederea asigurării condiţiilor pentru satisfacerea în tot mai largă măsură a cerinţelor materiale şi spirituale ale membrilor societăţii" (*Congresul al X-lea al P.C.R.*, 1969, p. 671).

Principalul obiectiv şi sarcină a dezvoltării economico-sociale a judeţului Gorj, aşa cum decurge şi din directivele şi sarcinile de bază ale dezvoltării economico-sociale în perioada 1971—1980, elaborate la cel de-al X-lea Congres al P.C.R.,

este continuarea dezvoltării industriei — ramura conducătoare a economiei, dezvoltare care se va face prin extinderea și modernizarea actualelor unități industriale, cît și prin construirea și darea în funcțiune a unor noi întreprinderi. În acest scop, investițiile vor fi repartizate în proporție de 80% în industrie, iar în cadrul acesteia marea majoritate în industria energiei electrice, industria extractivă a cărbunelui, industria construcțiilor de mașini, industria lemnului. Pe baza acestora se va extinde exploatarea lignitului, prin deschiderea de noi cariere la întreprinderile miniere Motru și Rovinari, și va fi terminată și dată în funcțiune termocentrala de la Rogojelu, a cărei putere instalată va atinge în 1976 circa 1 700 MW. Centrala termoelectrică de la Rogojelu, alimentată cu cărbune de la Rovinari, va avea o contribuție însemnată la producția totală de energie electrică a țării.

Concomitent cu dezvoltarea industriei cărbunelui, a energiei electrice se vor dezvolta și alte ramuri în cuprinsul județului, ca de exemplu industria construcțiilor de mașini, prin construirea unei fabrici de mașini unelte grele și a fabricii de piese de schimb pentru industria construcțiilor din Tg.-Jiu, industria de prelucrare și exploatare a lemnului, ca urmare a dării în funcțiune, tot în Tg.-Jiu, a fabricii de plăci fibrolemnoase (din cadrul Combinatului de exploatare și industrializare a lemnului).

Industria ușoară și alimentară vor lua o mai largă dezvoltare prin modernizarea abatorului existent, prin construirea unei fabrici de vase emailate și a unei noi secții de industrializare a laptelui.

În cadrul cooperației meșteșugărești, care asigură o parte din necesarul de bunuri de consum al populației județului, producția va fi mult mai mare și cu un profil mai variat, consecință a înființării în Tg.-Jiu a unui complex meșteșugăresc pentru producție de serie mică și prestări servicii către populație.

Agricultura

Agricultura a fost ocupația de bază a populației județului Gorj încă din cele mai vechi timpuri. Documentele istorice și cartografice atestă existența unor întinse suprafețe

cultivate cu cereale încă din secolul al XIV-lea. Larga răspîndire a cerealelor, şi în special a grîului, o dovedeşte actul de la 3 octombrie 1385 al lui Dan Ion I, din care reiese că Domnul dăruia mănăstirii Tismana 400 de găleţi de grîu din dijma domnească a judeţului Jaleş, ceea ce reprezenta numai o mică parte din producţia acestuia (*Istoria României*, 1962, p. 284—285). Alături de cereale, cultura viţei de vie, atestată din secolul al XV-lea, era destul de frecvent întîlnită în satele din apropierea Tg.-Jiului (Sîmbotin, Frăteşti, Bîlta) şi a Tismanei (Sohodol, Hăeşti). Documentele istorice din secolul al XVI-lea amintesc şi de existenţa livezilor şi a grădinilor în unele aşezări, ca de exemplu în Ploştina, Sîmbotin, Bîlta (*Istoria României*, 1962, pl. XVII).

Mai tîrziu, date referitoare la stadiul de dezvoltare al agriculturii se cunosc din harta de la 1790, care înregistrează, pe lîngă aşezările omeneşti, şi folosinţa terenului. Zona depresionară, luncile şi terasele din lungul apelor sînt cartografiate în această hartă ca terenuri arabile formînd baza cerealieră a populaţiei, iar munţii şi dealurile, ce închid la sud zona depresionară, ca masive păduroase. Viţa de vie, menţionată din documentele anterioare, ocupa suprafeţe destul de întinse, ea fiind localizată în vecinătatea aproape a tuturor satelor vechi din depresiune şi în special a mănăstirii Tismana. Dealul Sporăşti, precum şi interfluviul dintre apele Jilţ şi Motru erau de asemenea parţial cultivate cu viţă de vie.

În secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea se extinde treptat terenul agricol, în urma defrişării unor suprafeţe de păduri din zona depresionară şi a desţelenirii păşunilor din luncile şi terasele rîurilor şi din cîmpul Cărbuneştilor şi se introduc, în afară de cereale, şi culturi de legume şi zarzavaturi, plante furajere etc., agricultura practicîndu-se pe scară mai mare. Deşi era principala sursă de venituri a populaţiei, agricultura nu avea un stadiu de dezvoltare corespunzător cerinţelor (cu excepţia creşterii animalelor într-o oarecare măsură), datorită fărămiţării pămîntului în mici parcele, a slabei dotări tehnice şi a lipsei preocupărilor în vederea executării unor lucrări de amenajare a teritoriului. De aceea, producţiile

realizate erau slabe și nu puteau asigura necesarul populației.

În anii construcției socialiste, transformările social-economice din agricultura județului Gorj au dus la schimbări cantitative și calitative. Astfel, s-a îmbunătățit baza tehnico-materială a agriculturii, prin dotarea cu mașini agricole, care la sfîrșitul anului 1969 însumau 708 tractoare, 699 de pluguri pentru tractor, 185 de cultivatoare mecanice, 131 de sape rotative, 478 de semănători mecanice, 114 mașini de împrăștiat îngrășăminte chimice, 427 de combine pentru păioase etc., revenind 173 ha de teren arabil la un tractor fizic. În același an, sectorul de stat era reprezentat prin două întreprinderi agricole, la Tg.-Cărbunești și Tg.-Jiu, și două întreprinderi pentru mecanizarea agriculturii la Bibești și Tg.-Jiu, iar cel cooperatist prin 77 de unități de producție.

Pentru sporirea producției la hectar s-au efectuat o serie de îmbunătățiri, între care cea mai importantă este aceea a lucrărilor hidroameliorative de la Ceauru — Rovinari, în cadrul cărora se construiește un baraj, un lac de acumulare (prin schimbarea cursului rîului Tismana) și se îndiguiește zona Telești — Buduhala — Șomănești. Lucrările de îmbunătățiri funciare efectuate în județul Gorj au dus la sporirea suprafeței agricole amenajată pentru irigat de peste două ori în perioada 1960—1969 (de la 2 412 ha la 6 039 ha).

De asemenea, au fost făcute noi plantări de pomi fructiferi, de viță de vie, s-a extins suprafața de pășuni și fînețe naturale, baza materială în hrana animalelor, toate acestea ducînd la mărirea suprafeței agricole și la schimbarea structurii acesteia după cum urmează (tabelul nr. 7).

Din tabelul de mai jos se constată că în suprafața agricolă predomină terenul arabil (44,3% în anul 1969), după care urmează pășunile (35,8%), fînețele (11,2%), pomii fructiferi (5,9%) și viile (2,8%). Cele mai mari suprafețe arabile se întîlnesc în Depresiunea Tg.-Jiului (între 50 și 60% din suprafața

Tabelul nr. 7

Suprafața totală după modul de folosință*

Categorii de folosință	Anul 1965 ha	Anul 1965 % din suprafața totală	Anul 1969 ha	Anul 1969 % din suprafață totală
Suprafața totală	564 100	100,0	564 100	100,0
suprafața agricolă	270 275	47,9	277 267	49,2
arabil	131 917	23,3	122 760	21,8
pășuni	93 487	16,5	99 371	17,6
fînețe	26 901	4,7	31 079	5,5
vii și pepiniere viticole	7 084	1,2	7 801	1,4
pomi și pepiniere pomicole	10 886	1,9	16 256	2,9
suprafața fondului forestier	250 744	44,5	244 633	43,3
alte suprafețe	43 081	7,6	42 200	7,5

* Date din *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1970.

agricolă) și Cîmpu Mare (60—70%), iar cele mai restrînse în zona învecinată muntelui (sub 30% din suprafața agricolă), unde precumpănesc de altfel pășunile și fînețele naturale (în medie peste 30% din terenul agricol). Gruiurile piemontane, luncile Motrului, Tismanei, Bistriței, Jiului, Gilortului sînt de asemenea ocupate în proporții destul de ridicate cu pășuni și fînețe.

Deși dețin suprafețe mai modeste în comparație cu celelalte categorii, pomii fructiferi și vița de vie au posibilități de dezvoltare datorită specificului morfologic și pedoclimatic favorabil în special în zona dealurilor subcarpatice.

Suprafața arabilă scade puțin în 1969 față de anul 1965, în schimb crește suprafața altor categorii mai potrivite particularităților condițiilor naturale și cu randament mai mare, cum sînt pășunile și fînețele, pomii fructiferi, vița de vie. Ponderea diferitelor culturi în suprafața cultivată s-a schimbat, ceea ce reiese și din tabelul nr. 8.

Tabelul nr. 8

Structura culturilor din terenul cultivat în județul Gorj în anii 1965 și 1969 *

Culturi agricole	1965		1969	
	ha	%	ha	%
Suprafața cultivată	131 295	100,0	124 590	100,0
Cereale pentru boabe	110 321	84 1	103 658	83,3
din care : — grîu	33 258	30,2	34 556	33,3
— secară	3 096	2,9	1 054	1,0
— orz și orzoaică	1 088	0,9	857	0,8
— ovăz	1 501	1,3	2 215	2,1
— porumb	71 340	64,7	64 976	62,8
Leguminoase pentru boabe	1 114	0,8	1 067	0,8
din care : — mazăre	588	52,9	708	66,4
— fasole	510	47,1	339	31,8
Plante textile	40	0,1	50	0,1
— cînepă pentru fuior	40	100,0	50	100,0
Plante uleioase	—	—	1 064	0,8
— floarea-soarelui	—	—	627	58,9
— in pentru ulei	—	—	437	41,1
Plante pentru alte industrializări	366	0,2	530	0,4
din care : — sfeclă de zahăr	25	12,6	—	—
— tutun	320	87,4	213	40,2
Plante medicinale și aromate	76	0,1	—	—
Cartofi, legume și pepeni	5 004	3,8	5 638	4,5
— cartofi	2 486	57,8	2 249	39,9
— ceapă	642	12,8	533	9,5
— varză	600	11,9	888	15,8
— pătlăgele roșii	383	7,6	625	11,1
— rădăcinoase comestibile	63	1,2	155	2,7
Plante de nutreț	14 377	10,9	12 583	10,1
— perene vechi și noi pt. fîn	4 226	29,3	6 875	54,6
din care : — lucernă veche și nouă	3 540	83,7	5 599	81,4
— trifoi vechi și nou	646	15,2	406	5,9
— plante anuale pentru fîn	3 885	27,0	645	5,1
din care : — borceag-fîn	650	16,7	407	63,1
— anuale pentru masă verde	1369	9,5	2 904	23,0
— porumb pentru însilozare	4714	32,7	1 155	9,2
— rădăcinoase de nutreț	14	—	38	—

*Date din *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*, 1970.

Culturile de cîmp cele mai răspîndite sînt *cerealele pentru boabe*, care deţineau în anul 1969 o pondere de 83,3% din suprafaţa cultivată. Între acestea, pe primul loc se situează cultura porumbului, după care urmează grîul, ovăzul, secara, şi pe ultimul loc orzul şi orzoaica.

P o r u m b u l, cereala de bază a judeţului Gorj (circa 62% în 1969), are o mai mare frecvenţă în zonele depresionare neinundabile şi pe văile Jiului şi Gilortului şi a afluenţilor lor, zone cu soluri aluviale şi umiditate ridicată, favorabilă acestei culturi. Cele mai mari ponderi în cultura porumbului le deţin comunele Padeş, Tismana, Godineşti, Runcu, Schela, Turcineşti, Crasna, Baia de Fier, Polovragi etc. (peste 80% din suprafaţa cultivată cu cereale), iar cele mai mici — Albeni, Bengeşti — Ciocadia, Borăscu, Turceni, Ioneşti, Tînţăreni, Scoarţa, Săcelu etc. (sub 50%) (fig. 41). Producţia totală de porumb a judeţului Gorj a fost în anul 1969 de circa 69 000 t, iar media la hectar în jur de 1 100 kg, mult sub media producţiei ţării (2 330 kg), fapt care se datoreşte în parte gradului redus de fertilitate al solurilor podzolice. Extinderea irigaţiilor în zona bazinului mijlociu şi inferior al Tismanei va contribui într-o mare măsură la obţinerea unor producţii mult mai mari în viitor.

G r î u l ocupa în 1969 circa 34 600 ha, ceea ce reprezenta 33,3% din suprafaţa ocupată cu cereale. Cele mai ridicate frecvenţe în totalul suprafeţei cultivate cu cereale se întîlnesc în comunele Scoarţa, Albeni, Teleşti, Borăscu, Turceni, Tînţăreni (peste 50%), în comunele de pe stînga Jiului, Drăguţeşti, Bîlteni, Plopşoru, Brăneşti (între 40 şi 50%) etc. datorită unor condiţii pedoclimatice mai favorabile aici faţă de zona de sub munte, unde de altfel ponderea grîului este în majoritatea comunelor de sub 10% (fig. 42). Producţia totală a judeţului Gorj a fost în anul 1969 de 16 153 t, ceea ce reprezintă o medie la hectar de aproximativ 470 kg, mult inferioară producţiei medii a ţării (1 580 kg). În perspectivă se prevede ca, prin iniţierea unor lucrări hidroameliorative, producţia de grîu să fie simţitor mărită.

Între celelalte cereale, ovăzul deţine primul loc ca suprafaţă, urmat de secară, orz, orzoaică, toate dînd însă producţii

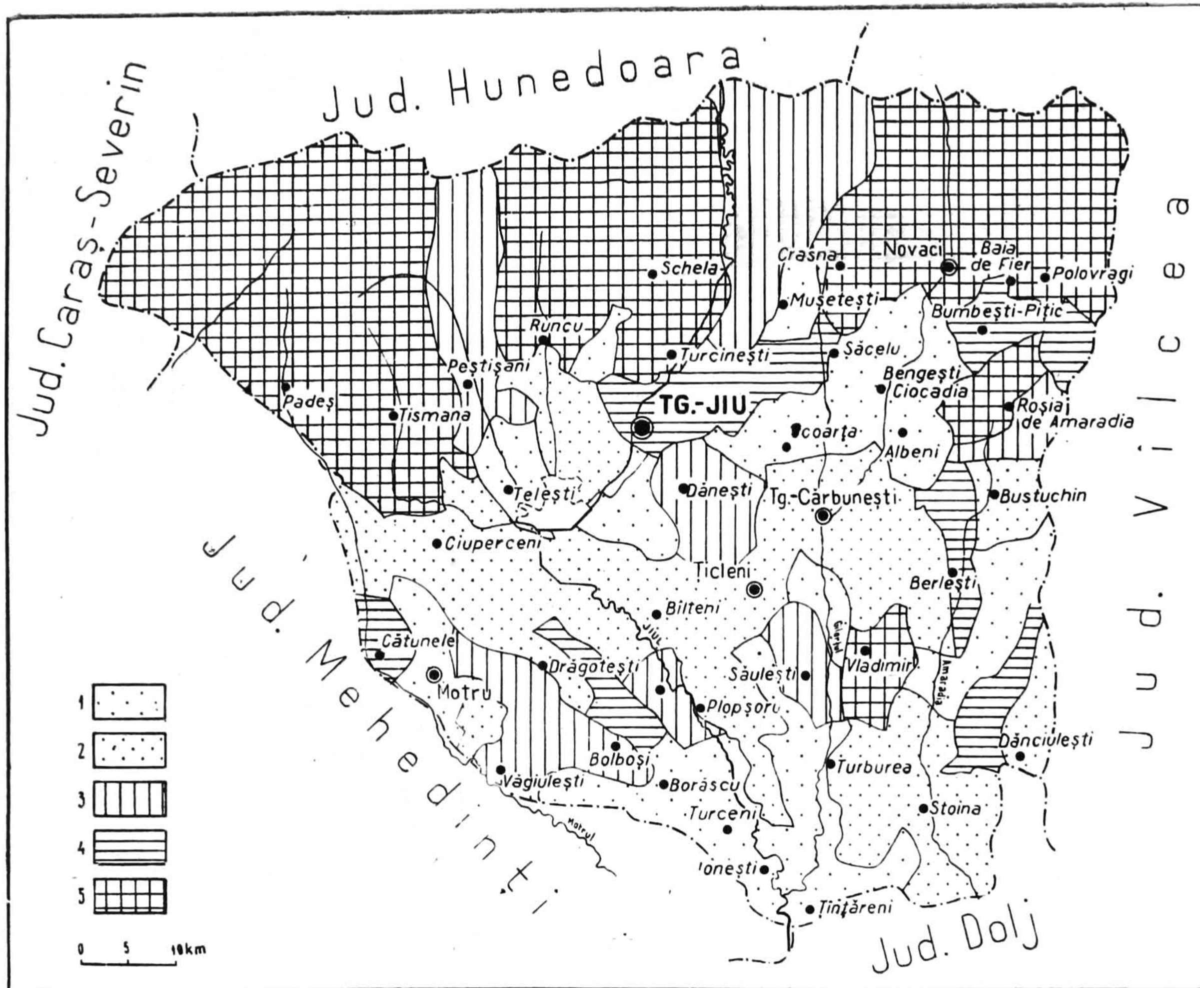

Fig. 41. — Ponderea culturii porumbului în anul 1969.

1. Sub 50% din suprafaţa cultivată cu cereale; *2*. între 50 şi 60% din suprafaţa cultivată cu cereale; *3*. între 60 şi 70% din suprafaţa cultivată cu cereale; *4*. între 70 şi 80% din suprafaţa cultivată cu cereale; *5*. peste 80% din suprafaţa cultivată cu cereale.

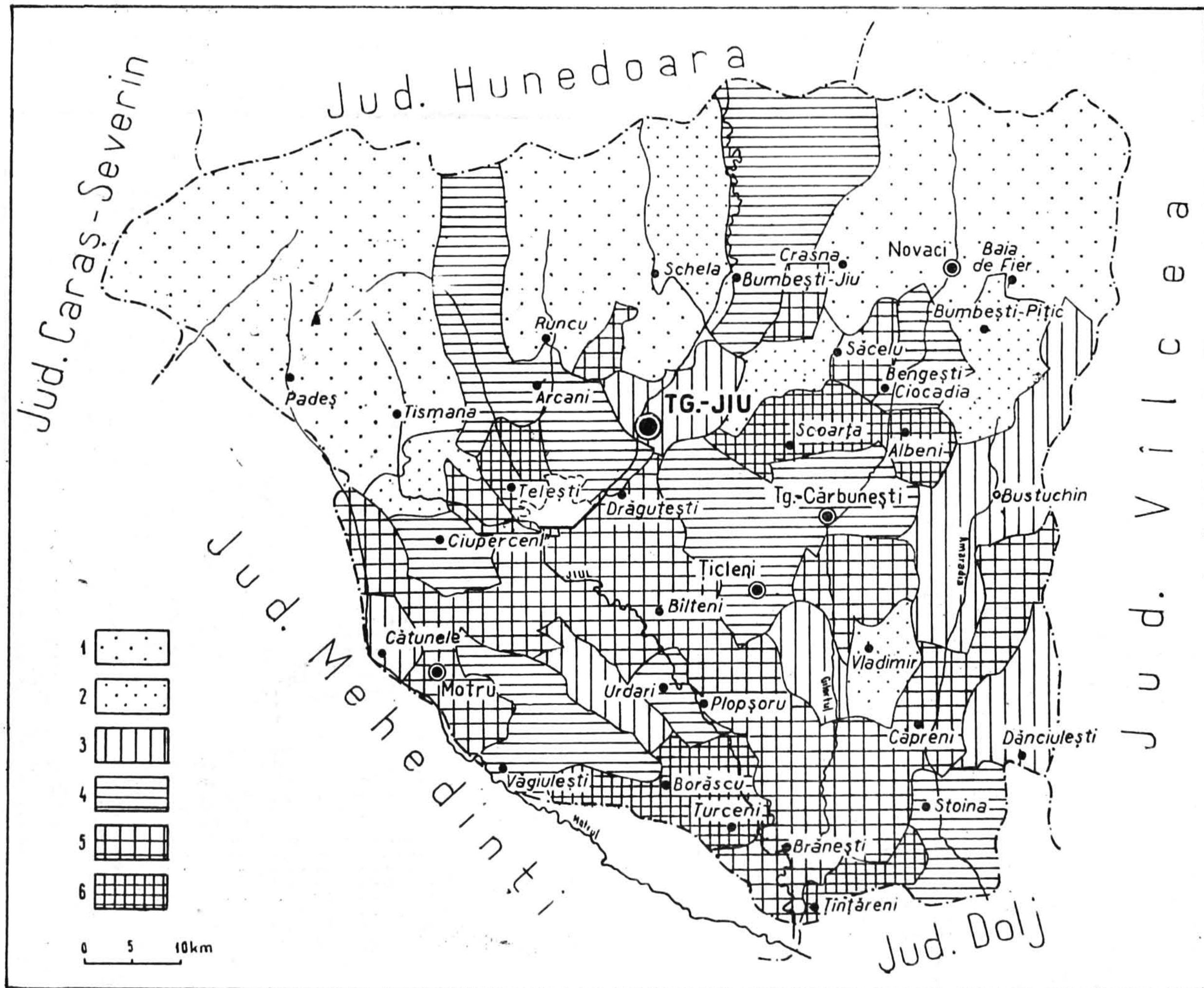

Fig. 42. — Ponderea culturii grîului în anul 1969.

1, Sub 10% din suprafaţa cultivată cu cereale; *2*, între 10 şi 20% din suprafaţa cultivată cu cereale; ... tivată cu cereale; *5*, între 40 şi 50% din suprafaţa cultivată cu cereale; *6*, peste 50% din supra-

medii la hectar destul de scăzute, datorită aceloraşi cauze ca şi în cazul grîului şi porumbului.

Leguminoasele pentru boabe, care ocupau 1 067 ha, reprezentînd 0,8% din terenul cultivat, s-au extins puţin în ultimii ani. În cadrul acestora, pe primul loc se situează mazărea, care găseşte condiţii favorabile în special pe terenurile comunelor Cruşeţ, Aninoasa, Vladimir şi a cărei suprafaţă a crescut de circa 1,5 ori între 1965 şi 1969. Fasolea se cultivă pe suprafeţe ceva mai mari în C.A.P. din Tg. - Cărăbuneşti, Jupîneşti, Albeni.

Cartofii, legumele și pepenii se cultivau îndeosebi în lunca şi pe terasele inferioare ale Jiului, unde fertilitatea solurilor este mai ridicată şi unde sînt posibilităţi de irigare. Dezvoltarea acestor culturi a fost determinată şi de necesităţile mereu sporite ale oraşului Tg. - Jiu, cu o populaţie în continuă creştere. Pe primul loc se situează cartoful, care ocupă circa 40% din suprafaţa cultivată cu aceste culturi. Cele mai mari suprafeţe de cartofi, pepeni, legume se întîlnesc în comunele Băleşti, Corneşti, Iaşi-Gorj, Drăguţeşti, a căror populaţie s-a specializat în practicarea grădinăritului.

Plantele de nutreț însumau în anul 1969 o suprafaţă de aproape 12 583 ha, situîndu-se pe locul doi după cerealele pentru boabe în suprafaţa cultivată. În cadrul acestora, un loc important îl ocupă perenele vechi şi noi pentru fîn şi anuale pentru masă verde, care s-au extins o dată cu dezvoltarea sectorului zootehnic şi cu introducerea furajării cu plante de nutreţ cultivate, în special în zonele în care păşunile şi fîneţele naturale aveau o frecvenţă mai scăzută, ca de exemplu în comunele Borăscu, Căpreni, Turceni, Bîlteni etc. În zona depresionară, plantele de nutreţ cultivate deţin ponderi reduse, ceea ce se explică prin folosirea în hrana animalelor a păşunilor şi fîneţelor naturale, predominante aici în suprafaţa terenului agricol.

Vița de vie este o cultură practicată în unele zone ale judeţului Gorj încă din vechime. Asa cum s-a mai amintit, ea este menţionată frecvent în documentele istorice şi în hărţi, ceea ce ne face să presupunem că în trecut ar fi avut o arie destul de extinsă. În anul 1969, în judeţul Gorj se cultivau

7 801 ha cu viţă de vie pe dealurile piemontane de la contactul ulucului depresionar cu muntele, pe podurile şi pe versanţii domoi ai interfluviilor, zone cu condiţii pedoclimatice favorabile (soluri calcaroase, climat blînd, prielnic nu numai viţei de vie, ci şi castanului comestibil etc.). Viţa de vie este răspîndită în Dobriţa, Runcu, Bîlta, Pocruia, Isvarna, Tismana, Bîrseşti (pe Dealul Tîrgului), Arcani, Bălăneşti, Teleşti, Copăcicoasa. Faptul că peste 90% din suprafaţă este cultivată cu vii hibride, cu slab randament, explică producţia totală (11 353 t) şi producţia medie la hectar foarte scăzută (13,7 q faţă de 41,3 q cît este media la hectar pe ţară). În ultimii ani, suprafaţa viilor a crescut şi s-a căutat să se introducă soiurile de viţă adaptate condiţiilor pedoclimatice locale; experimentate în cadrul Staţiunii hortiviticole de la Bîrseşti, acestea au dat producţii mari.

Pomii fructiferi formează o ramură a agriculturii destul de bine dezvoltată în prezent, ca urmare a plantaţiilor efectuate în ultimii ani, ca de pildă cele din comunele Bîrseşti, Turcineşti, Dobriţa, Bălăneşti, Săcelu, Bobu, Dăneşti (fig. 43) etc. Teritoriul judeţului Gorj oferă condiţii prielnice dezvoltării pomiculturii pe dealurile ce mărginesc în nord şi în sud ulucul depresionar, aici putîndu-se înlocui golurile din livezile existente şi planta încă noi suprafeţe.

Nota caracteristică a livezilor o dă prunul (între 60 şi 80% din totalul speciilor), după care urmează mărul, care se adaptează foarte bine condiţiilor naturale, părul, cireşul, vişinul şi nucul, cu frecvenţe mari în ulucul depresionar, datorită climatului blînd. Producţia de fructe realizată în anul 1969 a fost de 17 012 t prune, de 2 600 t mere, 1 020 t pere, 807 t cireşe şi vişine, 631 t nuci.

Creşterea animalelor a fost practicată de populaţia din nordul judeţului Gorj încă din vremuri îndepărtate, determinat de existenţa întinselor păşuni şi fîneţe naturale din zona montană şi de pe gruiurile piemontane. Baza furajeră, alcătuită din păşuni şi fîneţe naturale şi plante de nutreţ cultivate, totaliza 143 033 ha în anul 1969 (din care 99 371 ha păşuni, 31 079 ha fîneţe, 12 583 ha plante de nutreţ).

Fig. 43. — Plantații de pomi la I.A.S. Tg.-Jiu, ferma nr. 2 Dobrița (foto T. Zidariu).

Cea mai răspîndită specie, ovinele (a căror creștere a devenit ocupație tradițională pentru populația așezărilor de la zona de contact a ulucului depresionar cu muntele, ca de exemplu a celei din Novaci, Polovragi, Baia de Fier, Crasna, Padeș, Runcu, Stănești, Bengești — Ciocadia, Bumbești—Pițic), totalizau 220,3 mii capete la începutul anului 1970. În repartiția acestora se observă oarecare diferențieri, cele mai mari densități întîlnindu-se în Novaci, Bumbești—Pițic, Stănești etc. (în jur de 100 ovine la 100 ha teren agricol). Hrana ovinelor este asigurată prin pășunatul în munți, fapt care mai explică existența și în prezent a fenomenului de pendulare pastorală, primăvara din sat la munte și invers toamna.

Bovinele, în număr de 93,5 mii capete, în anul 1970, au sporit o dată cu dezvoltarea ovinelor, fiind hrănite, ca și acestea, cu fînețe, dar și cu nutrețuri cultivate. Cele mai mari densități de bovine se întîlnesc în partea de nord a județului, unde posibilitățile de furajare sînt mai complete, și în apropierea orașului Tg.-Jiu, legat și de cerințele zilnice de aprovizionare ale acestuia. Producția de lapte obținută este mai ridicată în

cooperativele din vecinătatea oraşului Tg.-Jiu, localităţile Băleşti, Iaşi — Gorj, Drăguţeşti, Dăneşti făcînd aprovizionarea zilnică a acestuia cu lapte şi produse lactate.

Porcinele, însumînd 62,0 mii capete, sînt mai răspîndite în partea de sud a judeţului, determinat de existenţa unor suprafeţe cerealiere mai mari, care permit o furajare oarecum corespunzătoare. În mare măsură porcinele sînt crescute în mica gospodărie ţărănească care dă, de altfel, cea mai mare cantitate din producţia totală de carne de porc.

Celelalte specii, caprinele, păsările, albinele, sînt mai slab reprezentate în judeţul Gorj şi se întîlnesc mai ales în gospodăria individuală.

Din creşterea animalelor, ramura importantă a agriculturii judeţului Gorj, s-a realizat în anul 1969 o producţie de 15,1 mii t carne greutate vie, 589,3 mii hl lapte, 406,0 t lînă, producţie care va fi mult mai mare în viitor. Planul de dezvoltare în perspectivă a şeptelului, care prevede creşterea numărului ovinelor şi a bovinelor şi asigurarea furajelor corespunzătoare celorlalte specii, este o garanţie în acest sens.

În agricultură, planul cincinal de dezvoltare a economiei judeţului prevede luarea unor măsuri care să ducă la sporirea producţiei globale de peste două ori în 1975, faţă de cea a anului 1969.

În acest scop o atenţie deosebită va fi acordată unei mai bune gospodăriri a fondului funciar, măririi suprafeţei arabile, prin reducerea la minimum a terenurilor neproductive şi înlăturarea excesului la umiditate dăunător culturilor, din zona Budieni, Dăneşti, Iaşi — Gorj, Cîlnic, Bobu, Albeni, Ţînţăreni. Prevenirea şi combaterea eroziunii solurilor, terasarea dealurilor, introducerea sistemului de lucru în fîşii, gruparea păşunilor şi fîneţelor în unităţi economice sînt doar unele lucrări ce se vor executa în scopul îmbunătăţirii şi folosirii cît mai raţionale a terenurilor existente. Producţia agricolă vegetală va creşte datorită măsurilor ce se vor lua în sensul concentrării cultivărilor în unităţi specializate, a sporirii producţiei la hectar, a măririi suprafeţelor plantate cu culturi succesive şi mai ales a cultivării

plantelor cu cel mai mare randament pe fiecare parcelă în parte. Cele mai fertile terenuri și cele cu posibilități de irigare vor fi ocupate cu cereale și îndeosebi cu grîu și porumb, ceea ce va duce la obținerea unei producții totale de cereale boabe în 1975 mult superioară celei realizate în 1969. De asemenea, legumicultura și pomicultura își vor spori simțitor producția realizată ca urmare a măririi suprafețelor cultivate cu aceste culturi. Măsurile ce se vor lua, în sensul conturării masivelor viticole și a introducerii unor soiuri de viță de vie nobilă, adaptate condițiilor pedoclimatice locale, vor duce la obținerea unor mari producții de struguri de masă.

Îmbunătățirea bazei furajere, înființarea unei stațiuni experimentale zootehnice, pentru asigurarea cu reproducători de rasă, vor contribui la dezvoltarea șeptelului, la asigurarea unor producții animale superioare, apropiate de nivelul producției medii a țării.

Economia forestieră

Pădurile au fost încă din vechime una din bogățiile principale ale județului Gorj. Ele coborau din munte, pe gruiurile piemontane, pînă în apropierea așezărilor omenești, constituind un adăpost sigur pentru populația în vremurile de frămîntări social-politice. Ulterior a început exploatarea pădurilor, ceea ce a dus la distrugerea unor masive forestiere, pe locul lor rămînînd mărturie crîngurile de stejar, ca de exemplu cele de la Peștișani, Săcelu, Tismana, Bălești, Cîlnic. Cele mai importante masive forestiere se găsesc în prezent în zona munților Vîlcan și Parîng, unde predomină speciile de rășinoase și fag, care găsesc aici condiții optime de relief, climă, umiditate, soluri (fig. 44). În zona ulucului depresionar, pădurile apar insular, datorită defrișărilor și a introducerii pe locul lor a culturilor agricole. Dealurile care mărginesc la sud această zonă depresionară sînt încă bine împădurite, ca de exemplu dealul Bran, dealul Sporăști, dealul Cărbunești, însă specia preponderentă este stejarul (fig. 45). În partea de sud a județului, pădurile apar mult mai fragmentar și ele ocupă de obicei spinarea interfluvii-

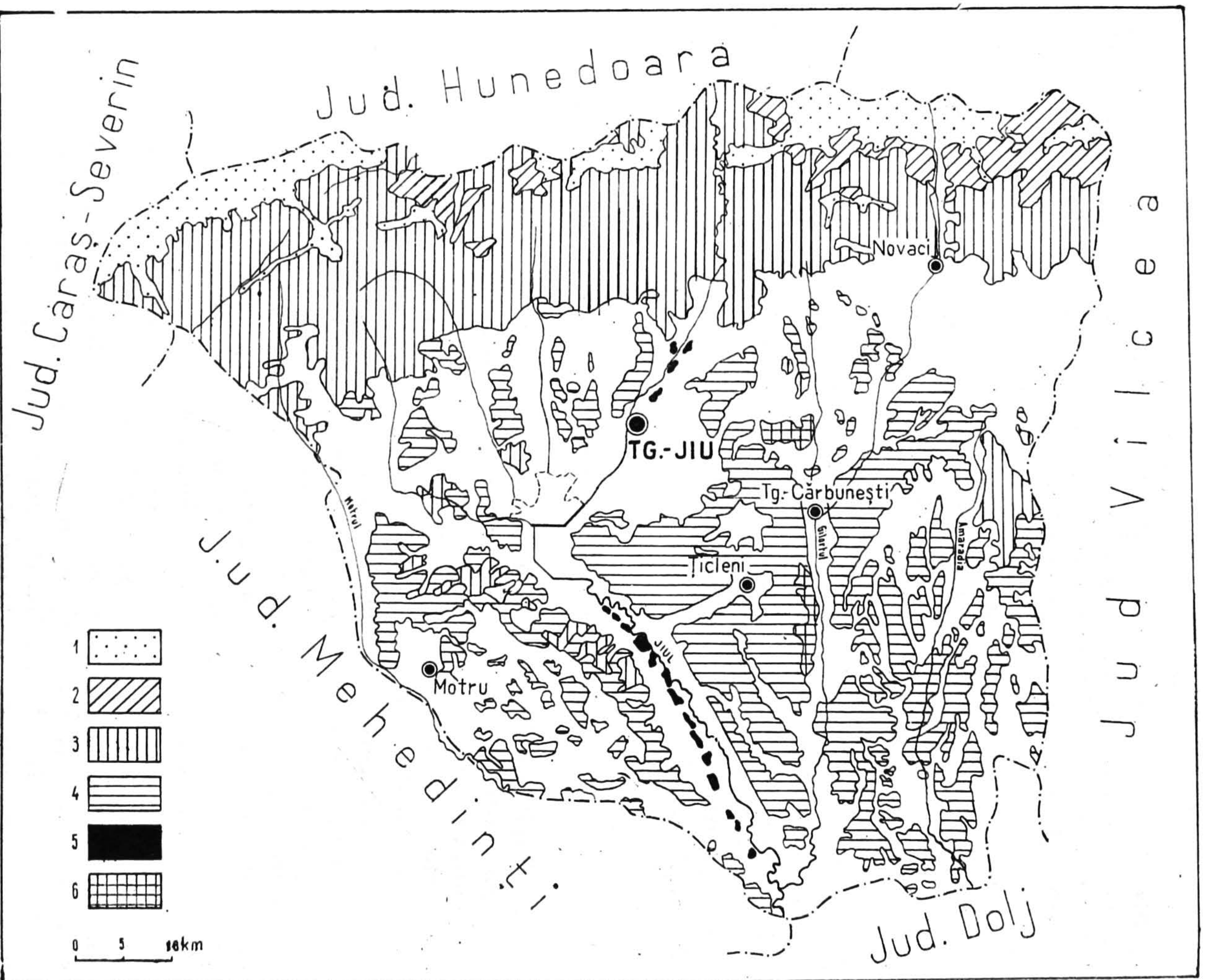

Fig. 44. — Harta pădurilor.

Fig. 45. — Stejar secular din satul Stejari (foto T. Zidariu).

lor. În luncile rîurilor frecvente sînt pădurile de esenţe moi — plop, salcie, arin.

În anul 1969, suprafaţa pădurilor era de 244 633 ha, din care 116,2 mii ha erau ocupate cu fag, 55,6 mii ha cu stejar, 21,0 mii ha cu diverse specii, 9,9 mii ha răşinoase. Suprafaţa deţinută de crîng şi conversiuni atingea, în acelaşi an, 27,4 mii ha (din care 14,8 mii ha stejar, 10,3 mii ha diverse esenţe, 2,3 mii ha fag), iar cea de zăvoaie şi răchitarii 2,5 mii ha. Cea mai mare parte din cantitatea de masă lemnoasă exploatată o dau fagul şi răşinoasele, care se folosesc la fabricarea cherestelei, a mobilei, a traverselor de căi ferate.

Pentru regenerarea speciilor şi umplerea golurilor din plantaţii, în anii construcţiei socialismului au fost făcute numeroase împăduriri, care numai din 1965 au însumat peste

6 000 ha. Grija permanentă a organelor puterii de stat pentru păstrarea fondului forestier se vede şi din planul de perspectivă, care prevede în continuare luarea unor măsuri menite să înlocuiască, prin noi plantaţii, suprafeţele date în exploatare şi să introducă totodată specii valoroase.

Existenţa unor masive păduri în zona montană a determinat legarea prin căi de acces a bazinelor forestiere cu unităţile de prelucrare. În acest sens, deosebit de importantă a fost legarea prin linie ferată forestieră a Combinatului de industrializare a lemnului de la Tg.-Jiu cu bazinele de exploatare din zona de sub munte (calea ferată forestieră Tg.-Jiu — Peştişani — Padeş). Totodată, deschiderea unor bazine forestiere înfundate a necesitat construcţia unor drumuri care merg pînă departe în munte, fapt care a lărgit orizontul turistic al judeţului Gorj.

Pădurile din zona muntoasă a Tismanei, Novaci constituie şi un important patrimoniu cinegetic prin speciile de vînat pe care le deţin, urşi, cerbi, căprioare, şi oferă totodată posibilitatea culegerii ciupercilor care se găsesc în bogate pîlcuri în vecinătatea satelor Tismana, Muşeteşti, Curtişoara etc., ca şi a fructelor de pădure, valorificate la preţuri convenabile în cadrul comerţului de stat.

CĂILE DE COMUNICAŢIE ŞI TRANSPORT[URILE

În anii construcţiei socialiste a avut loc, paralel cu dezvoltarea celorlalte ramuri ale economiei, o dezvoltare corespunzătoare şi a căilor de comunicaţie. Prima dintre aceste realizări, cu o importanţă deosebită nu numai pentru judeţul Gorj ci şi pentru întreaga ţară, a fost construirea liniei ferate Bumbeşti — Livezeni. Intrată în funcţiune în anul 1948, aceasta însumează pe parcursul a 30 km lungime 38 de tunele, 25 de

viaducte, 10 poduri. Importanța economică a acestei linii ferate este aceea că prin ea s-a legat sudul țării de bazinul carbonifer al Petroșanilor, prin defileul îngust al văii Jiului.

O altă construcție importantă a fost aceea a liniei ferate Tg.-Jiu — Rovinari, 18 km lungime, dată în funcțiune în 1956, și a liniei Strehaia — Ploștina, 7 km lungime, terminată în 1966, ambele asigurînd transportul cărbunelui din bazinele carbonifere respective (Rovinari și Motru).

În urma acestor construcții, lungimea totală a liniilor feroviare cu ecartament normal era de 137 km în anul 1969, ceea ce reprezintă o densitate de 24,3 km la 1 000 km². Principalul nod feroviar al județului este orașul Tg.-Jiu, în urma construcției liniei ferate Tg.-Jiu — Rovinari și a liniei ferate forestiere Tg.-Jiu — Tismana.

În anul 1969, rețeaua rutieră a județului Gorj însuma 1 892 km, din care 317 km drumuri modernizate. După importanță se clasificau astfel : 334 km drumuri naționale, din care 262 km modernizate și 1 558 km drumuri de interes local, din care 55 km modernizate. Pe drumurile naționale, intens dezvoltate în anii construcției socialiste, se asigură legăturile între centrul administrativ al județului și alte centre și localități din țară.

OBIECTIVELE TURISTICE

Varietatea condițiilor naturale, munți, depresiuni, dealuri, ce se succed de la nord la sud, vestigiile arheologice, mărturie a existenței vieții umane de milenii, trecutul istoric, tradițiile și obiceiurile populației, păstrate din generație în generație, noile construcții industriale, edilitare, precum și operele mare-

lui sculptor Constantin Brîncuşi fac din judeţul Gorj unul din cele mai pitoreşti şi mai interesante zone turistice din ţară.

Pentru turiştii care vor să vadă frumuseţile judeţului Gorj, primul contact cu acestea este oraşul Tg.-Jiu. Un scurt popas dă posibilitatea cunoaşterii oraşului în care vechiul se împleteşte cu modernul. Alături de clădirile datînd de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea se întîlnesc astăzi, în diferite cartiere ale oraşului, construcţii noi de locuinţe care, împreună, formează un interesant ansamblu edilitar. Oraşul Tg.-Jiu nu mai este astăzi un simplu tîrg, ci el a devenit un important centru industrial din nordul Olteniei ; Combinatul de industrializare a lemnului, Fabrica de ţigarete, Fabrica de confecţii au scos oraşul din liniştea lui patriarhală, dînd o nouă intensitate vieţii. Dar faima oraşului Tg.-Jiu este dată nu numai de dezvoltarea sa urbanistică şi industrială, ci şi de existenţa aici a cîtorva din operele monumentale ale sculptorului Constantin Brîncuşi, originar din satul Hobiţa. Dăltuite în marmură de Banpotoc, Porţile româneşti, cunoscute şi sub numele de Poarta sărutului (fig. 46), Aleea cu douăsprezece scaune şi Masa tăcerii (fig. 47) dau originalitate şi inedit pitorescului parc public de pe malul Jiului în care sînt aşezate. Inspirată după motivele ornamentale folosite la stîlpii porţilor ţărăneşti, Coloana infinitului (fig. 48), operă a aceluiaşi sculptor, constituie o altă atracţie pentru vizitatori. Casa memorială Ecaterina Teodoroiu, autentic conservată, dă posibilitatea turiştilor să cunoască locul de baştină a uneia din marile eroine ale ţării noastre, iar tunurile de la podul Jiului amintesc luptele date în timpul războiului din 1916—1918.

Alături de aceste obiective existente în Tg.-Jiu mai trebuie să menţionăm, între altele, şi unele edificii impunătoare, ca de exemplu clădirea unde se află sediul judeţean al Partidului Comunist Român şi al Consiliului popular al municipiului Tg.-Jiu (fig. 49), clădirea Consiliului popular judeţean, liceul T. Vladimirescu etc. Pentru a slăvi memoria conducătorului revoluţiei de la 1821, originar din satul Vladimir—Gorj (fig. 50),

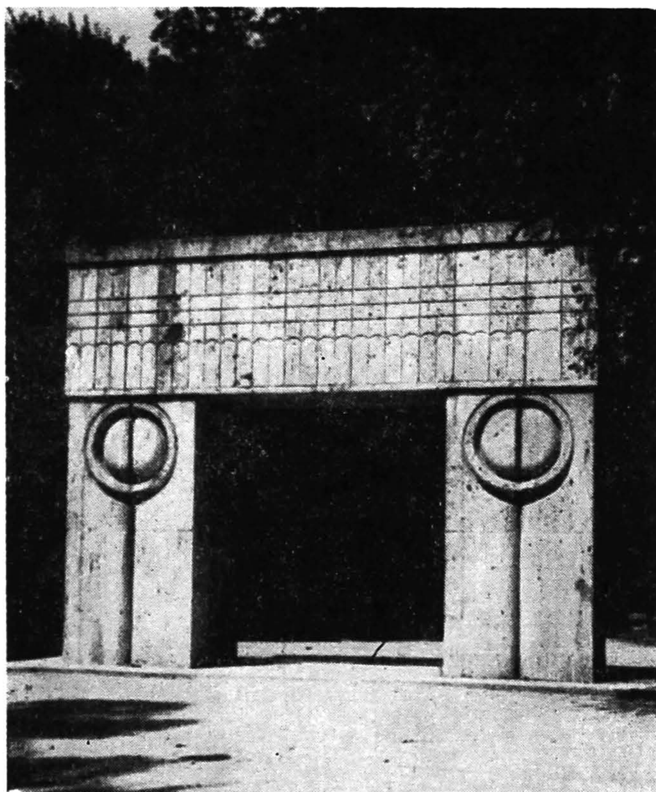

Fig. 46. — Tg.-Jiu. Poarta sărutului (foto V. S e n c u).

a fost ridicat monumentul T. Vladimirescu, grup sculptural aparţinînd lui C. Bălăcescu, în faţa liceului T. Vladimirescu, chiar pe locul unde s-au adunat Domnul Tudor cu pandurii săi. În amintirea lui Alexandru Ştefulescu, întemeietorul muzeului şi autor al unor opere de o înaltă valoare ştiinţifică (*Istoria Tg.-Jiului*, *Gorjul pitoresc și istoric* etc.) a fost înălţat, în faţa şcolii cu acelaşi nume, bustul marelui cărturar gorjean.

Oraşul Tg.-Jiu mai găzduieşte şi unele monumente de arhitectură bisericească, ca de exemplu Catedrala, cunoscută în trecut şi sub denumirea de Biserica domnească, sau biserica „Sfinţii Voievozi", datată din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, biserica „Sf. Apostoli" ridicată în aceeaşi perioadă,

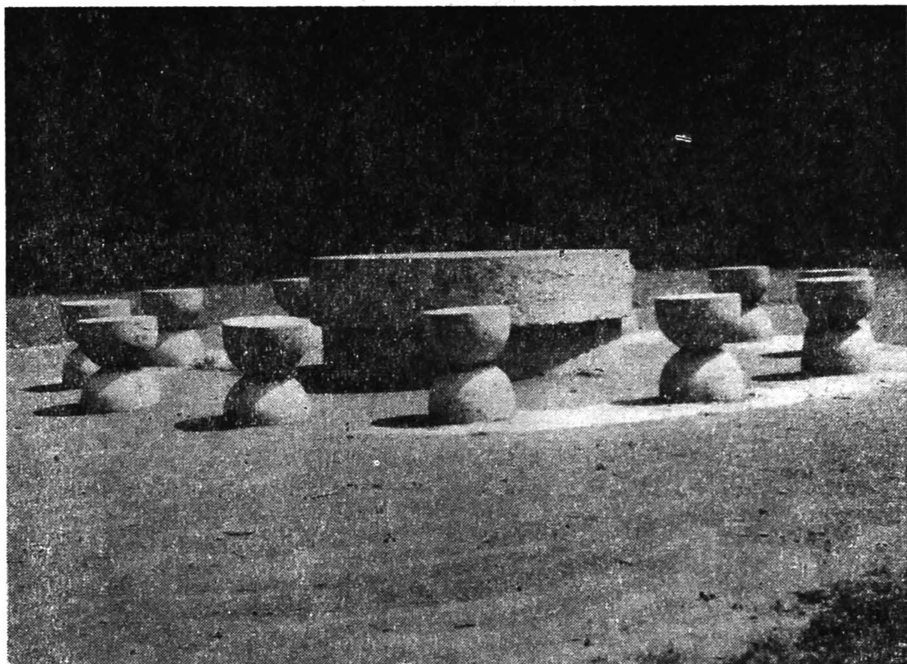

Fig. 47. — Tg.-Jiu. Masa tăcerii (foto V. Sencu).

biserica „Sf. Nicolae" construită în prima jumătate a secolului al XIX-lea etc.

La marginea orașului Tg.-Jiu s-a aflat într-o veche clădire, în anii regimului fascist, mizerul lagăr de concentrare în care au fost deținuți conducători ai clasei muncitoare, scriitori, oameni cu vederi politice democratice.

Din orașul Tg.-Jiu turiștii se pot îndrepta în diferite direcții spre numeroasele și variatele obiective turistice, al căror farmec și naturalețe fac faima județului Gorj.

Partea de nord a județului Gorj, cu variate forme de relief — munți, dealuri subcarpatice — ce coboară treptat spre larga depresiune a Tg.-Jiului, formează, prin varietate, zona cea mai interesantă și mai atractivă, aici întîlnindu-se cele mai pitorești peisage și așezări umane. Farmecul deosebit al naturii din această parte a județului o dau nu numai

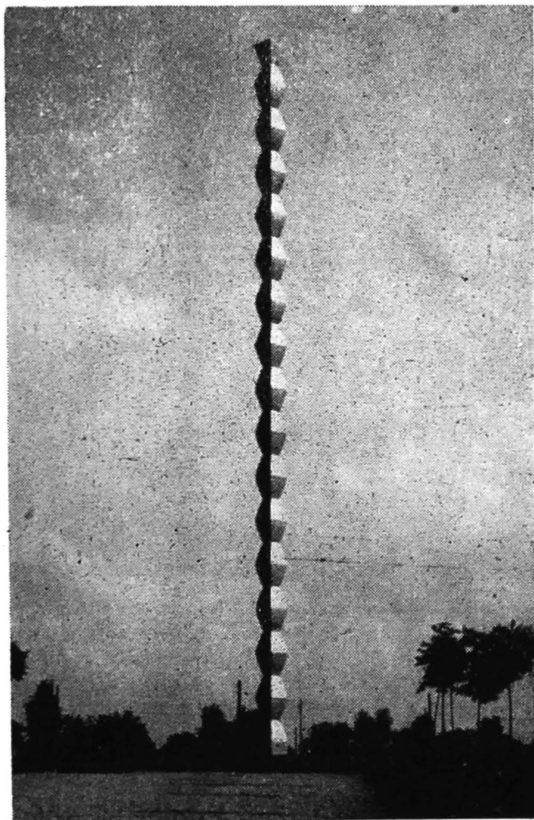

Fig. 48. — Tg.-Jiu. Coloana infinitului (foto V. Sencu).

munții înalți, împăduriți (fig. 51), ci și frecventele forme de relief născute în decursul mileniilor, cum sînt vestitele defilee, chei, peșteri (fig. 52).

Pentru amatorii de frumuseți ale naturii, o primă atracție o constituie defileul Jiului, săpat în pereții abrupți și înalți de sute de metri ai munților Parîng și Vîlcan, în lungul cărora, începînd de la Bumbești, se desfășoară șoseaua națională și calea ferată, cu numeroase viaducte și tunele, adevărate opere

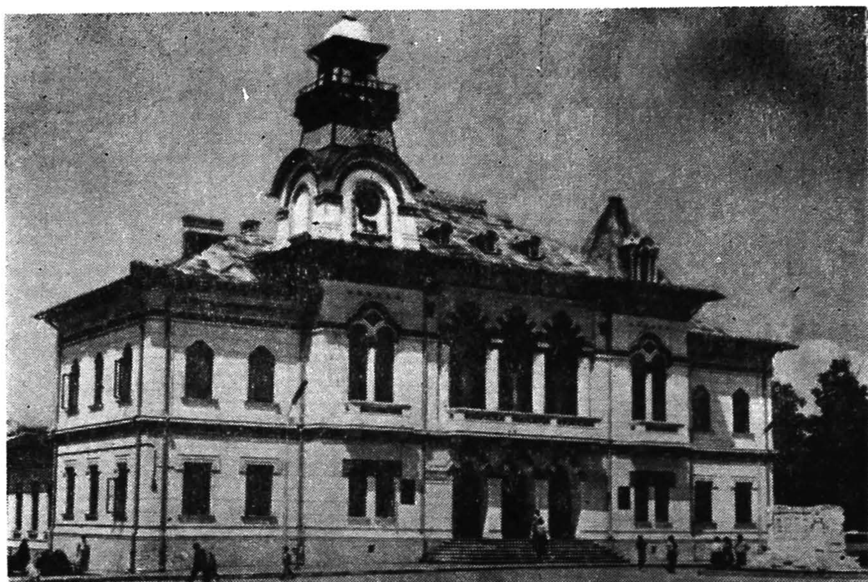

Fig. 49. — Clădirea în care se află sediul judeţean al P.C.R. şi al Consiliului popular municipal (foto Al. Comănescu).

de artă, şi prin care se face legătura cu oraşul Petroşani. „Natura este în toată splendoarea ei. Locurile cele mai sălbatice sînt accesibile şi înfăţişează priveliştile cele mai mărețe, de o parte şi de alta şiruri de munţi înalţi aşezate la rînd sau unii după alţii" (Al. Ştefulescu, 1907).

Cheile Olteţului (fig. 53), săpate de apa cu acelaşi nume în masivul calcaros Polovragi — Cernădia, pe o lungime de 2 km, impresionează prin sălbăticia şi îngustimea defileului, în lungul căruia a fost construit un drum forestier pe o lungime de 18 km, ceea ce a făcut posibil accesul către munţii Căpăţînii, Parîng etc. La intrarea în chei, pe malul stîng al Olteţului, în Muntele Pleşa, se află vestita peşteră Polovragi, cu frumoase formaţiuni calcaroase de stalactite, stalagmite, coloane şi galerii, unele neexplorate încă. Tot în partea de nord-vest a judeţului, la 3 km de Baia de Fier, pe valea Galbenului, se găseşte Peştera Muierii, una dintre cele mai vestite peşteri

Fig. 50. — Vladimir. Casa-muzeu Tudor Vladimirescu.

din țară, prin frumusețea concrețiunilor calcaroase, prin importanța paleontologică (schelete de *Ursus spelaeus* etc.) și arheologică, aici găsindu-se urme ale vieții umane datînd încă din paleolitic. Peștera Cloșanilor, situată pe dreapta văii Motrului, în Piatra Cloșanilor, este considerată una din cele mai frumoase și mai interesante formațiuni carstice din țară, datorită numeroaselor concrețiuni calcaroase, lacuri, a unei bogate faune cavernicole, a resturilor fosile de *Ursus spelaeus*. Declarată monument al naturii, aceasta este în prezent stațiune de cercetări speologice (fig. 54).

Urcînd de la nord de Novaci, pe drumul de munte al Republicii, ce merge pe cumpăna apelor dintre Gilort și Galbenul, se ajunge la cabana Rînca, situată la 1 650 m altitudine, complex turistic bine dotat și atrăgător prin peisajul natural în mijlocul căreia este situat. De aici, continuînd drumul pe șoseaua alpină, se poate trece peste Carpați în Transilvania, sau se poate merge la Obîrșia Lotrului, la Parîng, Șureanu etc.

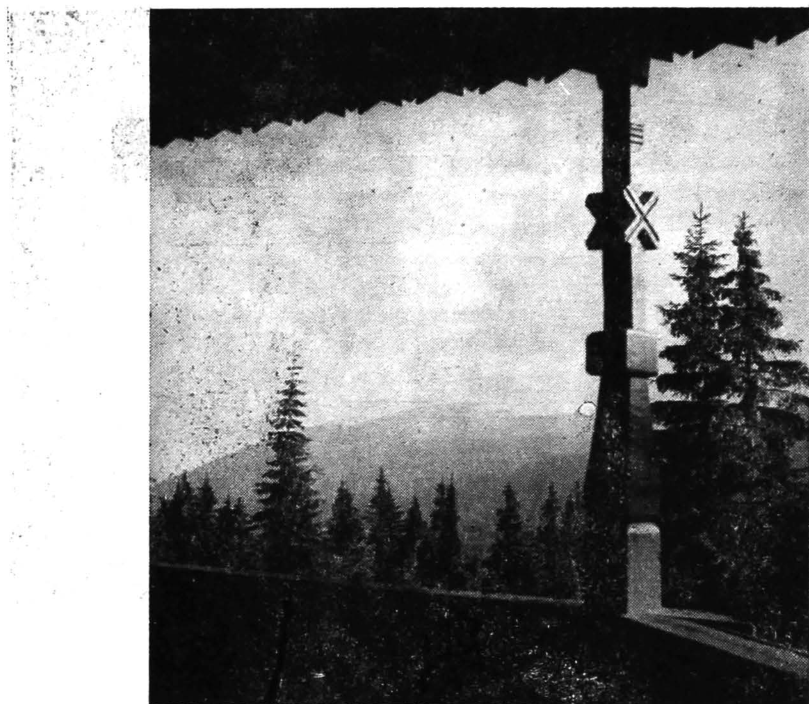

Fig. 51. — Priveliște de la complexul turistic Rînca spre vîrful Rotunda (foto V. S e n c u).

Cheile Sohodolului (cunoscute şi sub denumirea de cheile Runcului) (fig. 55), cu pereţi abrupţi săpaţi în munte de valea cu acelaşi nume, este un alt obiectiv turistic plin de farmec, datorită variatelor formaţiuni calcaroase şi a izvoarelor vaucluziene cu bogat debit de apă (captat, unul dintre izvoarele aflate sub munte aprovizionează oraşul Tg.-Jiu). Ca şi la Runcu, la Izvarna, în partea de nord-vest a judeţului, se găsesc puternice izvoare de apă, fapt care a permis construirea unei conducte de alimentare cu apă potabilă a oraşului Craiova.

Locuri pitoreşti, rezultat al fenomenelor carstice, ca cele descrise mai sus, sînt frecvente în tot cuprinsul zonei de con-

Fig. 52. — Harta obiectivelor turistice.

1, Peşteri; *2*, moteluri, cabane, locuri de cazare; *3*, campinguri; *4*, localităţi balneo-climaterice; *5*, plantaţii de castani comestibili; *6*, poieni de narcise; *7*, ruine; *8*, locuri istorice; *9*, mănăstiri, biserici, monumente istorice; *10*, muzee; *11*, localităţi de interes etnografic; *12*, monumente de arhitectură rurală; *13*, case memoriale; *14*, monumente de artă (C. Brâncuşi); *15*, drumuri modernizate; *16*, drumuri nemodernizate; *17*, alte localităţi de interes turistic.

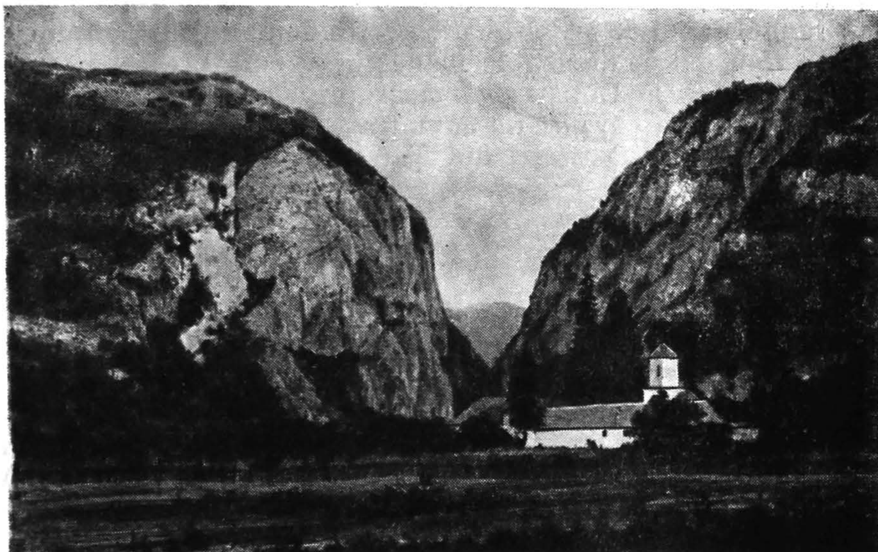

Fig. 53. — Cheile Olteţului (foto I. C o n e a).

tact dintre munţi şi dealuri subcarpatice, de la Polovragi la Apa Neagră.

Judeţul Gorj se poate mîndri nu numai cu frumuseţile naturale, ci şi cu cele create de om şi materializate fie în construcţii arhitectonice devenite monumente de artă, fie în cele actuale, frecvente în aşezările umane rurale.

Între monumentele arhitectonice din epoca feudală, cea mai vestită este mănăstirea Tismana, situată în „una din cele mai frumoase şi mai răpitoare regiuni din Gorj... regiunea muntoasă unde rîul Tismana şi Oslea, afluentul său, îşi are obîrşia. Poziţiuni pitoreşti de munţi înalţi şi văi adînci pline de ape cristaline şi păduri imense se desfăşoară la tot pasul. De la Pocruia în sus par a se repeta cu acelaşi farmec şi exuberanţă incomparabilele privelişti care au făcut de veacuri celebritatea Tismanei..." (A l. Ş t e f u l e s c u, 1904, p. 127). Construită între 1375 şi 1378, în timpul domniei lui Vladislav Voicu şi a lui Radu I, sub conducerea călugărului greco-sîrb Nicodin,

refugiat din sudul Dunării, mănăstirea Tismana s-a bucurat de-a lungul anilor de privilegii din partea domnitorilor, stăpînind întinse domenii (şi domeniile mănăstirii Vodiţa), sate, păduri, munţi, pescării la Dunăre, vamă asupra sării, venituri anuale din casa domnească, într-un cuvînt a fost unul dintre cele mai mari domenii mănăstireşti din Ţara Românească, în secolele XIV—XV. Mănăstirea Tismana a avut mult de suferit, a fost pustiită, arsă, prădată de nenumărate ori, a servit drept cetate în secolele XVII, XVIII, ceea ce a dus la refaceri succesive, adăugiri, transformări, al căror rezultat este actuala înfăţişare (fig. 56). Ultima restaurare, dintre 1955—1956, a scos la iveală originalele fresce ale lui Dobromir din Tîrgovişte, executate în secolul al XVIII-lea şi care împodobesc interiorul bisericii.

Mănăstirea Polovragi, un alt monument de arhitectură feudală românească, ridicată cam prin secolul al XVII-lea în cîmpia Polovragilor, pe malul stîng al Olteţului, este vestită prin frumuseţea locurilor în mijlocul căruia se află şi prin frescele originale de o mare valoare artistică care împodobesc pridvorul.

Binecunoscut şi foarte atractiv, datorită poziţiei sale într-un cadru natural de o splendidă sălbăticie, este şi schitul Lainici, situat în defileul Jiului, cam de prin secolul al XV-lea. Asemenea lăcaşuri se mai găsesc în judeţul Gorj şi la Crasna, pe malul stîng al Plaiului Groşilor, şi la „Răcoare" sau „Locurile Rele", în apropierea schitului Lainici.

Mărturie a îndemînării populaţiei în sculptura în lemn, ca şi a originalităţii în construcţie sînt şi bisericile din lemn sau de zid frecvente în majoritatea satelor de sub munte, ca de exemplu cea din Cloşani, Teleşti, Cîmpofeni, Brădiceni, Schela, Baia de Fier etc.

Talentul şi gustul pentru frumos al gorjenilor se poate admira nu numai în construcţiile bisericeşti, ci şi în stilul arhitectonic folosit în construcţia propriilor lor case, în bogăţia şi specificul ornamentaţiei cu lemn sculptat. Şi dacă la toate acestea mai adăugăm şi pitorescul cadrului natural în care sînt situate unele sate, putem să explicăm faima unora dintre ele, ca de exemplu Runcu, Arcani, Dobriţa, Stăneşti, Leleşti, Tismana etc. Climatul blînd colinar din zona subcarpatică

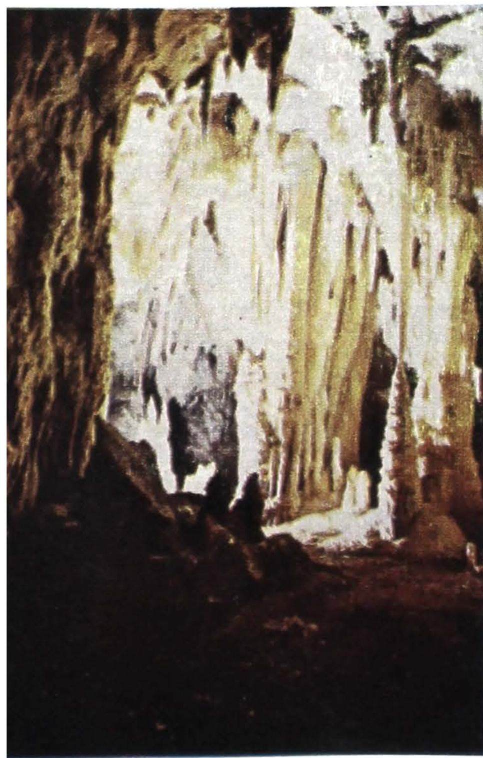

Fig. 54. — Stalagmite și stalactite în peștera de la Cloșani (foto V. S e n c u).

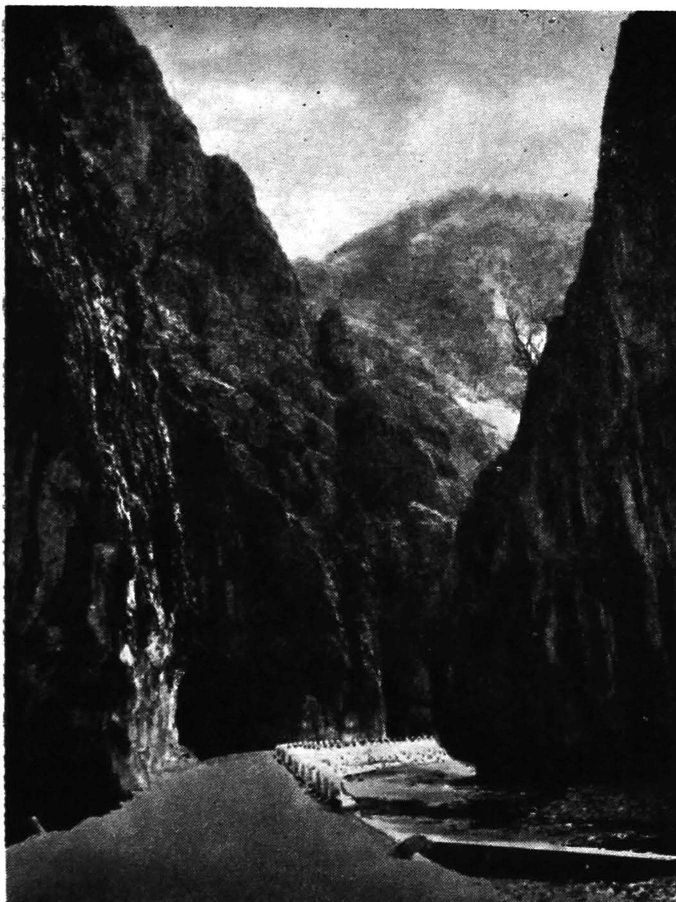

Fig. 55. — Cheile Sohodolului (Runcului) (foto T. Zidariu).

este favorabil curei de aer şi odihnei, satele Tismana, Dobriţa fiind bine cunoscute în acest sens (acesta din urmă dispunînd şi de un sanatoriu). Efecte curative se pot obţine în judeţul Gorj şi la Băile Săcelu, situate pe apa Crasnei, ale căror ape minerale clorurosodice, bicarbonatate, calcice, iodurate sînt indicate în

Fig. 56. — Mănăstirea Tismana (foto V. S e n c u).

tratarea bolilor aparatului locomotor, a sistemului nervos periferic etc.

Alte obiective turistice din județul Gorj, de un deosebit interes, sînt vechile locuințe boierești, așa-numitele „cule", construite într-un stil arhitectonic cu totul original și care s-au mai păstrat în unele sate, ca de exemplu în Curtișoara, Pojogeni, Groșerea etc. Cea mai frumoasă și mai bine păstrată dintre acestea este cula de la Curtișoara (unde a fost amenajată o secție a muzeului din Tg.-Jiu, cu interesante exponate). Avînd forma de turnuri, de unde și denumirea de cule, aceste construcții, aparținînd secolului al XVII-lea și al XVIII-lea, serveau nu numai drept locuință, ci și ca cetăți de apărare.

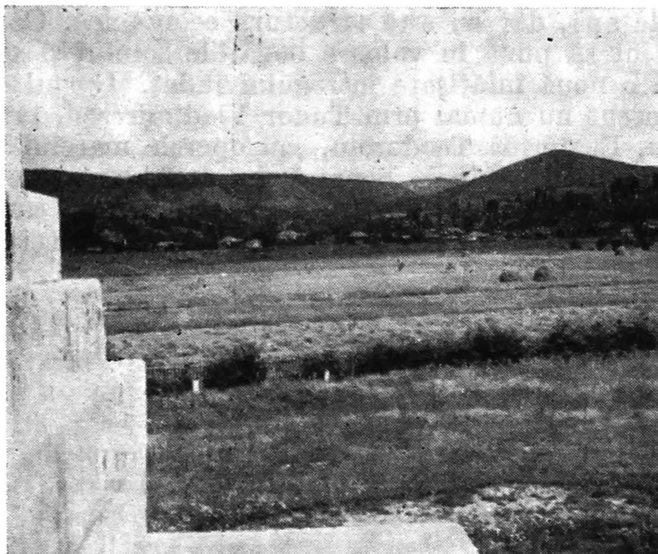

Fig. 57. — Cîmpia Padeşului unde Domnul Tudor a dat citire Proclamaţiei de la 1821 (foto V. S e n c u).

În amintirea evenimentelor petrecute la 23 ianuarie 1821, în cîmpia Padeşului (fig. 57), unde conducătorul revoluţiei, Tudor Vladimirescu, a dat citire istoricei Proclamaţii, prin care chema la luptă poporul împotriva nedreptăţilor sociale şi a asupririi, a fost ridicat un monument, dovadă a recunoştinţei faţă de generaţiile trecute.

„Gorjul pitoresc şi istoric", aşa a fost caracterizat acest teritoriu al Olteniei subcarpatice la începutul secolului al XX-lea de A l. Ş t e f u l e s c u, unul din cărturarii locului, care a dedicat multe studii acestui minunat colţ de ţară. Dacă pentru începutul secolului al XX-lea această metaforă simplă, dar sugestivă, spunea totul, în prezent ea este valabilă numai în parte. Gorjul de astăzi nu mai seamănă cu ceea ce a fost altădată. A rămas pitorescul, dar s-au descoperit noi frumuseţi. La istoria lui sau adăugat 7 decenii ale secolului al XX-lea. Gorjul are aceiaşi munţi, aceleaşi dealuri, aceleaşi

cursuri de apă, dar cu altă structură economică. Oamenii de azi au ştiut să pună în valoare bogăţiile solului şi subsolului şi să dea o nouă înfăţişare întregului judeţ. Gorjul de astăzi este cunoscut nu numai prin Tudor Vladimirescu, prin eroina de la Jiu, Ecaterina Teodoroiu, sau operele marelui Brîncuşi, ci şi prin fabricile, uzinele, ogoarele întinse, plantaţiile de pomi şi vii, toate martori ai construcţiei socialismului, care îi dau, alături de frumuseţile naturii, monumentele istorice şi culturale, adevărata lui valoare.

Bibliografie

ANASTASESCU V. (1970), *Măsuri pentru prevenirea împotmolirii utilajelor de mare capacitate din exploatările la zi din bazinul Rovinari*, Rev. min., nr. 9.

BADEA L. (1967), *Subcarpații dintre Cerna Oltețului și Gilort*, Edit. Academiei, București.

BARANOVSKY NICULINA (1968), *Repartiția teritorială și dinamica populației Piemontului Getic dintre Jiu și Motru în secolele XIX și XX*, St. cerc. geol., geof., geogr., Seria geografie, t. XV, nr. 1.

— (1969), *Trăsături geografice ale satelor din Subcarpații Olteniei dintre Jiu și Motru privite prin prizma sistematizării*, Lucrările simpozionului de geografie a satului, București.

— (1969), *Evoluția așezărilor omenești din Piemontul Getic dintre Jiu și Motru pe baza documentelor istorice și a hărților*, St. cerc. geol., geof., geogr., Seria geografie, t. XVI, nr. 1.

BRANA V. (1967), *Zăcămintele nemetalifere din România*, Edit. tehnică, București.

BUGĂ D. (1968), *Populația Olteniei în secolele XIX și XX*, Revista de statistică, nr. 6.

BUIA AL. (1959), *Plante rare pentru flora R.P.R. existente în Oltenia*, Ocrotirea naturii, nr. 4.

BUIA AL. și colab. (1959), *Contribuții geobotanice asupra pășunilor și fînețelor din Oltenia*, Lucr. șt., Inst. agr., Craiova.

BUNESCU ALEXANDRA (1945), *Răspîndirea geografică a nucului în România*, Revista geografică (I.C.G.R.), vol. II.

CĂLINESCU RAUL și colab. (1969), *Biogeografia României*, Edit. științifică, București.

COLESCU L. (1905), *Recensămîntul general al populației României din 1899. Rezultate definitive*, București.

CONEA ION (1931 *a*), *Așezările omenești în depresiunea subcarpatică din Oltenia*, Bul. Soc. rom. geogr., t. L.

CONEA ION (1931 b), *Studiul geografic al castanilor din Oltenia*, Bul. Soc. rom. geogr., t. L.

— (1939), *Pe urmele descălecatului din Sud, satele de ungureni din Oltenia subcarpatică*, Bul. Soc. rom. geogr., t. LVIII.

CUCU V. (1963), *Contribuții geografice la studiul așezărilor omenești din regiunea subcarpatică dintre Gilort-Motru*, Com. geogr., S.S.N.G., vol. II.

DISESCU C. (1947), *Un fenomen meteorologic neobișnuit, seceta anului 1946*, București.

DONAT I. (1943), *Datele principale din istoria Olteniei [pînă] la anul 1600*, vol. *Oltenia*, Edit. fundațiilor, București.

DRUGESCU C. (1968), *Considerații zoogeografice asupra Podișului Mehedinți*, Natura, Seria geografie, vol. XX, nr. 6.

FILIPESCU M. (1942), *Recherches géologiques sur le nord-ouest de l'Oltenie*, Bul. Soc. rom. geol., vol. V.

GIURESCU C. C. (1957), *Principatele române la începutul sec. al XIX-lea*, Edit. Acad. R.P.R., București.

GRIGORAȘ N. (1961), *Geologia zăcămintelor de petrol și gaze din R.P.R.*, Edit. tehnică, București.

IOAN C. (1929), *Indicele de ariditate în România*, Bul. met. lunar, p. 73—79.

IONESCU V. A. (1929), *Condițiunile de vegetație ale castanului bun la Tismana și împrejurimi*, Arh. Olteniei, an VIII, septembrie-decembrie, 1929.

MARTONNE EMM. de (1902), *Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie*, Bul. Soc. rom. geogr., București.

— (1907), *Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie*, Paris.

MIHAI EL. și colab. (1965), *Caracteristici ale intervalelor cu cantități de precipitații cuprinse între anumite limite la cîteva stații din sud-vestul țării*, Culeg. lucr. Inst. met.

MIHĂILESCU V. (1960), *Dealurile și cîmpiile României*, Edit. științifică, București.

MURGOCI G. (1908), *Terțiarul Olteniei*, An. Inst. geol., vol I.

NEAMU GH. (1965), *Clima depresiunii intracolinare Tg. Jiu—Cîmpu Mare*, Com. geogr., S.S.G., vol. V.

— (1968), *Mersul temperaturii medii a aerului lunară, anotimpuală și anuală în Oltenia deluroasă*, Com. geogr., S.S.G., vol. VI.

— (1969), *Distribuția geografică a temperaturilor extreme absolute în Oltenia deluroasă*, St. cerc. geol., geof., geogr., Seria geografie, t. XVI, nr. 1.

OANCEA D. și colab. (1954), *Cercetări pedologice în regiunea dintre Vălari — Novaci — Cîmpu Mare și Tg. Jiu*, D.S. Com. geol., vol XLI.

PANAITESCU P. P., DAMASCHIN M. (1966), *Documenta romaniae historica. B, Ţara Românească*, vol. I., Edit. Academiei, Bucureşti.

POPESCU-VOITEŞTI I. (1934), *Privire generală asupra structurii şi evoluţiei morfologice şi geologice a judeţului Gorj*, Anuarul Liceului „.T Vladimirescu, Tg.-Jiu 1933—1935.

— (1936), *Evoluţia geologico-paleogeografică a pămîntului românesc*, Rev. Muz. geol.-miner., Cluj, vol. V, nr. 2.

ROŞU AL. (1967), *Subcarpaţii Olteniei dintre Motru şi Gilort. Studiu geomorfologic*, Edit. Academiei, Bucureşti.

RUSENESCU CONSTANŢA (1969), *Observaţii privind deplasările sezoniere ale populaţiei din Oltenia*, Com. geogr., S.S.G., vol. IX.

SPIRESCU M. (1954), *Cercetări pedologice între Jiu şi Gilort la sud de depresiunea Tg. Jiu*, D.S., Com. geol., vol. XLI.

SPRÎNCEANA S. (1927), *Climatologia Olteniei*, Bul. lunar, Inst. met. centr. Rom., Seria a II-a, vol. VII, nr. 2.

STAHL H. H. (1958), *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti*, Edit. Acad. R.P.R., vol. I, Bucureşti.

ŞERBĂNESCU I. (1958), *Cercetări geobotanice în Oltenia de vest*, D. S. Com. geol. (1953—1954), vol. LXI.

ŞTEFĂNESCU IOANA (1963), *Deplasări sezoniere în exploatările forestiere din R. P. Română*, Com. geogr., vol. II.

ŞTEFĂNESCU IOANA, BARANOVSKY NICULINA (1966), *Populaţia în vîrstă de muncă a raionului Gorj şi utilizarea ei actuală*, Rev. statistică, nr. 9.

TUDOR D. (1968), *Oraşe, tîrguri şi sate în Dacia romană*, Edit. ştiinţifică, Bucureşti.

ŞTEFULESCU AL. (1899), *Încercare asupra istoriei Tg. Jiului*, Bucureşti.

— (1904), *Gorjul pitoresc şi istoric.*

— (1907), *Din trecutul Gorjului : sate dispărute, satele care şi-au schimbat numele. Configuraţia Gorjului. Culele*, Bul. Soc. rom. geogr., vol. XXVIII.

TUFESCU V. (1962), *Forţa de muncă în exploatările forestiere din R. P. Română*, Rev. statistică, nr. 3.

— (1966), *Subcarpaţii*, Edit. ştiinţifică, Bucureşti.

TUFESCU V., ŞTEFĂNESCU IOANA (1958), *Densitatea populaţiei active în agricultura R.P.R.*, Probl. geogr., vol. X.

UJVARI I. (1959), *Hidrografia R.P.R.*, Edit. ştiinţifică, Bucureşti.

VELCEA I., CUCU V. (1956), *Geografia economică a raionului Novaci*, Probl. geogr., vol. III.

* * * (1970), *Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România*, Bucureşti.

* * * (1969), *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, 6–12 august 1969*, Edit. politică, București.

* * * (1953), *Documente privind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247–1500)*, Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1953), *Documente privind istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească*, vol. IV (1591–1600), Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1960), *Istoria României*, vol. I, Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1962), *Istoria României*, vol. II, Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1960), *Monografia geografică a R.P.R.*, vol. II, partea I, *Geografia economică pe ramuri*, Edit. Acad. R.P.R., București.

* * * (1969), *Prin Oltenia subcarpatică*, Edit. meridiane, București.

* * * (1938), *Recensămîntul populației României*, vol. I, București.

* * * (1967), *Recensămîntul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, București.

Cuprins

Redactor SILVIA DINESCU
Tehnoredactor MARILENA POPESCU

Bun de tipar 24.06.1971. Hîrtie tipar înalt ilustrații.
Format 16/61×86, de 80 G/m².
Coli de tipar 9, 4 planșe pe cretată.
C.Z. pentru biblioteci mari } 91 (498.23).
C.Z. pentru biblioteci mici }

Întreprinderea poligrafică Informația
București, str. Brezoianu Nr. 23—25,
Republica Socialistă România.

În cadrul colecției

„JUDEȚELE PATRIEI"

în anul 1971 vor mai apărea:

Județul Sălaj
Județul Sibiu
Județul Ialomița
Județul Buzău
Județul Brașov

Lei 15

